

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

**Київський національний університет імені
Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут міжнародних
відносин
Центр досконалості Жана Моне**

**Збірник робочих навчальних програм курсів
вибіркового спеціалізованого блоку бакалаврської
програми «Міжнародні економічні відносини»
«ЕКОНОМІКА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ»**

Київ 2022

**Київський національний університет імені
Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут міжнародних
відносин
Центр досконалості Жана Моне**

**Збірник робочих навчальних програм курсів
вибіркового спеціалізованого блоку бакалаврської
програми «Міжнародні економічні відносини»
«ЕКОНОМІКА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ»**

За редакцією проф., д.е.н. О. І. Шниркова

**©Автори: О. І. Шнирков, О. А. Чугаєв, Ю. Ю. Хватов, Р. Д. Стаканов,
М. М. Відякіна, О. В. Сніжко, 2022.**

Київ 2022

**Taras Shevchenko National University of Kyiv
Educational and Scientific Institute of
International Relations
Jean Monnet Centre of Excellence**

**Collection of syllabi for
bachelor specialization program
“ECONOMICS OF EUROPEAN INTEGRATION”
(within the general bachelor program
“International Economic Relations”)**

Edited by Professor, Doctor of Economics O. I. Shnyrkov

**©Authors: O. I. Shnyrkov, O. A. Chugaiev, Yu. Yu. Khvatov, R. D. Stakanov,
M. M. Vidiakina, O. M. Snizhko, 2022.**

Kyiv 2022

Економіка європейської інтеграції: збірник робочих навчальних програм курсів для вибіркового спеціалізованого блоку бакалаврської програми. За ред. О. І. Шниркова. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Навчально-науковий інститут міжнародних відносин, Центр досконалості Жана Моне, 2022. 130 с.

Shnyrkov O., ed. by (2022). Economics of European Integration: Collection of syllabi for bachelor specialization program. Kyiv: Taras Shevchenko National University of Kyiv, Educational and Scientific Institute of International Relations, Jeanne Monnet Centre of Excellence, 130 p.

За підтримки програми Еразмус+ Європейського Союзу в межах проекту Центру досконалості Жана Моне №611625-EPP-1-2019-1-UA-EPPJMO-CoE «Поглиблений розвиток європейських студій в Україні: міждисциплінарний підхід».

Підтримка Європейською Комісією створення цієї публікації не передбачає підтримку її змісту, який відображає думку тільки авторів, і Комісія не може нести відповідальність за будь-яке використання інформації, яка тут міститься.

With the support of the Erasmus+ Programme of the European Union within the Jean Monnet Centre of Excellence Project № 611625-EPP-1-2019-1-UA-EPPJMO-CoE “Advancing European Studies in Ukraine: Interdisciplinary Approach”.

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

ЗМІСТ

Вступ (загальна інформація про програму).....	5
Структура магістерської програми.....	7
Робочі навчальні програми курсів вибіркового спеціалізованого блоку:	
Економіка країн Європейського Союзу.....	9
Валютна та фінансова інтеграція в ЄС.....	20
Конкурентна політика ЄС.....	36
Єдина сільськогосподарська політика ЄС.....	56
Спільна комерційна політика ЄС.....	68
Єдиний внутрішній ринок ЄС.....	85
Фондовий ринок ЄС.....	99
Соціальна та міграційна політика ЄС.....	113
Перелік тем для випускної кваліфікаційної роботи бакалавра.....	127
Перелік питань для комплексного кваліфікаційного іспиту.....	129

CONTENTS

Introduction (general information about the program).....	5
Structure of the master program.....	7
Syllabi of the courses for the bachelor specialization program:	
Economy of the European Union Member States.....	9
Monetary and Financial Integration in the EU.....	20
Competition Policy of the EU.....	36
Common Agricultural Policy of the EU.....	56
Common Commercial Policy of the EU.....	68
Single Internal Market of the EU.....	85
The EU Securities Market.....	99
Social and Migration Policy of the EU.....	113
List of topics for the bachelor theses.....	127
List of questions for the comprehensive qualifying exam.....	129

ВСТУП

Європейський союз є унікальним інтеграційним утворенням за географічним охопленням і глибиною торговельної, валютної та секторальної економічної інтеграції. Він є одним з трьох найбільших світових економічних центрів і найбільшим економічним партнером України. Укладання між Україною та ЄС Угоди про асоціацію, яка включає створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі, стало важливим кроком на шляху реалізації євроінтеграційних прагнень України. Гармонізація економічного регулювання в Україні з ЄС та важливість двосторонніх торговельних, фінансово-інвестиційних, науково-технічних та міграційних зв'язків створює необхідність підготовки фахівців, які зможуть орієнтуватися у регуляторному механізмі ЄС, реалізовувати реформування української економіки, забезпечувати вихід українських компаній на ринок ЄС, працювати у компаніях за участю європейського капіталу.

«Економіка європейської інтеграції» є вибіркоким спеціалізованим блоком в межах освітньо-професійної програми «Міжнародні економічні відносини» на здобуття освітнього ступеню бакалавр за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини». Термін навчання 4 роки. Форма навчання за програмою є денною.

Загальний стиль навчання – студенто-центрований. Проводяться лекції, семінари, практичні заняття, самостійна робота (виконання «кейс-стаді» та проєктів, написання рефератів, використання цифрових освітніх платформ тощо), виконання студентами модульних контрольних робіт, консультації із викладачами. Форми оцінювання на курсах спеціалізації: заліки, поточний контроль, модульні контрольні роботи, есе, «кейс-стаді», презентації, інші види роботи на семінарських заняттях та самостійної роботи. Обов'язковими є:

- практика за фахом в міжнародних економічних організаціях, державних структурах України та зарубіжних країн, вітчизняних та іноземних компаніях;
- виробнича практика (професійний переклад) з іноземної мови;
- складання кваліфікаційного іспиту з фахового перекладу (іноземна мова);
- складання комплексного кваліфікаційного іспиту освітньої програми «Міжнародні економічні відносини» освітнього рівня бакалавр;
- захист випускної кваліфікаційної роботи бакалавра.

Викладання проводиться викладачами кафедри світового господарства і міжнародних відносин, кафедри міжнародних фінансів та інших кафедр Університету. Викладачі кафедри поєднують викладацьку, науково-викладацьку, науково-методичну роботу з участю у міжнародних проєктах (у тому числі проєкт ТЕМПУС «Підготовка спеціалістів з Європейських студій», проєкт кафедри Жана Моне на базі кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин «Університетські курси з європейської економічної інтеграції» за програмою «Навчання впродовж всього життя»,

проект Центру досконалості Жана Моне «Поглиблений розвиток європейських студій в Україні: міждисциплінарний підхід» за програмою Еразмус+ та інші). До навчального процесу залучено також успішних підприємців-практиків в межах майстер-класів. Студенти мають можливість відвідувати в Інституті тематичні конференції та круглі столи, доповіді провідних фахівців з ЄС.

Дисципліни вибіркового спеціалізованого блоку «Економіка європейської інтеграції» забезпечують набуття зокрема таких фахових і загальних компетентностей та програмних результатів навчання:

- здатність застосовувати теоретичні та практичні знання для узгодження та гармонізації інструментів та механізмів різних видів спільних політик країн-членів та ЄС з метою впровадження новітніх технологій та рішень у розвиток відповідних економічних політик України;

- здатність оцінювати критерії та наслідки вступу країн в ЄС, узагальнювати та аналізувати економічну інформацію щодо єдиного внутрішнього ринку, виявляти закономірності та головні тенденції розвитку вільного руху товарів і послуг, робочої сили та капіталу;

- здатність оцінювати конкурентне середовище в країнах-членах, знати перелік та функції інститутів ЄС у сфері антимонопольного регулювання, розкривати інструменти та механізми реалізації спільної конкурентної політики Союзу та напрямки адаптації конкурентної політики України до конкурентної політики ЄС;

- здатність виявляти основні тенденції і закономірності історичного поступу України та перспективи реалізації її європейської та євроатлантичної інтеграції.

СТРУКТУРА
вибіркового спеціалізованого блоку бакалаврської програми
«Міжнародні економічні відносини»
«ЕКОНОМІКА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ»

Курси	Кількість кредитів	Форма підсумкового контролю
Економіка країн Європейського Союзу	4,0	залік
Валютна та фінансова інтеграція в ЄС	4,0	залік
Конкурентна політика ЄС	4,0	залік
Єдина сільськогосподарська політика ЄС	4,0	залік
Спільна комерційна політика ЄС	3,0	залік
Єдиний внутрішній ринок ЄС	3,0	залік
Фондовий ринок ЄС	4,0	залік
Соціальна та міграційна політика ЄС	4,0	залік
Разом (з 240,0 кредитів по всій програмі «Міжнародні економічні відносини»)	30,0	залік

**РОБОЧИ НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ КУРСІВ
ВИБІРКОВОГО СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО БЛОКУ
«ЕКОНОМІКА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ»**

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІКА КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»

Розробники: **Хватов Юрій Юрійович**, к.е.н., доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин

Шнирков Олександр Іванович, д.е.н., професор, завідувач кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин

Мета та завдання дисципліни – ознайомлення студентів з загальними рисами і особливостями економік країн-членів Європейського Союзу, розкриття основних тенденцій розвитку інтеграційних процесів між країнами Європейського Союзу, розуміння студентами основних механізмів створення найефективнішого на даний час інтеграційного об'єднання з метою формування здатності розв'язувати практичні проблеми у сфері міжнародних економічних відносин та інтерпретувати загальні тенденції розвитку економік країн-членів Європейського Союзу. В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- особливості економіки різних країн ЄС;
- основні показники стану і динаміки соціально-економічного розвитку країн-членів ЄС;
- місце і роль країн ЄС в світовому господарстві;
- етапи економічного розвитку країн-членів ЄС;
- систему зовнішньоекономічних зв'язків країн-членів ЄС;
- особливості бізнес-економіки країн-членів ЄС.

вміти:

- виокремлювати характерні ознаки та тенденції розвитку інтеграційних / дезінтеграційних процесів європейської та євроатлантичної інтеграції;
- виявляти закономірності та головні тенденції розвитку економіки країн-членів ЄС;
- кількісно і якісно оцінювати вплив змін макроекономічних показників на економіку країн-членів ЄС;
- застосовувати економічні закономірності для аналізу проблем пов'язаних з функціонуванням економік країн-членів ЄС;
- ідентифікувати причини та ретроспективно оцінювати наслідки дії сукупності національних, регіональних і глобальних соціально-економічних чинників, явищ і процесів, що впливають на економічний розвиток окремих країн-членів ЄС;
- використовувати раціональні методи пошуку, відбору та використання інформації, здійснювати її перевірку, класифікувати джерела та давати їй оцінку;

- ідентифікувати причини та оцінювати наслідки національних, регіональних і глобальних соціально-економічних чинників, явищ і процесів, що вливають на економічний розвиток окремих країн-членів ЄС.

Система оцінювання. Для одержання заліку необхідно протягом семестру одержати принаймні 60 балів. Складові оцінки:

1. Усні відповіді, доповнення, бліц-опитування, дискусія: до 40 балів.
2. Виконання індивідуальної самостійної роботи (реферати): до 20 балів.
3. Модульна контрольна робота (тест): до 20 балів.
4. Залік: до 20 балів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва лекції	Кількість годин		
		лекції	семінари	С/Р
Змістовий модуль 1 Економіка Європейського Союзу				
1	Місце і роль країн ЄС в світовому господарстві	2	1	8
2	Етапи економічного розвитку країн-членів ЄС	2	1	10
3	Основні показники соціально-економічного розвитку країн-членів ЄС	4	2	8
4	Зовнішньоекономічні зв'язки країн-членів ЄС	4	2	8
5	Бізнес-економіка країн-членів ЄС	4	2	10
	Модульна контрольна робота 1	1		
Змістовий модуль 2 Економіки окремих країн-членів ЄС				
6	Економіка країн-засновників ЄС	4	2	10
7	Економіка країн, що приєдналися до ЄС протягом 20 століття	4	2	10
8	Економіка країн, що приєдналися до ЄС протягом 21 століття	4	2	10
	Модульна контрольна робота 2	1		
	<i>Залік</i>	2		
	ВСЬОГО	32	14	60

Загальний обсяг **120 год.**, в тому числі:

Лекцій – **32 год.**

Семінари – **14 год.**

Самостійна робота - **74 год.**

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Місце і роль країн ЄС в світовому господарстві

Предмет, система, завдання навчальної дисципліни «Економіка країн-членів ЄС». Загальна характеристика економіки ЄС. Основні моделі соціально-економічного розвитку. Загальна характеристика підходів до класифікації країн ЄС. Стратегії розвитку економік країн ЄС.

Основні макроекономічні показники. Провідні компанії ЄС. Позиції ЄС у світовому експорті товарів і послуг. Торгівельна політика ЄС. Європейський Союз як експортер та імпортер капіталу. Нова торговельна та інвестиційна стратегія ЄС.

Тема 2. Етапи економічного розвитку країн-членів ЄС

Відновлювальний етап (1945-1951 рр.). «План Маршалла». Чверть століття економічного зростання і заснування ЄС (1952-1973 рр.). Формуванням процесу широкої економічної інтеграції. Спільний ринок залізної руди, вугілля, сталі, чавуну і залізного брухту. Європейське економічне співтовариство (ЄЕС) та митний союз. Поширення інтеграції на грошову, кредитну та валютну сфери. Перше розширення ЄС.

Етап гальмувань і прискорень (1974-1989 рр.). Друге розширення ЄС. Уповільненням темпів економічного розвитку. Перехід з екстенсивного на інтенсивний тип економічного розвитку. Сплеск інфляції та крах Бреттон-Вудської валютної системи. Створення Європейського внутрішнього ринку. Початок формування Європейського валютного союзу.

Етап об'єднання Німеччини, перетворення в Європейський Союз та введення євро (1990-2002 рр.). Наслідки об'єднання Німеччини (жовтень 1990 р.). «Оксамитові» революції в Східній Європі (1989-1991 рр.). Приєднання Австрії, Фінляндії, Швеції. Маастрихтський договір. Єдиний внутрішній ринок ЄС.

Етап «масового розширення» та Brexit. Глобальна фінансова криза 2008-2009 рр. Лісабонська Угода. Фіскальний Союз, Інноваційний Союз, Банківський Союз, Союз ринків капіталів. «Горизонт 2020». Сценарії подальшого розвитку ЄС. Особливості розвитку «нових» країн-членів з Центральної та Східної Європи. Офіційні країни-кандидати на членство ЄС. Порядок денний для ЄС на наступні п'ять років (A new strategic agenda 2019-2024).

Тема 3. Основні показники соціально-економічного розвитку країн-членів ЄС

Розмір економік країн ЄС. «Економіки леприконів». Відносний рівень доходів країн ЄС.

Регіональний вимір економік країн ЄС. Номенклатура територіальних одиниць статистики (NUTS). Галузева структура економік країн ЄС. промислова стратегія ЄС. Спільна аграрна політика ЄС. Гармонізований індекс споживчих цін. Зайнятість і безробіття. Державні фінанси і соціальна інфраструктура. Структура податкових систем.

Стратегія ЄС – 2020. Пакт ЄС про стабільність і зростання. Європейське інноваційне табло. Інноваційні системи країн ЄС.

Тема 4. Зовнішньоекономічні зв'язки країн-членів ЄС

Країни ЄС у світовій торгівлі. Збалансованість торгівлі. Відкритість економік ЄС. Географічної структури зовнішній торгівлі ЄС. Великі, середні та малі країни–експортери.

Торгівля товарами та послугами між державами-членами ЄС. Інтеграція ЄС в сфері торгівлі товарами. Торгівля послугами всередині ЄС.

Платіжні баланси країн ЄС. Співвідношення сальдо поточного рахунку до ВВП. Прямі іноземні інвестиції ЄС. «Суб'єкти спеціального призначення» (special purpose entities, SPEs). Чиста міжнародна інвестиційна позиція країн ЄС.

Тема 5. Бізнес-економіка країн-членів ЄС

Конкурентоспроможність економік країн ЄС. Економіки країн ЄС в Індексі глобальної конкурентоспроможності. Економіки країн ЄС в рейтингах Міжнародного інституту управлінського розвитку.

Демографія бізнесу країн ЄС. Структура нефінансового сектору економіки країн ЄС. Заснування бізнесу або народження підприємства. Функціонування бізнесу. Вартість робочої сили в країнах ЄС. Податкове регулювання бізнесу серед країн ЄС. Процедура вирішення неплатоспроможності підприємств Умови ведення бізнесу та рівень економічної свободи Економіки країн ЄС в дослідженні «Ведення бізнесу».

Тема 6. Економіка країн-засновників ЄС

Особливості та етапи економічного розвитку країн-засновників ЄС. Структура нефінансового сектору економіки. Основні показники розвитку економіки. Найменш та найбільш розвинуті регіони.

Галузева структура економіки. Фінансово-кредитні системи. Державні фінанси. Державні доходи. Державні витрати інноваційна система. Зовнішньоекономічні зв'язки. Основні риси соціальної структури ринку праці. Пенсійні системи витрат на охорону здоров'я та освіти. Бізнес-середовище.

Тема 7. Економіка країн, що приєднались до ЄС протягом 20 століття

Особливості та етапи економічного розвитку країн, що приєднались до ЄС протягом 20 століття. Структура нефінансового сектору економіки. Основні показники розвитку економіки. Найменш та найбільш розвинуті регіони.

Галузева структура економіки. Фінансово-кредитні системи. Державні фінанси. Державні доходи. Державні витрати інноваційна система. Зовнішньоекономічні зв'язки. Основні риси соціальної структури ринку праці. Пенсійні системи витрат на охорону здоров'я та освіти. Бізнес-середовище.

Тема 8. Економіка країн, що приєднались до ЄС протягом 21 століття

Особливості та етапи економічного розвитку країн, що приєднались до ЄС протягом 21 століття. Структура нефінансового сектору економіки. Основні показники розвитку економіки. Найменш та найбільш розвинуті регіони.

Галузева структура економіки. Фінансово-кредитні системи. Державні фінанси. Державні доходи. Державні витрати інноваційна система. Зовнішньоекономічні зв'язки. Основні риси соціальної структури ринку праці. Пенсійні системи витрат на охорону здоров'я та освіти. Бізнес-середовище.

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття 1. Місце країн ЄС в світовому господарстві та етапи їх розвитку

1. Плюси та мінуси основних моделей соціально-економічного розвитку країн-членів ЄС.
2. Поділ країн ЄС на розвинуті й ті, що розвиваються
3. Особливості етапів економічного розвитку в різних країнах-членах ЄС.
4. Основні цілі та наслідки реалізації «План Маршалла».

Завдання для самостійної роботи

1. *Причини зменшення питомої ваги ЄС у світовій економіці протягом останніх десятиліть.*
2. *Основні соціально-економічні пріоритети стратегії "Європа 2020".*
3. *Порівняти основні макроекономічні показники провідних країн світу і ЄС.*
4. *Можливості і проблеми подальшого розвитку ЄС.*
5. *Розподіл коштів між країнам-учасницям «Плану Маршала».*
6. *Визначити елементи інтеграційного механізму апробовані при створенні ЄОВС.*
7. *Можливості та проблеми подальшого розширення ЄС.*

Семінарське заняття 2. Основні показники соціально-економічного розвитку країн-членів ЄС

1. Найбільш та найменш розвинуті регіони ЄС.
2. Країни ЄС з ознаками «економіки леприконів».
3. Цілі промислової стратегії ЄС
4. Цілі аграрної політики країн ЄС та Союзу у цілому на сучасному етапі.

Завдання для самостійної роботи

1. Країни лідери та аутсайтери за реальними темпами зростання ВВП.
2. Країни лідери та аутсайтери ЄС за ВВП на душу населення.
3. Країни лідери та аутсайтери ЄС за рівнем зайнятості та безробіття.
4. Моніторинг індикаторів Стратегії ЄС – 2020.

Семінарське заняття 3. Зовнішньоекономічні зв'язки країн-членів ЄС

1. Найважливіші експортні ринки ЄС.
2. Найважливіші імпорتنі ринки ЄС.
3. Інвестиційні хаби ЄС.
4. Чиста міжнародна інвестиційна позиція окремих країн ЄС

Завдання для самостійної роботи

1. Поділ країн за часткою в сукупному експорті товарів та послуг.
2. Найбільші експортери та імпортери товарів та послуг серед країн ЄС.
3. Країнами із найбільшим профіцитом в торгівлі товарами.
4. Країнами із найбільшим профіцитом в торгівлі послугами

Семінарське заняття 4. Бізнес-економіка країн-членів ЄС

1. Плюси та мінуси основних методик оцінки рівня конкурентоспроможності країн-членів ЄС.
2. Проблеми функціонування бізнесу в країнах ЄС.
3. Податкове регулювання бізнесу серед країн ЄС.
4. Рівень економічної свободи серед країн ЄС.

Завдання для самостійної роботи

1. Поділ країн за часткою в сукупному експорті товарів та послуг.
2. Країни лідери та аутсайтери за вартістю робочої сили.
3. Найбільш поширені реформи в сфері податкового регулювання бізнесу в країнах ЄС у 2010-2020 рр.
4. Аналіз рівня економічної свободи в різних країнах ЄС.

Семінарське заняття 5. Економіка країн-засновників ЄС

1. Характерні риси економік.
2. Інституційна структура банківських систем.
3. Зовнішньоторговельні баланси країн.
4. Інвестиційна привабливість країн.

Завдання для самостійної роботи

1. Порівняти основні показники розвитку економік.
2. Основні показники ринку праці.
3. Визначити найбільш та найменш розвинуті регіони країн.

4. Найбільші експортні та імпорتنі торговельні партнери.

Семінарське заняття 6. Економіка країн, що приєднались до ЄС протягом 20 століття

1. Характерні риси економік.
2. Інституційна структура банківських систем.
3. Зовнішньоторговельні баланси країн.
4. Інвестиційна привабливість країн.

Завдання для самостійної роботи

1. *Порівняти основні показники розвитку економік.*
2. *Основні показники ринку праці.*
3. *Визначити найбільш та найменш розвинуті регіони країн.*
4. *Найбільші експортні та імпорتنі торговельні партнери.*

Семінарське заняття 7. Економіка країн, що приєднались до ЄС протягом 21 століття

1. Характерні риси економік.
2. Інституційна структура банківських систем.
3. Зовнішньоторговельні баланси країн.
4. Інвестиційна привабливість країн.

Завдання для самостійної роботи

1. *Порівняти основні показники розвитку економік.*
2. *Основні показники ринку праці.*
3. *Визначити найбільш та найменш розвинуті регіони країн.*
4. *Найбільші експортні та імпорتنі торговельні партнери.*

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ І МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО ЇХ ВИКОНАННЯ

Виконання завдань самостійної роботи студента є складовою навчального процесу, складовою його майбутньої спеціальності та професійної підготовки. Перелік рекомендованих тем і проблем надано після кожного семінарського заняття. Студент має право обрати питання чи проблему для самостійного опрацювання, що не входить до згаданого переліку, попередньо узгодивши її з викладачем дисципліни.

Мета і завдання самостійної роботи полягає у виробленні навичок роботи з літературними джерелами, уміння аналізувати, систематизувати та узагальнювати отримані знання з питання, що розглядається, стисло, аргументовано письмово викладати матеріал, робити висновки.

Обсяг індивідуальної самостійної роботи з того чи іншого питання не повинен перевищувати 5 сторінок машинописного тексту формату А-4, максимальна оцінка за роботу складає 5 балів.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Європейський Союз: економіка, політика, право: енциклопедичний словник / редкол.: В. В. Копійка (голова), О. І. Шнирков (заст. голови), В. І. Муравйов та ін. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011. 368 с.
2. Розвиток новітніх форм міжнародної економічної інтеграції на початку 21 століття: монографія / О. І. Шнирков, А. С. Філіпенко, Р. О. Заблоцька, З. О. Луцишин та ін. ; за ред. О. І. Шниркова. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2016. 415 с.
3. Світова економіка: підручник / за ред. О. І. Шниркова, В. І. Мазуренка, О. І. Рогача. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2018. 616 с.
4. Хватов Ю. Ю. Економіка Франції: етапи і аналіз сучасних тенденцій розвитку // Академічний огляд. Вид-во Дніпр. університету ім. А. Нобеля. 2016. №2. С. 115-126.
5. Хватов Ю.Ю. Сравнительный анализ международный рейтингов инвестиционной привлекательности // Академічний огляд. Вид-во Дніпр. університету ім. А. Нобеля. 2013. №2. С.147-153.
6. Чугаєв О.А. Європейське бізнес-середовище : навчальний посібник. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2020. 183 с.
7. GLOBAL 2000 The World's Largest Public Companies. <https://www.forbes.com/global2000/#44e94752335d>
8. The Global Competitiveness Report 2019. http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf
9. World Economic Outlook. <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2020/October/weo-report>
10. Eurostat: International trade in goods by partner. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/International_trade_in_goods_by_partner#Focus_on_EU-27_trade_in_goods_-_an_overview
11. ICTTrade Map. <https://www.trademap.org/Index.aspx>
12. Transatlantic Trade and Investment Partnership. European Commission. URL: <http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ttip/>
13. European Commission. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/december/tradoc_118238.pdf
14. Michael J. Hogan The Marshall Plan: America, Britain, and the Reconstruction of Western Europe, 1947–1952, 1987, Cambridge University. P. 34-35.
15. John Agnew, J. Nicholas Entrikin, The Marshall Plan today: model and metaphor.
16. World Bank Open Data. <https://data.worldbank.org/>
17. WHO/Europe: European Health Information Gateway. <https://gateway.euro.who.int/en/>
18. Treaty on the Functioning of the European Union/Part One: Principles.

19. WTO: Tariff profiles. https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/tariff_profiles_list_e.htm
20. Index of Economic Freedom. <https://www.heritage.org/index/?version=722>
21. European Banking Federation: structure of the banking sector. <https://www.ebf.eu/facts-and-figures/structure-of-the-banking-sector/>
22. European Innovation Scoreboard. <https://ec.europa.eu/growth/industry/policy/innovation/scoreboards>
23. OECD data. URL: <https://data.oecd.org/>
24. Eurostat Database. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database>
25. World Bank: Doing Business Data. <https://www.doingbusiness.org/en/custom-query>
26. A deeper and fairer Single Market / European Commission. Brussels, 28 October 2015. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/memo_15_5910/MEMO_15_5910_EN.pdf
27. Business Reforms / Doing Business. The World Bank. <https://www.doingbusiness.org/en/reforms>
28. European Commission. https://ec.europa.eu/info/index_en
29. The European Single Market / European Commission. https://ec.europa.eu/growth/single-market_en

ПИТАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ

1. Назвіть найбільші та найменші країни ЄС за територією і населенням.
2. Поділіть країни ЄС на розвинуті і ті що розвиваються.
3. Назвіть основні цільові показники стратегія «Європа 2020».
4. Порівняйте основні макроекономічні показники розвитку країн ЄС і провідних економік світу.
5. Які три типи торговельних угод укладає ЄС?
6. Яке місце займають країни ЄС у міжнародній торгівлі товарами?
7. Яке місце займають країни ЄС у міжнародній торгівлі послугами?
8. Яке місце займають країни ЄС в світових інвестиційних потоках?
9. Схарактеризуйте сучасний стан відносин ЄС і СOT.
10. Назвіть провідні багатонаціональні компанії які базуються в країнах ЄС.
11. Назвіть основні етапи економічного розвитку країн Європейського Союзу.
12. Дайте характеристику кожного етапу післявоєнного економічного розвитку країн ЄС.
13. В чому полягала сутність «плану Маршалла»?
14. Яке було співвідношення між кредитами та грантами в допомозі згідно «плану Маршалла»?
15. Назвіть основні причини інфляційних процесів в країнах ЄС на другому етапі (1974-1989рр.).
16. Схарактеризуйте основні макроекономічні показники розвитку країн ЄС на різних етапах.
17. Як вплинуло возз'єднання Німеччини на економіку країн ЄС?

18. Які види економічної політики відносяться до виключної компетенції ЄС та які до подвійної компетенції?
19. Охарактеризуйте особливості сучасного етапу економічного розвитку країн ЄС.
20. Дайте оцінку перспективам подальшого розширення ЄС.
21. Поділіть країни ЄС на три групи за критерієм розміру їх економік.
22. Назвіть країни-лідери і країни-аутсайтери за реальними темпами зростання ВВП протягом останнього десятиріччя.
23. Порівняйте ВВП на душу населення, виражений у стандарті купівельної спроможності в різних країнах ЄС.
24. Що таке NUTS?
25. Які регіони в ЄС мають найбільший обсяг ВВП?
26. Назвіть найбільш і найменш розвинуті регіони в ЄС.
27. Порівняйте податкові системи в різних країнах ЄС.
28. Порівняйте галузеву структуру економік країн ЄС
29. Порівняйте рівень інфляції в країнах ЄС.
30. Назвіть основні причини зростання рівня зайнятості в ЄС.
31. Поділіть країни ЄС на три групи за критерієм частки в сукупному експорті товарів та послуг ЄС.
32. Назвіть країни-лідери і країни-аутсайтери за відкритістю економік.
33. Порівняйте географічну і товарну структуру зовнішньої торгівлі країн ЄС.
34. Розкрийте особливості торгівлі товарами і послугами в середині ЄС.
35. Назвіть країни-лідери і країни-аутсайтери за рівнем інтегрованості у внутрішній ринок ЄС.
36. Які країни ЄС мають дефіцитний і профіцитний поточний рахунок платіжного балансу?
37. Назвіть основні країни реципієнти європейських ПП.
38. Схарактеризуйте основні інвестиційні хаби ЄС.
39. Назвіть країни з найбільшою позитивною і негативною чистою міжнародною інвестиційною позицією.
40. Які показники дозволяють вимірювати ступінь зовнішніх фінансових ризиків країни?
41. Проаналізуйте основні підходи для оцінки рівня конкурентоспроможності країн
42. Порівняйте рівень конкурентоспроможності економік країн ЄС.
43. Розкрийте поняття «демографія бізнесу».
44. Чому малі та середні підприємства називають хребтом європейської економіки?
45. Розкрийте особливості заснування бізнесу в різних країнах ЄС.
46. Порівняйте рівень загальних витрат на робочу силу в країнах ЄС.
47. Назвіть країни-лідери і країни-аутсайтери за рівнем умов сплати податків.
48. Порівняйте процедури реорганізації або ліквідації бізнесу в країнах ЄС.
49. Назвіть країни з переважно вільною економікою.
50. Які показники дозволяють вимірювати умови ведення бізнесу та рівень економічної свободи?

51. Наведіть загальну характеристику розвитку економіки Франції на сучасному етапі.
52. Схарактеризуйте структуру економіки Франції.
53. За рахунок чого, на Вашу думку, досягається високий рівень продуктивності у сільському господарстві Франції?
54. Поясніть чому у Франції податки на споживання у загальній сумі державних доходів перевищують прямі податки?
55. Перерахуйте податки, адміністрування яких дозволяє наповнювати місцеві та державний бюджет Франції.
56. Охарактеризуйте інноваційну систему Франції.
57. Поясніть причину високих витрат на оплату праці у Франції.
58. Перерахуйте основних торговельних партнерів Франції та проаналізуйте товарну структуру експорту та імпорту Франції.
59. Охарактеризуйте загальний рівень соціальних стандартів у Франції.
60. Охарактеризуйте особливості сучасного етапу економічного розвитку країн ЄС.
61. Дайте загальну характеристику економіки Німеччини на сучасному етапі.
62. Розкрийте особливості кожного етапу соціально-економічного розвитку Німеччини.
63. Назвіть найбільш і найменш розвинутий регіон Німеччини.
64. В чому особливість фінансово-кредитній системі Німеччини?
65. Назвіть значення ВВП, зовнішнього боргу, рівня інфляції та безробіття Німеччини.
66. Охарактеризуйте структуру економіки ФРН. За рахунок чого, на Вашу думку, досягається високий рівень продуктивності у сільському господарстві та промисловості?
67. Перерахуйте основних торговельних партнерів ФРН та товарні групи, які переважно формують експорт та імпорт країни.
68. Що, на Вашу думку, сприяє інноваційному розвитку Німеччини?
69. Надайте загальну характеристику стану державних фінансів Німеччині.
70. Охарактеризуйте систему соціального страхування Німеччини.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ВАЛЮТНА ТА ФІНАНСОВА ІНТЕГРАЦІЯ В ЄС»

Розробник: Чугаєв Олексій Анатолійович, д.е.н., професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин;

Мета дисципліни – вивчення теорії і практики організації валютно-фінансової інтеграції на прикладі ЄС, її нормативно-правового та інституційного забезпечення, факторів та наслідків валютно-фінансової інтеграції. Дисципліна спрямована на вивчення процесів формування і розширення Європейського валютного союзу, функціонування єдиної валюти євро, Європейської системи центральних банків, практики проведення єдиної монетарної політики, фіскальної та платіжної інтеграції в ЄС, формування банківського союзу, фінансової складової інтеграції України і ЄС в умовах імплементації Угоди про асоціацію. Визначаються передумови, ефекти, організаційні кроки, інституційне, аналітичне і правове забезпечення валютно-фінансової інтеграції. В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- понятійно-термінологічний апарат в сфері валютно-фінансової інтеграції;
- джерельну базу про валютно-фінансову інтеграцію в ЄС;
- етапи та організаційні кроки щодо формування і розширення Європейського валютного союзу;
- основні фактори та наслідки формування Європейського валютного союзу;
- особливості формування курсу євро;
- функції та організаційну структуру Євросистеми;
- засоби та особливості застосування єдиної монетарної політики в євросоні;
- складові фіскальної інтеграції в ЄС;
- складові інтеграції в сфері банківських, платіжних та інших фінансових послуг;
- положення в сфері фінансової інтеграції в межах Угоди про асоціацію України та ЄС.

вміти:

- аналізувати передумови, наслідки та сценарії валютної інтеграції в ЄС;
- аналізувати фактори формування курсу євро;
- орієнтуватися в інституційному механізмі валютно-фінансової інтеграції в ЄС;
- аналізувати причини та передбачати дії Євросистеми щодо реалізації монетарної політики;

- оцінювати вплив монетарної політики і змін валютного курсу на економічний розвиток окремих країн;
- аналізувати нормативне забезпечення в сфері бюджетної та податкової інтеграції в ЄС;
- аналізувати нормативне забезпечення інтеграції в сфері фінансових послуг;
- оцінювати перспективи валютно-фінансової інтеграції України і ЄС.

Система оцінювання. Для одержання заліку необхідно протягом семестру одержати принаймні 60 балів. Складові оцінки:

1. Усні відповіді, доповнення, бліц-опитування, дискусія: до 40 балів.
2. Виконання індивідуальної самостійної роботи (презентація – кейс): до 30 балів.
3. Модульна контрольна робота (тест): до 30 балів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва лекції	Кількість годин		
		лекції	семінари	С/Р
Змістовий модуль 1 Валютна інтеграція в ЄС				
1	Вступ	1		
2	Поняття і передумови валютної інтеграції	2	1	3
3	Історія формування Європейського валютного союзу	2	1	3
4	Наслідки валютної інтеграції в ЄС	3	1	4
5	Розширення єврозони	2	1	3
6	Фактори курсу євро	1	0,5	4
Змістовий модуль 2 Єдина монетарна політика в євразоні				
7	Задачі та функції Європейської системи центральних банків	2	0,5	3
8	Організація діяльності Європейської системи центральних банків	2	1	3
9	Засоби та процедурні аспекти єдиної монетарної політики в євразоні	3	1	4
10	Трансмісійний механізм монетарної політики	1	0,5	3
11	Практика реалізації єдиної монетарної політики в євразоні	1	0,5	4

Змістовий модуль 3				
Інші форми фінансової інтеграції в ЄС				
12	Фіскальна інтеграція в ЄС	2	2	5
13	Інтеграція в сфері платежів	1	0,5	3
14	Формування банківського союзу в ЄС	2	1	5
15	Захист прав споживачів в сфері фінансових послуг	1	0,5	3
16	Практика і перспективи інтеграції України та ЄС в фінансовій сфері	2	1	4
17	<i>Презентація індивідуальних самостійних робіт</i>		1	20
18	<i>Модульна контрольна робота</i>	2		
19	<i>Залік</i>	2		
	ВСЬОГО	32	14	74

Загальний обсяг **120 год.**, в тому числі:

Лекцій – **32 год.**

Семінари – **14 год.**

Самостійна робота – **74 год.**

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Поняття і передумови валютної інтеграції

1. Теоретичні передумови ефективної валютної інтеграції.
2. Практичні критерії готовності до валютної інтеграції в ЄС.
3. Синхронність економічних циклів як передумова валютної інтеграції.

Тема 2. Історія формування Європейського валютного союзу

1. Валютне співробітництво після Другої світової війни. План Вернера.
2. Європейська валютна система.
3. Етапи формування Європейського валютного союзу.
4. Впровадження готівкового євро.

Тема 3. Наслідки валютної інтеграції в ЄС

1. Вплив на ціни і економічний розвиток.
2. Вплив на зовнішню торгівлю, фінансові ринки та стійкість до шоків.
3. Особливості наслідків для малих і великих економік.

Тема 4. Розширення єврозони

1. Правові засади розширення єврозони.
2. Організаційні аспекти підготовки до впровадження євро.
3. Готовність до приєднання до єврозони.
4. Роль євро у світовій економіці.

Тема 5. Фактори курсу євро

1. Механізм впливу факторів на валютний курс.
2. Емпіричні дослідження факторів курсу євро.

Тема 6. Задачі та функції Європейської системи центральних банків

1. Правовий статус, мета та принципи діяльності.
3. Нормативно-правова та консультативна функція.
4. Функції у фінансовій сфері.
5. Звітування, дослідження та статистика.

Тема 7. Організація діяльності Європейської системи центральних банків

1. Структура Європейської системи центральних банків.
2. Взаємодія з іншими органами ЄС.
3. Взаємодія з міжнародними організаціями.
4. Фінансові ресурси.

Тема 8. Засоби та процедурні аспекти єдиної монетарної політики в євросоні

1. Валютна політика.
2. Інструменти та види операцій Євросистеми в рамках реалізації монетарної політики.
3. Контрагенти та прийнятні активи для забезпечення рефінансування.
4. Тендери і розрахункові процедури.

Тема 9. Трансмійний механізм монетарної політики та взаємодія економічних процесів

1. Трансмійний механізм монетарної політики – теоретичні засади.
2. Взаємодія монетарної та інших видів політики.
3. Аналітичне підґрунтя формування монетарної політики.

Тема 10. Практика реалізації єдиної монетарної політики в євросоні

1. Монетарна політика в перші роки існування євро.
2. Монетарна політика в умовах кризових процесів.

Тема 11. Фіскальна інтеграція в ЄС

1. Бюджет ЄС.
2. Моніторинг фіскальної політики і економічної ситуації в країнах-членах.
3. Фінансова допомога країнам ЄС.

Тема 12. Інтеграція в сфері платежів

1. Роль Євросистеми у забезпеченні функціонування платіжних систем.
2. Норми регулювання платіжних послуг.

Тема 13. Формування банківського союзу в ЄС

1. Складові європейської інтеграції в сфері банківського регулювання.
2. Банківський нагляд.
3. Санація банків.
4. Захист депозитів.
5. Боротьба з відмиванням грошей.

Тема 14. Захист прав споживачів в сфері фінансових послуг

1. Споживче кредитування.
2. Дистанційний продаж фінансових послуг.

Тема 15. Практика і перспективи інтеграції України та ЄС в фінансовій сфері

1. Передумови для валютної інтеграції України.
2. Імплементация Україною норм ЄС у фінансовій сфері згідно Угоди про асоціацію.
3. Фінансова допомога ЄС для України.

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття 1. Передумови та еволюція валютної інтеграції в ЄС

1. Сутність і поширеність валютної інтеграції у світі.
2. Передумови ефективної валютної інтеграції.
3. Валютна інтеграція в Європі до етапу валютного союзу.
4. Етапи формування Європейського валютного союзу і організація впровадження євро.

Завдання для самостійної роботи

1. *Вкажіть стимули та бар'єри на шляху до валютної інтеграції в Європі.*
2. *Якою була роль інституцій в процесі валютної інтеграції в Європі?*
3. *Порівняйте економічні показники зони євро з показниками інших світових економічних центрів.*
4. *Використовуючи статистичні дані, поясніть, наскільки країни-члени єврозони відповідали раніше або відповідають зараз передумовам ефективної валютної інтеграції (на прикладі однієї з країн)?*
5. *Доповідь по статті в сфері валютної інтеграції*
6. *Новини в сфері валютно-фінансової інтеграції.*

Семінар 2. Наслідки запровадження євро і розширення єврозони

1. Наслідки утворення колективної валюти євро для країн єврозони.
2. Роль євро у світі.
3. Організація і перспективи розширення єврозони.

Завдання для самостійної роботи:

1. *Яким чином вплинуло впровадження євро на динаміку цін (у розрізі товарних груп або країн)?*
2. *У чому полягає відмінність у ефектах валютної інтеграції для малих і великих економік?*
3. *У чому полягають переваги та недоліки незалежної монетарної політики як альтернативи до впровадження євро і єдиної монетарної політики?*
4. *Які перспективи розширення чи звуження ролі євро як міжнародної валюти?*

5. Яким чином світова фінансові та економічні кризи вплинула на бажання країн увійти до єврозони або вийти з неї?
6. Наскільки зміняться економічні показники єврозони, якщо до єврозони увійдуть всі нові країни-члени ЄС?
7. Доповідь по статті в сфері валютної інтеграції.
8. Новини з предмету курсу

Семінар 3. Фактори курсу євро і Європейська система центральних банків

1. Фактори і моделі курсу євро.
2. Задачі та функції Євросистеми.
3. Прийняття рішень і організаційна структура європейської системи центральних банків.

Завдання для самостійної роботи:

1. За допомогою кількісних методів оцініть вплив економічних, політичних або інших факторів (на вибір) на курс євро до долара.
2. Охарактеризуйте причини того, що цінова стабільність є головною метою Європейського центрального банку.
3. Порівняйте Євросистему і Федеральну резервну систему США.
4. Оцініть перспективи еволюції ролі Євросистеми і процесу прийняття рішень у ній.
5. Порівняйте особливості реалізації функцій та структуру Європейського центрального банку та Національного банку України.
6. Доповідь по статті в сфері валютної інтеграції.
7. Новини з предмету курсу.

Семінар 4. Засоби, процедури та трансмісійний механізм єдиної монетарної політики в євроні

1. Засоби і монетарної політики Євросистеми.
2. Процедурні аспекти монетарної політики Євросистеми (контрагенти, прийнятні активи, тендери, розрахунки)
3. Трансмісійний механізм монетарної політики в євроні.
4. Антикризові фінансові заходи Євросистеми.

Завдання для самостійної роботи:

1. Порівняйте роль та специфіку різних видів операцій при проведенні монетарної політики Євросистеми за впливом на ліквідність, типом інструментів, строком, періодичністю здійснення, особливістю процедур.
2. Порівняйте особливості інструментів монетарної політики, що застосовуються Європейським центральним банком та іншими центральними банками.
3. Знайдіть останні приклади застосування операцій у рамках проведення монетарної політики Євросистеми. Порівняйте їх за обсягами та видами операцій з операціями, які проводилися в цей же час Федеральною резервною системою США або центральними банками будь-якої іншої країни світу.

4. Проаналізуйте кореляцію між ключовими процентними ставками ЄЦБ та іншими процентними ставками (міжбанківського ринку, депозитні, кредитні) в єврозоні або країнах за її межами.

5. Знайдіть приклади зв'язку між змінами у процентних ставках та цінах на активи в єврозоні.

6. Знайдіть у наукових роботах емпіричне підтвердження зв'язку між двома економічними показниками в рамках трансмісійного механізму монетарної політики (наприклад, між процентною ставкою та інвестиціями, процентною ставкою та валютним курсом, обсягами інвестицій та економічним зростанням тощо – на вибір).

7. Як у різні періоди на монетарну політику впливало економічне зростання в єврозоні, ціни на нафту, динаміка курсу євро або зовнішні події: у США чи інших країнах?

8. Знайдіть останні статистичні дані щодо кількості грошей у єврозоні, обсягів обов'язкових резервів, структурних частин балансу Євросистеми.

9. Якою була динаміка платіжного балансу єврозони в останні роки?

Семінар 5. Фіскальна інтеграція в ЄС

1. Формування доходної частини бюджету ЄС.

2. Складові витратної частини бюджету ЄС.

3. Загальноєвропейські рамки для фіскальної політики країн-членів.

4. Кредитні механізми для бюджетної стабілізації в ЄС.

Завдання для самостійної роботи:

1. Наскільки достатніми є фіскальні механізми вирішення проблеми асиметричного впливу шоків на різні країни єврозони? Які перспективи можуть бути для вирішення цієї проблеми?

2. Які фактори впливають на формування пріоритетів в бюджетній політиці в ЄС?

3. Яким чином пандемія коронавірусу вплинула на фіскальну інтеграцію в ЄС?

4. Доповідь по статті по фіскальній інтеграції в ЄС.

5. Новини з предмету курсу.

Семінар 6. Формування банківського союзу в ЄС і права споживачів в сфері фінансових послуг в ЄС

1. Система фінансового нагляду в ЄС.

2. Механізм вирішення неплатоспроможності банків і гарантії депозитів.

3. Захист прав споживачів в сфері споживчого кредитування, дистанційного продажу фінансових послуг, платіжних послуг.

Завдання для самостійної роботи:

1. Охарактеризуйте поточний стан банківської стабільності в ЄС?

2. Як еволюціонує законодавство ЄС в сфері формування банківського союзу в ЄС?

3. Яких ключових нормативів мають дотримуватися банки в ЄС?

4. Наведіть приклади вирішення неплатоспроможності комерційних банків в ЄС?

5. Наведіть приклади судових рішень в сфері захисту прав споживачів в сфері фінансових послуг.
6. Доповідь по статті по формуванню банківського союзу.
7. Новини з предмету курсу.

Семінар 7. Інтеграція України та ЄС в фінансовій сфері

1. Імплементация Україною норм ЄС щодо регулювання фінансових послуг.
2. Імплементация Україною норм ЄС щодо фіскальної політики і державної допомоги.
3. Фінансова допомога ЄС для України.
4. Презентація індивідуальних самостійних робіт.

Завдання для самостійної роботи:

1. Чи доцільно Україні здійснити прив'язку курсу гривні до євро? Поясніть чому? Які наслідки від цього можна очікувати?
2. Чи доцільно Україні приєднатися до євро замість національної грошової одиниці і чому так або ні? Які наслідки від цього можна очікувати?
3. Який рівень використання євро в Україні в якості резервної валюти, платіжного засобу, засобу накопичення, у валюто-обмінних операціях?
4. Які зміни відбувалися в монетарній політиці Національного банку України паралельно зі змінами в монетарній політиці Євросистеми? Чим це було викликано?
5. Доповідь по статті по валютно-фінансовій співпраці між Україною і ЄС.
6. Новини з предмету курсу.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ (ПРЕЗЕНТАЦІЯ – КЕЙС)

Виконується на тему «Вплив валютно-фінансової інтеграції на економіку окремої країни ЄС». Кожний студент має обирати одну країну-члена ЄС або 1 студент може обрати Україну. Робота подається у формі презентації і доповідається на семінарському занятті для одержання повної кількості балів. Обсяг 8-15 слайдів.

Рекомендована структура:

- фактичне поточне дотримання економічних передумов для перебування чи приєднання країни до євросони;
- наслідки приєднання до євросони (фактичного або гіпотетичного);
- вплив динаміки курсу євро;
- вплив єдиної монетарної політики Євросистеми або НЦБ (залежно від того чи країна у складі євросони чи за її межами);
- розвиток банківської системи країни в умовах формування банківського союзу ЄС;
- вплив фіскальної інтеграції ЄС.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна:

1. Європейська Комісія. <http://ec.europa.eu/>.
2. Європейський центральний банк. <https://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html>.
3. Розвиток новітніх форм міжнародної економічної інтеграції на початку 21 століття: монографія / О. І. Шнирков, А. С. Філіпенко, Р. О. Заблоцька, З.О. Луцишин та ін. ; за ред. О. І. Шниркова. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2016.
4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Ратифіковано Законом № 1678-VII від 16.09.2014. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
5. Чугаєв О.А. Валютна інтеграція в Європейському Союзі: навчальний посібник К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2010. 191 с.
6. Чугаєв О. А. Ефекти величини економіки країни в умовах валютної інтеграції // Науковий вісник Чернівецького університету : Економіка : зб. наук. пр. Вип. 786. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2017. С.17-24.
7. Чугаєв О.А. Синхронність економічних циклів як складова економічної сили // Глобалізаційні виклики розвитку національних економік : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ. 19 жовт. 2016 р.) Ч.1 відп ред. А.А. Мазаракі. Київ : нац. торг.-екон. ун-т, 2016. С.545-555.
8. Business, Economy, Euro. https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro_en
9. Chugaiev O.A. Monetary Policy of the European Union: Study Manual. Kyiv.: Kyiv National Taras Shevchenko University, Institute of International Relations, 2009. 90 p.
10. Eur-Lex. <http://eur-lex.europa.eu>.
11. Financial Integration in Europe. European Central Bank, May 2018. 158 p.
12. Summaries of the EU Legislation. <http://eur-lex.europa.eu/browse/summaries.html>.

Додаткова:

1. Економічна асоціація України з Європейським Союзом : монографія / О. І. Шнирков, В. І. Муравйов, Р. О. Заблоцька та ін. ; за ред. О. І. Шниркова, В. І. Муравйова. К. : ВПЦ «Київський університет», 2015.
2. Європейський Інвестиційний Фонд. <https://www.eif.org/>
3. Європейський Союз: економіка, політика, право: енциклопедичний словник / редкол.: В.В. Копійка (голова), О.І.Шнирков (заст.голови),

В.І. Муравйов та ін. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011. 368 с.

4. Козюк В. В. Орієнтири фіскальної інтеграції в ЄВС: теорія фіскальних союзів та глобальна фінансова криза // Економіка України. 2014. № 10. С. 14-31.

5. Навігатор угоди / Європейська правда. <http://navigator.eurointegration.com.ua/tasks>.

6. Насадюк І.Б. Валютно-фінансова інтеграція ЄС: Навчально-методичний посібник. Одеса: Астропринт, 2011. 136 с.

7. Філіпенко А.С. Передумови переорієнтації гривні на валютну зону євро // Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2007. Вип. 71 (І). С.97-100.

8. Чугаєв О.А. Валютна інтеграція в ЄС: методика викладання // Матеріали науково-методичної конференції «Європейські студії в університетах України», 22 квітня 2016 р. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин, 2016. С.65-67.

9. Чугаєв О.А. Валютна політика у малих і великих економіках // Стратегічне позиціонування України в сучасному міжнародному просторі : матеріали міжнародної науково-теоретичної конференції, 18 жовтня 2018 р., Київ / Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2018. С.75-77.

10. Чугаєв О.А. Валютні кризи на межі ХХ-ХХІ століть: Монографія. К.: МП «Леся», 2007. 416 с.

11. Чугаєв О.А. Економічна сила країни у глобальному господарстві : дис. ... докт. екон. наук : 08.00.02. Київ, 2018. 632 с.

12. Чугаєв О.А. Критерії конвергенції та валютна стабільність // Культура народів Причорномор'я. 2006. № 78. С. 105–110.

13. Чугаєв О.А. Передумови валютної інтеграції України // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. пр. Матеріали круглого столу «Шляхи досягнення європейських стандартів в економічній та соціальних сферах України», 21 жовтня 2010 р., м. Київ – КНУ імені Тараса Шевченка, ІМВ, Вип. 97, Ч.І, 2011. С.95–96.

14. Чугаєв О.А. Синхронність економічних циклів як передумова валютної інтеграції // Збірник наукових праць. Вип. 56 / Відповідальний редактор В.Є. Новицький / К.: Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, 2008. 173-183 с.

15. Шемет Т. С. Валютна інтеграція в глобалізованому світі : монографія / Т. С. Шемет. Харків : Технолог. центр, 2014. 319 с.

16. Шнирков О.І., Кузнєцов О.В., Кульпінський С.В. Європейський валютний союз. К.: Київський університет, 2001.

17. Bonpasse M. The Single Global Currency. Common Cents for the World. Newcastle, Maine: Single Global Currency Association, 2006. 408 p.

18. Шнирков О.І., Чугаєв О.А.. Європейська валютна система (С.214), Європейська валютна угода (Т.2, С.214-215) / Українська дипломатична енциклопедія – в 5 томах. К., 2013.

19. Alouini O. Country Size, Economic Performance and the Political Economy of the Euro Zone: an Empirical Study of the Size Devide : Document de Travail № 2009-01 / Olfa Alouini. Paris: Observatoire Françaisdes Conjonctures Économiques, 2009. 31 p.

20. Ariño M., Canela M. Study of the dollar-euro exchange rate. Working paper 620. IESE Business School. University of Navarra, 2006. 16 p.

21. Banking union. https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/banking-union_en

22. Bax R., Witte A. The taxonomy of ECB instruments available for banking supervision // ECB Economic Bulletin, Issue 6/2019. https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/articles/2019/html/ecb.ebart201906_02~3e2f0e4f63.en.html#toc1

23. Beyer, A., Coeuré, B. & Mendicino, C. (2017). Foreword – The crisis, ten years after: Lessons learnt for monetary and financial research. *Economie et Statistique / Economics and Statistics*, 494-495-496, 45-64. DOI: 10.24187/ecostat.2017.494t.1918

24. Carmassi J., Corrias R., Parisi L. Is taxpayers' money better protected now? An assessment of banking regulatory reforms ten years after the global financial crisis. https://www.ecb.europa.eu/pub/financial-stability/macprudential-bulletin/html/ecb.mpbu201903_01~c307e09dd7.en.html#toc1

25. Carpenter S., Demiralp S., Eisenschmidt J. The Effectiveness of the Non-Standard Policy Measures during the Financial Crises. The Experiences of the Federal Reserve and the European Central Bank // Working Paper Series. No 1562 / July 2013. 50p.

26. Chițu L., Gomes J., Pauli R. Trends in central banks' foreign currency reserves and the case of the ECB // ECB Economic Bulletin, Issue 7/2019. https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/articles/2019/html/ecb.ebart201907_01~c2ae75e217.en.html#toc1

27. Chugaiev O. Comparative Analysis of readiness for monetary integration: case of Poland and Ukraine //Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. пр. Матеріали круглого столу «Між партнерством та асоціацією, Польща та Україна перед обличчям нових умов процесу європейської інтеграції», 25 листопада 2010 р., м. Київ – КНУ імені Тараса Шевченка, ІМВ, Вип. 97, Ч.ІІ, 2011, С.101–104.

28. Ciccarelli M., Maddaloni A., Peydró J.-L. Heterogeneous Transmission Mechanism. Monetary Policy and Financial Fragility in the Euro area // ECB Working Paper Series. No 1527 / March 2013. 46 p.

29. Commission Staff Working Document. Accompanying document to the Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Central Bank, the European Economic and Social Committee, and the Committee of the Regions. Ninth Report on the practical preparations for the future enlargement of the euro area. SEC(2009) 1703. Brussels: Commission of the European Communities, 21 December 2009. 19 p.

30. Communication from the Commission to the European Parliament and the Council A Roadmap towards a Banking Union (COM(2012)510 final of 12.9.2012).
31. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union – Protocol (No 4) on the statute of the European System of Central Banks and of the European Central Bank.
32. Consumer finance and payments. https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/consumer-finance-and-payments_en
33. Convergence Report. ECB.
34. Correspondent Central Banking Model (CCBM). Procedures for Eurosystem Counterparties. Update effective as of 1 January 2018. ECB, 2018. 16 p.
35. Cour-Thimann P., Winkler B. The ECB's Non-standard Monetary Policy Measures. The role of Institutional Factors and Financial Structure. // ECB Working Paper Series. No 1528 / April 2013. 44p.
36. Cuaresma J., Breitenfellner A. Crude Oil Prices and the Euro-Dollar Exchange Rate: A Forecasting Exercise. Working Papers in Economics and Statistics 2008-08. University of Innsbruck, 2008. 25 p.
37. De Santis R.A., Surico P. Bank Lending and Monetary Transmission in the Euro Area // Working Paper Series. No 1568 / July 2013. 30p.
38. Directive 2002/65/EC of the European Parliament and of the Council of 23 September 2002 concerning the distance marketing of consumer financial services.
39. Directive 2008/48/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on credit agreements for consumers.
40. Directive 2011/7/EU of the European Parliament and of the Council of 16 February 2011 on combating late payment in commercial transactions.
41. Directive 2014/49/EU of the European Parliament and of the Council of 16 April 2014 on deposit guarantee schemes.
42. Directive 2014/59/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 establishing a framework for the recovery and resolution of credit institutions and investment firms.
43. Directive (EU) 2015/2366 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2015 on payment services in the internal market.
44. Directive (EU) 2019/882 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on the accessibility requirements for products and services.
45. ECB Annual Reports.
46. ECB Statistics Pocket Book.
47. Ehrmann M., Osbat Ch., Strasky J., Uusküla L. The Euro Exchange Rate during the European Sovereign Debt Crisis. Dancing to its Own Tune? Working Paper Series. No 1532 / April 2013. 44p.
48. Enhanced Fiscal Integration in the EMU? ESM-ECFIN-GCEE Workshop Proceedings. Edited by Ralph Schmitt-Nilson. Discussion paper 082 | JULY 2018. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018. 116 p.

49. Eser F., Carmona Amaro M., Iacobelli S., Rubens M. The Use of the Eurosystem's Monetary Policy Instruments and Operational Framework since 2009 // ECB Occasional Paper series. No 135 / August 2012. 50p.
50. European Banking Authority. <https://eba.europa.eu/>
51. Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat>.
52. Eurosystem oversight policy framework. <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/eurosystemoversightpolicyframework201607.en.pdf>.
53. Eurosystem oversight report, 2016. ECB, 217.56 p.
54. Financial supervision and risk management. https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/financial-supervision-and-risk-management_en
55. Five years of an enlarged European Union: economic achievements and challenges. European Economy No. 1/2009. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, European Commission, Directorate-General for Economic and Financial Affairs, 2009. xiv, 228 pp.
56. Głuch D., Škovranová L., Stenström M. Central Bank Involvement in Macro-prudential Oversight // ECB Legal Working Paper Series. No 14 / January 2013. 31 p.
57. Hartmann Ph., Schepens G. 20 Years of European Economic and Monetary Union: Selected takeaways from the ECB's Sintra Forum, 2019. <https://www.ecb.europa.eu/pub/sintra/html/ecb.forumcentbank201908~e23d0064d5.en.html#toc1>
58. Heinonen A. The first euros. The creation and issue of the first euro banknotes and the road to the Europa series. Suomen Pankki and the European Central Bank, 2015. 272 p.
59. How the Euro Became Our Money. A Short History of the Euro Banknotes and Coins. ECB, 2007.
60. Institutional provisions. European Central Bank, June 2015. 93 p.
61. Jimeno J. F. Long-lasting consequences of the European crisis // Working Paper No 1832, July 2015. 28p.
62. Juncker J.-C. Completing Europe's Economic and Monetary Union. Report / Jean-Claude Juncker, Donald Tusk, Jeroen Dijsselbloem, Mario Draghi, Martin Schulz. European commission. 24 p. https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/5-presidents-report_en.pdf
63. Lalouette L. Esselink H. Trends and developments in the use of euro cash over the past ten years // ECB Economic Bulletin, Issue 6/2018. https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/articles/2018/html/ecb.ebart201806_03.en.html#toc1
64. Leiner-Killinger N., Nerlich C. Fiscal rules in the euro area and lessons from other monetary unions // ECB Economic Bulletin, Issue 3/2019. https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/articles/2019/html/ecb.ebart201903_02~e835720b96.en.html#toc1
65. Legal Framework for Banking Supervision. Volume II. European Central Bank, 2015. 80p.

66. Maddaloni A., Peydró J.-L. Monetary Policy, Macroprudential Policy and Banking Stability. Evidence from the Euro Area // Working Paper Series. No 1560 / July 2013. 46p.
67. Marzinotto B. Why so Much Wage Restraint in EMU? The Role of Country Size – Integrating Trade Theory with Monetary Policy Regime Accounts : Working Paper № 35/ Benedicita Marzinotto. Teramo: Department of Communication, University of Teramo, 2008. – 28 p.
68. Maurer H. Financial assistance measures in the euro area from 2008 to 2013: statistical framework and fiscal impact / Henri Maurer and Patrick Grussenmeyer // ECB Statistics Paper No 7, April 2015. 39p.
69. Monetary and Fiscal Policy Interactions in a Monetary Union // ECB Monthly Bulletin. July 2012. P.51-64.
70. Ohr R. European Monetary Union at Ten: Had the German Maastricht Critics Been Wrong? Discussion Paper No. 141. University of Goettingen, May 2009. 24 p.
71. Regling K., Deroose S., Felke R., Kutos P. The Euro After Its First Decade: Weathering the Financial Storm and Enlarging the Euro Area. ADBI Working Paper No. 205. Tokyo: Asian Development Bank Institute, March 2010. 37 p.
72. Regulation (EC) No 924/2009 of the European Parliament and of the Council of 16 September 2009 on cross-border payments in the Community.
73. Regulation (EU) No 1093/2010 of the European Parliament and of the Council of 24 November 2010 establishing a European Supervisory Authority (European Banking Authority).
74. Research Database RePEc. <http://ideas.repec.org/search.html>
75. SEPA Migration Impact Assessment. ECB. <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/ecb.sepamigration201902~4bbd0e41b8.en.pdf?faad1b0e1c422519413822b95b8aaa1e>
76. Stracca L. The Global Effects of the Euro Debt Crisis // Working Paper Series. No 1573 / August 2013. 39 p.
77. TARGET Annual Report 2018. <https://www.ecb.europa.eu/pub/targetar/html/ecb.targetar2018.en.html>
78. The EU's economic governance explained. https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester/framework/eus-economic-governance-explained_en
79. European Fiscal Board (EFB). https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/european-fiscal-board-efb_en
80. The European Semester. https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester_en
81. The financial risk management of the Eurosystem's monetary policy operations European Central Bank, July 2015. 50 p.
82. The international role of the euro. European Central Bank, July 2015. 79 p.
83. The Monetary Policy of the ECB. ECB, 2011. 159p.

84. Your rights when making payments in Europe / European Commission, 2019. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/business_economy_euro/banking_and_finance/documents/leaflet-your-rights-payments-eu_en.pdf

ПИТАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ

1. Поясніть, чи виконуються в єврозоні передумови ефективної валютної інтеграції (на прикладі декількох передумов).
2. Які організаційні заходи потрібно було вирішити при запровадженні готівкового євро?
3. Охарактеризуйте різні канали впливу переходу на єдину валюту євро на ціни.
4. На умовному прикладі поясніть, чому в умовах єдиної валюти, спостерігалася різниця у темпах економічного зростання в різних країнах єврозони.
5. Які аргументи на користь єдиної валюти євро з точки зору забезпечення більшої фінансової стійкості економіки?
6. У чому полягає різниця у функціонуванні малих і великих економік в умовах валютної інтеграції?
7. Поясніть з якими проблемами зіштовхнулися країни ЄС за межами єврозони в сфері дотримання критеріїв готовності приєднання до євро.
8. Які функції виконує євро у світі (за межами єврозони)?
9. Поясніть, яким чином різні фактори впливають на курс євро?
10. Які функції виконує Європейський центральний банк у фінансовій сфері?
11. Яким чином звітується Європейський центральний банк про свою діяльність і функціонування єврозони?
12. Охарактеризуйте систему прийняття рішень в Європейському центральному банку.
13. З якими іншими установами і як взаємодіє Європейський центральний банк?
14. Охарактеризуйте фінансові ресурси Європейському центральному банку.
15. Як впливає валютний курс євро на інфляцію в єврозоні? По яких каналах і що на це впливає?
16. Які інструменти використовує Євросистема для цілей монетарної політики?
17. Які види операцій на відкритому ринку використовує Євросистема для цілей монетарної політики?
18. Охарактеризуйте політику обов'язкових мінімальних резервів Євросистеми.
19. Охарактеризуйте види тендерів Євросистеми для цілей монетарної політики.
20. Які складові банківського союзу ЄС?
21. Охарактеризуйте структуру бюджету ЄС за витратами.
22. Які джерела доходів бюджету ЄС?

23. Яким чином ЄС регулює бюджетну політику країн-членів?
24. Які механізми фінансової допомоги були створені ЄС для допомоги країнам-членам і третім країнам, які переживають фінансові труднощі?
25. Яким чином забезпечується захист прав споживачів в сфері фінансових послуг в ЄС?
26. Які передумови виконуються, а які ні щодо запровадження євро замість гривні в Україні?
27. Які аспекти фінансової інтеграції передбачені в Угоді про асоціацію України з ЄС?

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «КОНКУРЕНТНА ПОЛІТИКА В ЄС»

Розробники: Шнирков Олександр Іванович, д.е.н., професор, завідувач кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин
Шворак Людмила Олександрівна, к. е. н., доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин

Мета дисципліни – розкриття основних принципів, форм та механізмів, організаційної структури конкурентної політики ЄС, вироблення навиків аналізу політики ЄС з конкурентного регулювання угод підприємств, домінуючого становища, концентрації виробництва, державної допомоги, систематизація основних напрямків зближення конкурентної політики в Україні з європейським конкурентним регулюванням. В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- моделі та принципи конкурентної політики у світовому господарстві;
- основні засади європейської комунітарної конкурентної політики;
- основні положення установчих документів Європейського Союзу щодо регулювання конкуренції;
- основні етапи розвитку конкурентної політики ЄС;
- організаційну структуру реалізації конкурентної політики ЄС;
- систему антитрестовського регулювання в ЄС;
- інструменти протидії зловживанню домінуючим становищем на ринку ЄС;
- форми комунітарного контролю над злиттям та поглинанням;
- правила ЄС щодо державної допомоги;
- основні напрями зближення конкурентного регулювання в Україні з європейською системою;
- зовнішні виміри конкурентної політики ЄС;
- положення Угоди про асоціацію України з ЄС у сфері регулювання конкуренції.

вміти:

- обґрунтовувати особливості реалізації форм міжнародних економічних відносин на мега-, макро-, мезо- і мікрорівнях;
- визначати функціональні особливості, характер, рівень та ступінь взаємозв'язків між суб'єктами міжнародних економічних відносин різного рівня та налагоджувати комунікації між ними;
- застосувати методи, правила і принципи функціонування міжнародних економічних відносин для розвитку зовнішньоекономічної діяльності України;

- визначати особливості формування національного і міжнародного бізнес-середовища, виявляти специфічні риси та динаміку розвитку світових економічних центрів;
- проводити аналітичний моніторинг зовнішньоекономічної діяльності компаній на світових ринках;
- застосовувати прогностичні моделі розвитку світової економічної кон'юнктури, використовувати сучасні методи розробки маркетингових стратегій виходу міжнародних компаній на нові ринки.

Система оцінювання. Для одержання заліку необхідно протягом семестру одержати принаймні 60 балів. Складові оцінки:

1. Усні відповіді, доповнення, бліц-опитування, дискусія – до 28 балів.
2. Індивідуальні роботи – до 40 балів.
3. Модульна контрольна робота (виконується у вигляді виконання індивідуальної самостійної роботи) – до 32 бали.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва лекції	Кількість годин		
		лекції	семінари	С/Р
Змістовий модуль 1				
Система комунітарного конкурентного регулювання в ЄС				
1	Поняття та форми конкурентної політики Європейського Союзу	2		6
2	Система антитрестівського регулювання в ЄС	2		8
3	Дозволена картельна діяльність на спільному ринку ЄС	2	2	4
4	Конкурентна політика ЄС щодо зловживання домінуючим становищем на ринку	2	2	6
5	Державна допомога та конкуренція на спільному ринку ЄС	2		8
6	Комунітарні конкурентні правила щодо окремих категорій підприємств	2	2	4
7	Секторальна та галузева конкурентна політика в ЄС	4	2	6
8	Модульна контрольна робота за ЗМ1	2		
Змістовий модуль 2				
Зовнішні виміри конкурентної політики ЄС				
9	ЄС та нова багатостороння світова конкурентна архітектура	2		8
10	Конкурентна політика у двосторонніх відносинах ЄС	2	2	8

11	Система захисту економічної конкуренції в Україні	4	2	8
12	Адаптація системи захисту конкуренції в Україні до комунітарної конкурентної політики ЄС	4	2	8
13	Модульна контрольна робота за ЗМ2	2		
	ВСЬОГО	32	14	74

Загальний обсяг **120 год.**, в тому числі:

Лекцій – **32 год.**

Семінари – **14 год.**

Самостійна робота – **74 год.**

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Поняття та форми конкурентної політики Європейського Союзу

Поняття «економічна конкуренція», його зміст та основні ознаки. Класичні та неокласичні теорії конкуренції. Моделі економічної конкуренції. Конкуренція Ж. Бертрана. Вальрасова модель загальної рівноваги. Модель міжнародної монополістичної конкуренції. Модель міжнародної олігополістичної конкуренції. Основні різновидності економічної конкуренції. Методи і засоби конкурентної боротьби. Принципи конкурентної політики у світовому господарстві. Підходи щодо визначення змісту терміну «європейська конкурентна політика». Рівні європейської конкурентної політики. Взаємозв'язок комунітарного та національного конкурентного регулювання. Основні засади європейської конкурентної політики. Основні форми антиконкурентної поведінки підприємств та державних органів. Поняття підприємства. Визначення територіальної дії конкурентного регулювання. Вплив політики у сфері конкуренції на інші види політики Співтовариства. Організаційна структура реалізації конкурентної політики ЄС. Принципи організації діяльності інститутів та органів ЄС. Європейський Парламент, Суд, Рада у системі конкурентного регулювання ЄС. Основні функції Європейської Комісії. Структура Генерального директорату IV Європейської Комісії.

Тема 2. Система антигестівського регулювання в ЄС

Зміст статті 101 Угоди про функціонування Європейського Союзу. Домовленості між підприємствами, які порушують конкуренцію. Форми домовленостей. Практика розгляду узгоджених дій підприємств. Визначення товарного, географічного та часового виміру ринку. Концепція впливу на торгівлю. Доктрина «de minimis».

Тема 3. Дозволена картельна діяльність на спільному ринку ЄС

Економічні умови для винятків. Класифікація угод залежно від місця підприємства на стадіях процесу виробництва та розподілу продукції:

вертикальні та горизонтальні угоди. Вплив вертикальних та горизонтальних угод на конкуренцію. Контроль за вертикальними угодами на спільному ринку ЄС. Дозволена картельна вертикальна діяльність на спільному ринку. Фундаментальні обмеження (hardcore restrictions) для вертикальних угод.

Блочний відступ від заборонених горизонтальних угод (Block exemption regulation): угоди щодо досліджень та розробок, спеціалізації, із закупок, комерціалізації, стандартизації, обміну інформацією. Фундаментальні обмеження (hardcore restrictions) для горизонтальних угод. Порядок застосування статті 101. Рішення та регламенти Європейської Комісії з антитрестівського регулювання. КОВІД-19 та антитрестівське регулювання.

Тема 4. Конкурентна політика ЄС щодо зловживання домінуючим становищем на ринку

Зміст статті 102 Угоди про функціонування Європейського Союзу. Основні критерії визначення домінуючого становища підприємства у межах спільного ринку. Визначення відповідного ринку. Розрахунок ринкової частки. Ознаки домінуючого становища підприємства. Форми зловживань домінуючим становищем на ринку. Правила протидії зловживанню домінуючим становищем на ринках ЄС. Порядок застосування статті 102. Рішення ЄК щодо зловживання домінуючим становищем. Сутність та ознаки поняття «економічна концентрація». Форми концентрації на ринку ЄС. Критерії класифікації форм поглинання. Особливості процесів економічної концентрації на ринку ЄС. Комунарний контроль над злиттям та поглинанням. Основні етапи розвитку контролю за концентрацією в ЄС. Критерії комунарного контролю. Проблеми здійснення політики контролю поглинань на ринку Співтовариства. Рішення Європейської Комісії зі злиття та поглинання.

Тема 5. Державна допомога та конкуренція на спільному ринку ЄС

Зміст статті 107 Угоди про функціонування Європейського Союзу. Державна допомога та конкуренція на спільному європейському ринку ЄС. Правила ЄС щодо державної допомоги. Державна допомога, сумісна зі спільним ринком. Автоматичні відхилення. Факультативні відхилення. Групові винятки для державної допомоги. Допомога регіонального призначення. Галузева (секторальна) допомога. Інвестиційна та операційна допомога. Допомога на потреби порятунку та реструктуризації. Блочні винятки (block exemptions). Допомога на наукові дослідження та інновації. Правило «de minimis». Критерій приватного інвестора. Схеми здійснення державної допомоги в країнах ЄС. КОВІД-19 та регулювання державної допомоги в ЄС.

Тема 6. Комунарні правила щодо окремих категорій підприємств

Комунарні конкурентні правила щодо окремих категорій підприємств. Конкурентна політика щодо державних підприємств. Підходи до регулювання конкуренції щодо підприємств загального економічного інтересу. Поняття державної монополії комерційного характеру. Державна специфічна допомога (малі та середні підприємства, гарантії,

короткотермінове страхування експортних кредитів, пряме оподаткування, аудіовізуальна індустрія, залізничні підприємства). Основні етапи комунітарної конкурентної політики у сфері державних контрактів. Рішення Європейської Комісії з державної допомоги. КОВІД-19 та регулювання державної допомоги щодо окремих категорій підприємств.

Тема 7. Секторальна та галузева конкурентна політика в ЄС

Фактори розвитку секторальних та галузевих конкурентних політик в ЄС. Історичні, економічні, соціальні, науково-технічні та інші чинники диференціації секторальної та галузевої конкурентної політики ЄС. Основні особливості конкурентного регулювання в автомобільній промисловості, сільському господарстві, рибальстві, виробництві електроенергії, газовому та нафтовому секторах, банківській діяльності, страхуванні, інформаційних та комунікаційних технологіях, медіа секторі, фармацевтики, поштової службі, спорті, телекомунікація, транспорті, на ринках капіталу. КОВІД-19 та галузева конкурентна політика ЄС

Тема 8. ЄС та нова багатостороння світова конкурентна архітектура

ЄС та нова багатостороння світова конкурентна архітектура. Пропозиції ЄС щодо побудови глобальної світової конкурентної архітектури. Основні напрями міжнародної співпраці у сфері конкуренції. ЄС та СОТ: торгівельна та конкурентна політика. Взаємозв'язок рівнів реалізації політики ЄС у сфері міжнародної торгівлі. Політика єдиного внутрішнього ринку ЄС. Зовнішньоторговельна політика ЄС. Створення і діяльність спеціального форуму «Міжнародна мережа з питань конкуренції». ЄС та «Ініціатива з питань глобальної конкуренції». ЄС та «Форум з глобальної конкуренції країн ОЕСР». Конкурентне регулювання в Європейському економічному просторі. Конкурентна політика за умов розширення Союзу. «Концепція впливу» як основа екстериторіальності конкурентних правил ЄС.

Тема 9. Конкурентна політика у двосторонніх відносинах ЄС

Політика ЄС щодо двосторонніх угод з питань конкуренції. Формування механізмів протидії антиконкурентним заходам у двосторонніх відносинах ЄС. Особливості конкурентного регулювання у відносинах з країнами-кандидатами на вступ до ЄС, з США, Канадою, Японією, Республікою Корея, країнами, що розвиваються. Положення щодо конкуренції в Угодах про асоціацію зі східноєвропейськими країнами. Моделі поступового відкриття ринків для центральноєвропейських країн – нових членів ЄС. Моделі поступового відкриття ринків в Угодах про асоціацію зі східноєвропейськими країнами.

Тема 10. Система захисту економічної конкуренції в Україні

Основні засади та пріоритети конкурентної політики України. Система законодавчих актів у сфері конкурентного регулювання. Роль та функції Антимонопольного комітету України. Основні етапи розвитку національної системи регулювання конкуренції. Особливості етапу створення конкурентної політики. Особливості етапу підтримки конкурентної політики. Особливості

етапу реформування конкурентної політики в умовах асоціації з ЄС. Зміст та форми узгоджених дій суб'єктів господарювання в Україні. Антиконтурентні узгоджені дії. Винятки для узгоджених дій. Визначення монопольного (домінуючого) становища на ринку товару. Форми зловживання. Контроль за концентрацією суб'єктів господарювання. Антиконтурентні дії органів влади. Регулювання державної допомоги в Україні. Основні сфери співробітництва ЄС з Україною з конкурентного регулювання. Спеціальні торговельні режими між ЄС та Україною для окремих секторів. Проблемні питання у сферах торговельного і конкурентного регулювання у відносинах ЄС – Україна.

Тема 11. Адаптація системи захисту конкуренції в Україні до комунітарної конкурентної політики ЄС

Вплив ЄС на формування системи конкурентного регулювання в Україні. Положення про конкуренцію Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС (1994 р.). Механізми зближення конкурентного регулювання в Україні з європейським за Угодою про асоціацію (2014 р.) у сфері антиконкурентних узгоджених дій, домінуючого становища суб'єкта господарювання, антиконкурентних дій органів влади, державної допомоги. Порівняльний аналіз конкурентної політики в ЄС та Україні. Основні напрями зближення конкурентної політики України з комунітарною конкурентною політикою ЄС. Проблеми адаптації конкурентного регулювання в Україні до вимог ЄС. Ефективність конкурентного регулювання в Україні за умов інтеграції з ЄС. КОВІД-19 та конкурентна політика в Україні.

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Завдання для самостійної роботи до теми 1

- 1. Проаналізувати зміст та форми економічної конкуренції.*
- 2. Охарактеризувати цілі, чинники, методи і засоби конкурентної політики країн.*
- 3. Основні підходи до визначення терміну “Європейська конкурентна політика”.*
- 4. Проаналізувати, якими документами визначаються основні засади конкурентної політики ЄС.*
- 5. Навести конкретні повноваження інститутів ЄС у сфері конкуренції.*
- 6. Вплив політики у сфері конкуренції на інші види політики ЄС.*

Завдання для самостійної роботи до теми 2

- 1. Зміст статті 101 Угоди про функціонування Європейського Союзу.*
- 2. Домовленості між підприємствами, які порушують конкуренцію.*
- 3. Концепція впливу на торгівлю.*
- 4. Визначення товарного, географічного та часового виміру ринку.*

Семінарське заняття 1

1. Види домовленостей між підприємствами, які порушують конкуренцію на спільному ринку ЄС.
2. Дозволена картельна діяльність на ринку ЄС.
3. Доктрина «de minimus».
4. Контроль за вертикальними та горизонтальними угодами на спільному ринку ЄС.
5. Блочний відступ від заборонених горизонтальних угод.
6. Case-studies з домовленостей підприємств, які порушують конкуренцію на ринках ЄС (приклади прийняття рішень структурами ЄС у 2010-2022 рр.).
7. Case-studies з домовленостей підприємств вертикального або горизонтального характеру, які дозволені на ринках ЄС (приклади прийняття рішень структурами ЄС у 2010-2022 рр.).

Завдання для самостійної роботи

1. *Розкрити процедуру розгляду узгоджених дій підприємств.*
2. *Пояснити поняття «картельна практика» і «паралельна поведінка».*
3. *Класифікація угод залежно від місця підприємства на стадіях процесу виробництва та розподілу продукції.*
4. *Вплив вертикальних та горизонтальних угод на конкуренцію.*
5. *Регламенти Комісії, що містять перелік заборонених угод та перелік видів обмежень конкуренції, які допускаються.*
6. *Фундаментальні обмеження (hardcore restrictions) для горизонтальних угод.*
7. *КОВІД-19 та антитрестівське регулювання ЄС.*

Семінарське заняття 2

1. Основні критерії визначення домінуючого становища підприємства у межах спільного ринку.
2. Правила протидії зловживанню домінуючим становищем на ринках ЄС.
3. Особливості процесів економічної концентрації на ринку ЄС.
4. Case-studies зі зловживання домінуючим становищем на ринках ЄС у 2010-2022 рр.
5. Case-studies зі злиття та поглинання (злиття та поглинання, заблоковані Європейською Комісією у 2010-2022 рр.)

Завдання для самостійної роботи

1. *Проаналізувати та пояснити схему етапів та процедури заборони зловживання домінуючим становищем підприємств на ринках ЄС.*
2. *Визначити відмінності європейського і американського підходів до контролю за злиттями.*
3. *Які індекси та показники ринкової концентрації використовуються у світовій та європейській практиках визначення рівня домінування та концентрації?*

Завдання для самостійної роботи до теми 5

- 1. Зміст статті 107 Угоди про функціонування Європейського Союзу.*
- 2. Автоматичні відхилення для державної допомоги.*
- 3. Факультативні відхилення для державної допомоги в ЄС.*
- 4. Державна допомога ЄС регіонального призначення.*
- 5. Галузева (секторальна) державна допомога ЄС.*
- 6. Інвестиційна та операційна державна допомога в ЄС.*
- 7. Блочні винятки (block exemptions) для державної допомоги в ЄС.*

Семінарське заняття 3

1. Державна допомога та конкуренція на спільному європейському ринку ЄС.
2. Case-studies щодо державної допомоги в країнах-членах ЄС сумісної зі спільним ринком (приклади прийняття рішень структурами ЄС у 2010-2022 рр.).
3. Case-studies щодо державної допомоги в країнах-членах ЄС, яка не є сумісною зі спільним ринком ЄС (приклади прийняття рішень структурами ЄС у 2010-2022 рр.).
4. Комунітарні конкурентні правила щодо окремих категорій підприємств.
5. Case-studies щодо комунітарних рішень для підприємств зі спеціальними правилами конкуренції (приклади прийняття рішень структурами ЄС у 2010-2022 рр.).
6. Вплив КОВІД-19 на регулювання державної допомоги в ЄС.

Завдання для самостійної роботи

- 1. Проаналізувати еволюцію підходів Комісії і Європейського Суду до поняття «державна допомога».*
- 2. Визначити особливості регулювання державної допомоги у сфері зайнятості, навчання, захисту довкілля, науково-дослідницьких робіт, національної регіональної допомоги, регіональної інвестиційної допомоги, гарантій, страхування експортних кредитів, прямого оподаткування.*
- 3. Порівняйте правила конкуренції для державних підприємств, підприємств з особливими або винятковими правами, служб загального економічного інтересу, державних монополій комерційного характеру.*
- 4. Наведіть приклади рішень Комісії щодо державної допомоги в умовах пандемії КОВІД-19.*

Семінарське заняття 4

1. Регулювання конкуренції в автомобільній промисловості ЄС.
2. Правила конкуренції у сільському господарстві ЄС.
3. Конкурентні основи лібералізації енергоринку ЄС.
4. Правила конкуренції на ринках послуг ЄС.
5. КОВІД-19 та галузева конкурентна політика ЄС

Завдання для самостійної роботи

- 1. Проаналізуйте позиції окремих країн щодо газопроводу Північний потік-2 з точки зору конкурентного регулювання ЄС.*

2. Підготувати реферат з конкурентного регулювання ЄС в окремому секторі або галузі.

Завдання для самостійної роботи до теми 8

1. Визначити фактори, що вказують на необхідність регулювання конкурентної політики в умовах глобалізації.

2. Охарактеризувати діяльність робочої групи COT з торгівлі й конкурентної політики та проаналізувати питання стосовно взаємозв'язку між торгівлею й конкурентною політикою.

3. Проаналізуйте причини відсутності прогресу у перемовинах щодо угоди з конкурентного регулювання у рамках COT.

Семінарське заняття 5

1. ЄС в Міжнародній мережі з питань конкуренції та Форумі з глобальної конкуренції.

2. Конкурентне регулювання в Європейському економічному просторі.

3. Основні принципи та механізми конкурентної політики ЄС у двосторонніх відносинах.

4. Положення щодо конкуренції в Угодах про асоціацію зі східноєвропейськими країнами.

5. Моделі поступового відкриття ринків для центральноєвропейських країн – нових членів ЄС.

Завдання для самостійної роботи

1. Визначити основні відмінності конкурентного регулювання ЄС та США, Японії, Канади.

2. Спільна ініціатива Японія-США-ЄС з неконкурентної поведінки державних підприємств.

3. Проаналізувати положення різних генерацій Угод про асоціацію ЄС з центрально- та східноєвропейськими країнами

4. Проаналізувати положення Угод про асоціацію ЄС з країнами Латинської Америки, Африки щодо конкурентного регулювання.

Семінарське заняття 6

1. Система законодавчих актів України у сфері конкурентного регулювання.

2. Особливості етапу реформування конкурентної політики в умовах асоціації з ЄС.

3. Зміст та форми узгоджених дій суб'єктів господарювання в Україні.

4. Case-studies з домовленостей підприємств, які порушують конкуренцію на ринках України (приклади прийняття рішень АМКУ у 2010-2022 рр.).

5. Case-studies з домовленостей підприємств вертикального або горизонтального характеру, які дозволені на ринках України (приклади прийняття рішень АМКУ у 2010-2022 рр.).

6. Case-studies зі зловживання домінуючим становищем на ринках України у 2010-2022 рр.

7. Case-studies щодо державної допомоги в Україні у 2010-2022 рр.

Завдання для самостійної роботи

- 1. Проаналізувати економічний зміст та механізми Закону України “Про захист економічної конкуренції” (2001 р.).*
- 2. Проаналізувати економічний зміст та механізми Закону України “Про державну допомогу суб’єктам господарювання” (2014 р.).*
- 3. Система контролю за концентрацією суб’єктів господарювання в Україні.*
- 4. Спеціальні торговельні режими між ЄС та Україною для окремих секторів.*
- 5. Проблемні питання у сферах торговельного і конкурентного регулювання у відносинах ЄС – Україна.*

Семінар 7

1. Спільні принципи конкурентної політики ЄС та України в Угоді про асоціацію.
2. Основні зобов’язання України щодо наближення конкурентного регулювання до правил ЄС.
3. Ефективність конкурентного регулювання в Україні за умов інтеграції з ЄС.
4. Case-studies з регулювання конкуренції в Україні: порівняння з практикою ЄС.

Завдання для самостійної роботи

- 1. Порівняйте основні засади конкурентної політики в ЄС та України у сферах антитрестівського регулювання, зловживання домінуючим становищем, державній допомозі.*
- 2. Опрацювати основні методики Антимонопольного комітету України у сфері регулювання конкуренції.*
- 3. Охарактеризувати співробітництво Антимонопольного комітету України та інших державних органів влади з відповідними структурами ЄС.*

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна:

1. Шнирков О. Конкурентна політика Європейського Союзу. Навчальний посібник. К.: ВПЦ «Київський університет», 2015. 110 с.
2. Шнирков О. Конкуренція на міжнародних ринках. Ел. конспект лекцій. 2022.
3. Шнирков О. Місце Європейського Союзу у світовій економіці // Світова економіка. Підручник. К.: ВПЦ "Київський університет", 2018. С. 351-363.
4. Шнирков О. Політика регулювання конкуренції і сприяння зростанню конкурентоспроможності в ЄС // Національна безпека і оборона. 2016. №1-2, С. 77-88.
5. Шнирков О. Багатонаціональні підприємства в економіці країн Європейського Союзу // Багатонаціональні підприємства та глобальна економіка: Монографія / За ред. О. І. Рогача. К. : «Центр учбової літератури», 2020. С. 233-248.

6. Шнирков О., Заблоцька Р. Міжнародні економічні відносини: конспект лекцій. Конспект лекцій. 5-те вид. Дніпро, 2018. 286с.
7. Шнирков О. Зовнішні виміри конкурентної політики ЄС // Зовнішні політики Європейського Союзу. Підручник. К.: ВПЦ «Київський університет», 2021. С. 351.
8. Біленький О. Аналіз конкурентних стратегій ТНК в умовах глобалізації економічної діяльності // Економічний аналіз : зб. наук. праць. Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2015. Том 2.
9. Конкурентоспроможність національної економіки. Матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції 5-6 жовтня 2017 року. <http://econom.univ.kiev.ua/science/conferences/in2017/>
10. Ципліцька О. О., Яненкова І. Г. Промислова політика Європейського Союзу: інституціональні передумови формування та особливості реалізації // Проблеми економіки. № 2 (36). 2018. С. 44-50.
11. Лупак Р. Л. Конкурентоспроможність підприємства : навч. посіб. / Р. Л. Лупак, Т. Г. Васильців. Львів : Видавництво ЛКА, 2016. 484 с.
12. Портер М. Международная конкуренция: переводное издание; Под ред. В.Д. Щетинина. М. : Международные отношения, 1993. 896с.
13. Портер М. Стратегія конкуренції: методика аналізу галузей і діяльності конкурентів; Пер. з англ. А.Олійник, Р.Скільський. К. : Основи, 1998. 390 с.
14. Економічна асоціація України з Європейським Союзом: монографія / І.О. Шнирков, В.І. Муравйов, Р.О. Заблоцька та ін.; за ред. О.І.Шниркова, В.І. Муравйова. К.: ВПЦ «Київський університет», 2015. 415 с.
15. Розвиток новітніх форм міжнародної економічної інтеграції на початку XXI століття: монографія / О.І. Шнирков, А.С. Філіпенко, Р.О. Заблоцька та ін.; за редакцією О.І.Шниркова. К.: ВПЦ «Київський університет», 2016. 415 с.
16. Процеси економічної дезінтеграції в сучасному світовому господарстві: монографія / О.І. Шнирков, А.С. Філіпенко, Н.В. Резнікова та ін.; за ред. О.І. Шниркова. К.: ВПЦ «Київський університет», 2018. 159 с.
17. Економічні санкції у сучасному світовому господарстві: монографія / І.О.Шнирков, А.С. Філіпенко, Р.О. Заблоцька та ін.; за ред. О.І. Шниркова. К.: ВПЦ «Київський університет», 2019. 239 с.
18. Чугаєв О. А. Глобальні виміри економічної сили країни : монографія. К. : ВПЦ «Київський університет», 2017. 495 с. http://www.iir.edu.ua/uploads/files/Chugaiev_EconomicPower.pdf
19. Міжнародні економічні відносини: практикум / О.І. Шнирков, А.С. Філіпенко, Р.О. Заблоцька, Н.В. Резнікова та ін.; за ред. О.І. Шниркова. К.: 2018. 321 с.
20. Рубцова М. Ю. Кон'юнктура світових товарних ринків: Навчальний посібник. Київ: «ВАДЕКС», 2017. 360 с.
21. Shnyrkov O.I., Shvorak L.O. Competition on World Markets: Compendium of Lectures. Kyiv University and Printing Center, 2017. 174 p.

22. Shnyrkov O. Competition Regulation Policy and Stimulating Growth of Competitiveness in the EU // National Security and Defense. 2016. №1-2. P .77-88.
23. Shnyrkov O., Zablotska R., Chugaiev O. The impact of institutions on services exports of Central and Eastern European countries // Baltic Journal of Economic Studies/ Vol. 5/ No 5 (December 2019). P. 9-17.
24. Shnyrkov O., O. Rogach, N. Reznikova, A. Nanavov. Ukraine's export diversification: the impact of economic integration and disintegration // Journal Global Policy and Governance. 9 (1). 2020. P. 3-18.
25. Shvorak L. Concept of comprehensive enterprises business model in global economic environment / Sardak S., Stakannov R., Shvorak L. // Academy of Entrepreneurship Journal. 26(2). 2020. P.1-6.
26. Shvorak L. Modeling of state socio-economic systems in the countries of the European region / L. Shvorak, L. Priyatelchuk, M. Grysenko// Problems and Perspectives in Management. Vol. 17. 2019. P. 452-463.
27. EUR Lex. Access to European Law. Antitrust law. <https://eur-lex.europa.eu/summary/chapter/0801.html>
28. EUR Lex. Access to European Law. State Aid. <https://eur-lex.europa.eu/summary/chapter/0802.html>
29. EUR Lex. Access to European Law. Competition rules by sectors. <https://eur-lex.europa.eu/summary/ chapter/0803.html>
30. EUR Lex. Access to European Law. Competition – general rules. <https://eur-lex.europa.eu/summary/chapter/0805.html>
31. EUR Lex. Access to European Law. Cartel. <https://eur-lex.europa.eu/summary/chapter/0806.html>
32. UNCTAD. Competition and consumer protection. <https://unctad.org/Topic/Competition-and-Consumer-Protection>
33. OECD. Competition. <https://www.oecd.org/competition/>
34. Buss G. Tracking economic activity in the euroarea. OECD Journal: Journal of Business Cycle Measurement and Analysis. 2019. Vol. 2. P.1–19.
35. Euro Area Business Cycle Dating Committee: Methodological note. 2020. October. P. 1. <http://www.cepr.org/Data/Dating/Dating-Methodology-Nov-2020.pdf>
36. European Business Cycle indicators. Brussels: European Union, 2020. P. 20. http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/cycle_indicators/ 2020/pdf/ebci_4_en.pdf
37. Industry 4.0 Concept: Background and Overview. <http://online-journals.org/index.php/i-jim/article/viewFile/7072/4532>
38. Acharya R., Crawford J., Maliszewska M., Renard C. Landscape. Preferential Trade Agreement Policies for Development: A Handbook / Ed. J. Chauffour, J. Maur. Wash.: WorldBank, 2019. P. 38.
39. Schiff M., Winters L. Regional Integration and Development. Wash.: World Bank: Oxford University Press, 2019. P. 81.
40. Stock J. H., Watson M. W. Business Cycles, Indicators and Forecasting. Chicago; L.: The University of Chicago Press, 2019. 120 p.

41. The Fourth Industrial Revolution. <https://www.sogeti.de/globalassets/global/special/sogeti-things3en.pdf>
42. The Evolution of Non-Tariff Measures and their Diverse Effects on Trade / Ghodsi M., Grübler J., Reiter O., Stehrer R. Research Reports. 419. The Vienna Institute for International Economic Studies. <https://ideas.repec.org/p/wii/rpaper/rr419.html>
43. WTO. World Trade Reports. https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/wtr_e.htm
44. The Global Competitiveness Report 2020. <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2020>
45. IMD World Competitiveness Center. Official Website. <https://www.imd.org/wcc/world-competitiveness-center/>
46. Global trade alert. <https://www.globaltradealert.org/> 47
48. Global trade alert. <https://www.globaltradealert.org/>
49. Trade alert. <https://trade-alert.com/>

Додаткова:

1. Anticompetitive practices affecting international trade - OECD Recommendation concerning co-operation between OECD countries. OECD. <http://www.oecd.org/daf/competition/mergers/>
2. Anticompetitive Practices. Federal Trade Commission. Official Website. <https://www.ftc.gov/enforcement/anticompetitive-practices;>
3. Bayoumi T. Measuring Competitiveness: Trade in Goods or Tasks? IMF Working Paper. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2013/wp13100.pdf>;
4. Ceptureanu S.I., “Competitiveness of SMEs”, Business Excellence and Management Review. No.2. 2015. P. 55-67;
5. Doing Business 2017. Equal Opportunities for All. <http://www.mpc.gov.my/pemudah/wp-content/uploads/sites/21/2017/01/DB17-Report.pdf>
6. Doing Business 2018. Reforming to Create Jobs. <http://www.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Annual-Reports/English/DB2018-Full-Report.pdf>
7. Doing Business 2020. <https://www.doingbusiness.org/en/reports/global-reports/doing-business-2020>
8. Eastern Europe Consensus Forecasts. Digest of Economic Forecasts. 2018, August.
9. Esayas, Samson, Privacynas a Non-Price Competition Parameter: Theories of Harmin Mergers (August 16, 2018). University of Oslo Faculty of Law Research Paper No. 2018-26. <https://ssrn.com/abstract=3232701> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3232701>
10. Gehl, K.M. & Porter, M.E. (2017) Why Competition in the Politics Industry is Failing America, Harvard Business School, September 2017.
11. Miller J.P. Measures of Monopoly Power and Concentration their Economic Significance. Yale University. <http://www.nber.org/chapters/c0957.pdf>

12. Monti G., Augenhof S. Consumer Choice and Fair Competition on the Digital Single Market in the Areas of Air Transportation and Accommodation. <http://www.europarl.europa.eu/supporting-analyses>

13. Non-Price Competition. 9 March 2019 by Tejvan Pettinger. <https://www.economicshelp.org/blog/145423/economics/non-price-competition/>

14. Porter, M.E. & Heppelmann, J.E. (2014) How Smart, Connected Products are Transforming Competition. Harvard Business Review, November 2014. P 65–88.

15. Porter, M.E. & Heppelmann, J.E. (2015) How Smart, Connected Products are Transforming Companies. Harvard Business Review, October 2015. P. 97—114.

16. Porter, M.E. & Heppelmann, J.E. (2017) Why Every Organization Needs an Augmented Reality Strategy. Harvard Business Review, November 2017. P. 46—62.

17. Pricing strategies. 2 September 2019 by Tejvan Pettinger. <https://www.economicshelp.org/blog/1021/business/pricing-strategies/>

18. Qaqaya H. The effects of anti-competitive business practices on developing countries and their development prospects. UN Conference of Trade and Development. http://unctad.org/en/docs/ditcclp20082_en.pdf

19. Singham S., Rangan S., Bradley R., Kiniry M. A. Anti-Competitive Market Distortions and Their Impact. <https://lif.blob.core.windows.net/lif/docs/defaultsource/publications/anti-competitive-market-distortions-and-their-impact---indiacase-study-may-2016-pdf.pdf?sfvrsn=2>

20. The economics and political economy of international trade cooperation. https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/wtr07-2b_e.pdf

21. W. Chan Kim, R. Magbourne. Blue Ocean Strategy, Expanded Edition: How to Create Uncontested Market Space and Make the Competition Irrelevant. Harvard Business Review Press; Expanded edition (January 20, 2015). 320 p.

22. Іванов Л., Янушкевич Д. Технічні бар'єри у міжнародній торгівлі. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2016. № 2. С. 15–30.

23. Панченко В. Г. Проблема підвищення конкурентоспроможності економіки України в контексті політики нового прагматизму: світовий досвід економічної модернізації. Економіка і держава. 2018. № 1 (січень). С. 27–33. http://www.economy.in.ua/pdf/1_2018/7.pdf

24. Резнікова Н. В., Іващенко О. А., Курбала Н. В. Тенденції розвитку малого і середнього бізнесу та його вплив на економічну кон'юнктуру і конкурентоспроможність розвинених країн. Економіка та держава. 2020. № 10. С. 4–14.

25. Резнікова Н. В., Рубцова М. Ю. Порівняльна та конкурентна переваги в міжнародному бізнесі: теоретико-методологічні підходи до пошуку їхнього синтезу. Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки»: збірник наукових праць (електронне видання). № 8. 2016. http://journals.iir.kiev.ua/index.php/es_n/article/view/3516

26. Резнікова Н. В. Трансформація корпоративних стратегій в телекомунікаційному секторі в умовах лібералізації. Міжнародні відносини.

Серія «Економічні науки»: збірник наукових праць (електронне видання). № 6. 2017. http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ес_n/issue/view/174

27. Технічне регулювання / Міністерство економічного розвитку та торгівлі України. <http://me.gov.ua/Tags/DocumentsByTag?lang=ukUA&tag=TekhnichneReguliuvannia>

28. Угода про технічні бар'єри у торгівлі / офіц. сайт Верховної Ради України. http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/981_008

Ресурси, що містять статистичну та довідкову інформацію

1. AMECO database. https://ec.europa.eu/info/business-economyeuro/indicators-statistics/economic-databases/macro-economic-databaseameco/ameco-database_en#database

2. Analytical index of the GATT. Article XXI – Security Exceptions. GATT/CP.3/38,9. http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/gatt_ai_e/art21_e.pdf

3. Annual Report. European Central Bank. 2019. <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/annrep/ar2019en.pdf>

4. Broken Promises: A G-20 Summit Report by Global Trade Alert. <https://www.globaltradealert.org/reports/download/38>

5. Country Risk Information. Офіційний сайт AM Best Rating Services. <http://www3.ambest.com/ratings/cr/crisk.aspx>

6. COVID-19 Travel Industry Research. U.S. Travel Association, 2020. <https://www.ustravel.org/toolkit/covid-19-travel-industry-research>

7. COVID-19: Resources for Airlines & Air Transport Professionals. IATA, 2020. <https://www.iata.org/en/programs/covid-19-resources-guidelines/>

8. COVID-19: Statements, facts and figures. ACIE, 2020. <https://www.aci-europe.org/industry-topics/covid-19.html>

9. Ease of doing business index. The World Bank. <http://data.worldbank.org/indicator/IC.BUS.EASE.XQ>

10. European Union Industrial Confidence Indicator. <https://www.mql5.com/en/economic-calendar/european-union/industrial-confidenceindicator>

12. Eurostat. Statistics explained. Glossary: Economic sentiment indicator (ESI). [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Economic_sentiment_indicator_\(ESI\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Economic_sentiment_indicator_(ESI))

13. Eurostat. Statistics explained. Statistics 4 beginners. <https://www.mql5.com/en/economic-calendar/european-union/business-climateindicator>

14. Eurostat. Statistics explained: Short-term business statistics and the economic sentiment indicator. https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=Shortterm_business_statistics_and_the_economic_sentiment_indicator#Services

15. Eurostat. Your key to European Statistics. https://ec.europa.eu/eurostat/data/database?node_code=teibs010

16. EXIM Competitive Report 2017. https://www.exim.gov/sites/default/files/reports/508%20compliant%20version_EXIM%20Bank%20Competitiveness%20Report_June%202017.pdf
17. EXIM Competitive Report 2018. https://www.exim.gov/sites/default/files/reports/competitiveness_reports/2018/EXIM-Competitiveness-Report_June2018.pdf
18. Export Credit Agencies. ECA Finance. <https://www.tradefinanceglobal.com/export-finance/export-credit-agencies-eca/>
19. External debt sustainability and development. UNCTAD. 2016. http://unctad.org/meetings/en/SessionalDocuments/a71d276_en.pdf.
20. Forbes Global 2000. <https://www.forbes.com/global2000/#301cb506335d>
11. European Union Industrial Confidence Indicator. <https://www.mql5.com/en/economic-calendar/european-union/industrial-confidenceindicator>
12. Eurostat. Statistics explained. Glossary: Economic sentiment indicator (ESI). [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Economic_sentiment_indicator_\(ESI\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Economic_sentiment_indicator_(ESI))
13. Eurostat. Statistics explained. Statistics 4 beginners. <https://www.mql5.com/en/economic-calendar/european-union/business-climateindicator>
14. Eurostat. Statistics explained: Short-term business statistics and the economic sentiment indicator. https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=Shortterm_business_statistics_and_the_economic_sentiment_indicator#Services
15. Eurostat. Your key to European Statistics. https://ec.europa.eu/eurostat/data/database?node_code=teibs010
16. EXIM Competitive Report 2017. https://www.exim.gov/sites/default/files/reports/508%20compliant%20version_EXIM%20Bank%20Competitiveness%20Report_June%202017.pdf
17. EXIM Competitive Report 2018. https://www.exim.gov/sites/default/files/reports/competitiveness_reports/2018/EXIM-Competitiveness-Report_June2018.pdf
18. Export Credit Agencies. ECA Finance. <https://www.tradefinanceglobal.com/export-finance/export-credit-agencies-eca/>
19. External debt sustainability and development. UNCTAD. 2016. http://unctad.org/meetings/en/SessionalDocuments/a71d276_en.pdf.
20. Forbes Global 2000. <https://www.forbes.com/global2000/#301cb506335d>
21. Fortune Global 500. <https://fortune.com/global500/2019/>
22. GDP growth. The World Bank. <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG>
23. GDP per capita. The World Bank. <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>
24. Global Travel: Data, Models, and Intelligence, Tourism Economics, 2020. <https://www.tourismeconomics.com/>
25. IMD World Competitiveness Center. <https://www.imd.org/wcc/world-competitiveness-center/>

26. IMD World Competitiveness Online. <https://worldcompetitiveness.imd.org/Copyright?returnUrl=%2F>
27. IMD. Real learning. Real Impact. <https://www.imd.org/researchknowledge/#/>
28. INE. Instituto Nacional de Estadística. National Statistics Institute. Spanish Statistical Office. https://www.destatis.de/EN/Home/_node.html
29. International monetary fund. <https://www.imf.org/external/index.htm>
30. Istat. Istituto Nazionale di Statistica. https://www.destatis.de/EN/Home/_node.html
31. KOF Swiss Economic Institute. <http://globalization.kof.ethz.ch/>
21. Fortune Global 500. <https://fortune.com/global500/2019/>
22. GDP growth. The World Bank. <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG>
23. GDP per capita. The World Bank. <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>
24. Global Travel: Data, Models, and Intelligence, Tourism Economics, 2020. <https://www.tourismeconomics.com/>
25. IMD World Competitiveness Center. <https://www.imd.org/wcc/world-competitiveness-center/>
26. IMD World Competitiveness Online. <https://worldcompetitiveness.imd.org/Copyright?returnUrl=%2F>
27. IMD. Real learning. Real Impact. <https://www.imd.org/researchknowledge/#/>
28. INE. Instituto Nacional de Estadística. National Statistics Institute. Spanish Statistical Office. https://www.destatis.de/EN/Home/_node.html
29. International monetary fund. URL: <https://www.imf.org/external/index.htm>
30. Istat. Istituto Nazionale di Statistica. https://www.destatis.de/EN/Home/_node.html
31. KOF Swiss Economic Institute. <http://globalization.kof.ethz.ch/>
32. Long-term unemployment. The World Bank. <http://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.LTRM.ZS>
33. OECD Guidance on Sovereign Wealth Funds. <http://www.oecd.org/daf/inv/investment-policy/oecdguidanceonsovereignwealthfunds.htm>
34. Office for National Statistics. <https://www.ons.gov.uk/>
35. Official website of International Monetary Fund. <http://www.imf.org/>.
36. Official website of Joint External Debt Hub. <http://www.jedh.org/>.
37. Official website of UNSTATS. <http://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/default.asp>
38. Official website of World Bank. <http://www.worldbank.org/>
39. Shifting Commodity Markets in a Globalized World / IMF. 2017. <https://www.elibrary.imf.org>
40. Sovereign Wealth Fund Rankings. <http://www.swfinstitute.org/sovereign-wealth-fund-rankings/>

41. Special Report Office of the United States Trade Representative 2017. <https://ustr.gov/sites/default/files/301/2017%20Special%20301%20Report%20FINAL.PDF>
42. Statistics Canada. <https://www.statcan.gc.ca/eng/start>
43. Statistisches Bundesamt. https://www.destatis.de/EN/Home/_node.html
44. The Impact of COVID-19 on the United States Travel Economy. Analysis. April 15, 2020. https://www.ustravel.org/sites/default/files/media_root/document/Coronavirus2020_Impacts_April15.pdf
45. The MINING.COM TOP 50. <https://www.mining.com/top-50-biggest-mining-companies/>
46. Top 10 Agricultural Producing Countries in the World. <https://www.countryaah.com/top-10-agricultural-producing-countries-in-the-world/>
47. TOP 100 Global Energy Leaders. <https://www.thomsonreuters.com/en/products-services/energy/top-100.html>
48. Top Ten Agribusiness Companies in the World. <https://www.tharawat-magazine.com/facts/top-ten-agribusiness-companies/>
49. Top-5 harmful policy instruments. GTA Global Dynamics. https://www.globaltradealert.org/global_dynamics/area_goods/year-from_2010/yearto_2018
50. TradingEconomics. <https://tradingeconomics.com/countries>
51. U.S. Data and Statistics. <https://www.usa.gov/statistics>
52. World Bank Open Data. <https://data.worldbank.org/>
53. World economic forum. http://www.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-2014.pdf
54. World Economic Forum. Shaping the Future of Advanced Manufacturing and Production. <https://www.weforum.org/platforms/shaping-the-future-ofproduction>
55. World Economic Forum. Shaping the Future of Cities, Infrastructure and Urban Services. <https://www.weforum.org/platforms/shaping-the-future-ofcities-infrastructure-and-urban-services>
56. World Economic Forum. Shaping the Future of Consumption. <https://www.weforum.org/platforms/shaping-the-future-of-consumption>
57. World Economic Forum. Shaping the Future of Digital Economy and New Value Creation. <https://www.weforum.org/platforms/shaping-the-future-ofdigital-economy-and-new-value-creation>
58. World Economic Forum. Shaping the Future of Trade and Global Economic Interdependence. <https://www.weforum.org/platforms/shaping-the-future-ofcities-infrastructure-and-urban-services>
59. World Top 1000 Companies List and Global Ranks as on Jan 1st 2020 from Value.Today. <https://www.value.today/world-top-companies/consumernon-durables>
60. World trade statistical review / WTO. 2019. https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2017_e/wts20197_e.pdf
61. World Trade Statistical Review 2017. P. 10. https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2017_e/WTO_Chapter_02_e.pdf

62. World Trade Statistical Review 2019. https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2016_e/wts2019_e.pdf
63. Аналітична платформа «Countryeconomy.com». <https://countryeconomy.com/>
64. Аналітична платформа Atlas. <https://atlas.cid.harvard.edu/rankings>
65. Аналітична платформа OECD iLibrary.
66. Аналітична платформа страхової компанії Eulerhermes.
67. Аналітична платформа ОЕС. <https://oec.world/en/rankings/country/eci/>
68. Аналітична платформа IMD World Competitiveness Center. <https://www.imd.org/wcc/world-competitiveness-center-mission/Overview/>
69. Аналітична платформа World Integrated Trade Solution (WITS).
70. Аналітична платформа World Integrated Trade Solution (WITS). <https://datacatalog.worldbank.org/>
71. База даних конференції з торгівлі та розвитку ООН. <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>
72. Експорт-імпорт окремих видів товарів за країнами світу. Держстат України. <http://www.ukrstat.gov.ua>
73. Кредитні рейтинги. Офіційний сайт Міністерства фінансів України: <https://mof.gov.ua/uk/kreditnij-rejting-potochni-rejtingi-zagalna-informacija-istorichnizmini>.
74. Офіційний сайт Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД). Developing economies in international trade. <https://sdgpulse.unctad.org/developing-economies-in-international-trade/>
75. Офіційний сайт Офісу з просування експорту України. <https://epo.org.ua/>
76. Рейтинг Brand Finance Nation Brands 100. https://www.brandfinance.com/knowledge_centre/journal/brand-finance-journalnation-brand-100-issue/
77. Рейтинг Sovereign Wealth Funds Institute. <https://www.swfinstitute.org/research>
78. Рейтинг репутації країн світу (The Country Rep Trak.). <https://www.reputationinstitute.com/country-reprtrak>
79. Рейтинги агентства Fitch Ratings. <https://www.fitchratings.com/site/home>
80. Рейтинги агентства Standard&Poor's. https://www.standardandpoors.com/en_US/web/guest/home
81. Рейтинги видання Financial Times.: <https://www.ft.com/content/e9d0412e-ca82-11e1-89f8-00144feabdc0#axzz245h5dqwa>
82. Рейтинги журналу Forbes. <https://www.forbes.com/global2000/list/>
83. Рейтинги журналу Fortune. https://money.cnn.com/magazines/fortune/global500/2012/full_list/
84. Рейтинги компанії Bentley Systems. <https://www.bentley.com/>
85. Розрахунки на основі бази даних СОТ. https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/statis_e.htm
86. Статистичний щорічник України. Держстат України. <http://www.ukrstat.gov.ua>

ЗАВДАННЯ ДЛЯ МОДУЛЬНИХ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Види домовленостей між підприємствами, які порушують конкуренцію, за конкурентним регулюванням ЄС.
2. Форми дозволеної картельної діяльності на спільному ринку ЄС.
3. Визначення форм зловживання домінуючим становищем на внутрішньому ринку ЄС.
4. Основні форми державної допомоги, сумісної з внутрішнім ринком ЄС.
5. Категорії підприємств зі спеціальними правилами конкуренції в ЄС
6. Основні міжнародні організації у сфері конкурентного регулювання.
7. Положення Угоди про асоціацію України з ЄС у сфері конкуренції.
8. Визначення антиконкурентних узгоджених дій підприємств за Законом України «Про захист економічної конкуренції» (2001 р.).
9. Визначення домінуючого становища суб'єктів господарювання за Законом України «Про захист економічної конкуренції» (2001 р.).
10. Основні положення Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» (2014 р.).

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЄДИНА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ПОЛІТИКА ЄС»

Розробник: Хватов Юрій Юрійович, к.е.н., доцент, доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин

Мета дисципліни – вивчення теорії і практики організації сільськогосподарської політики ЄС, ознайомлення студентів з загальними рисами, особливостями та основними тенденціями розвитку єдиної сільськогосподарської політики ЄС. Вивчаються її економічні, політико-правові, податкові, трудові і соціальні аспекти. Розглядаються особливості різних етапів створення і функціонування єдиної сільськогосподарської політики ЄС з метою формування у студентів системних знань еволюції єдиної сільськогосподарської політики ЄС та використання цих знань у практичній діяльності. В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- понятійно-термінологічний апарат в сфері єдиної сільськогосподарської політики ЄС;
- джерельну базу про функціонування єдиної сільськогосподарської політики ЄС;
- етапи формування єдиної сільськогосподарської політики ЄС;
- політико-правове середовище сільськогосподарської політики ЄС;
- середовище європейського бізнесу в сфері ринку праці та соціальної відповідальності;
- сільськогосподарську політику ЄС;
- тенденції в сфері регулювання сільськогосподарської політики ЄС.

вміти:

- визначати особливості регулювання єдиної сільськогосподарської політики ЄС в різних країнах ЄС;
- аналізувати стан та перспективи розвитку окремих сегментів єдиної сільськогосподарської політики ЄС;
- аналізувати нормативне поле єдиної сільськогосподарської політики ЄС та СОТ;
- орієнтуватися у послідовності практичних кроків щодо виходу на ринки єдиної сільськогосподарської продукції ЄС.

Система оцінювання. Для одержання заліку необхідно протягом семестру одержати принаймні 60 балів. Складові оцінки:

1. Усні відповіді, доповнення, бліц-опитування, дискусія: до 40 балів.
2. Виконання індивідуальної самостійної роботи (реферат – презентація – кейс): до 30 балів.
3. Модульна контрольна робота (тест): до 30 балів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва лекції	Кількість годин		
		лекції	семінари	С/Р
Змістовий модуль 1				
Загальні аспекти єдиної сільськогосподарської політики ЄС				
1	Сільське господарство в Європейському Союзі	3	1	8
2	Історичний розвиток єдиної сільськогосподарської політики ЄС	2	1	8
3	Основні принципи та механізм функціонування єдиної сільськогосподарської політики ЄС	4	2	8
4	Фінансування спільної аграрної політики ЄС	2	1	6
5	Політика розвитку сільських територій	2	1	8
6	<i>Модульна контрольна робота</i>	2		
Змістовий модуль 2				
Зовнішні аспекти єдиної сільськогосподарської політики ЄС				
7	Інституції та процес прийняття рішень ЄС в рамках спільної аграрної політики ЄС	2	2	8
8	Напрями і перспективи вдосконалення спільної аграрної політики ЄС	4	2	8
9	Спільна аграрна політика ЄС та СОТ	2	1	8
10	Спільна аграрна політика ЄС і розвиток аграрного сектора України	3	1	8
11	<i>Презентація індивідуальної самостійної роботи</i>		2	8
12	<i>Залік</i>	2		
	ВСЬОГО	28	14	78

Загальний обсяг **120 год.**, в тому числі:

Лекцій – **28 год.**

Семінари – **14 год.**

Самостійна робота – **78 год.**

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Сільське господарство в Європейському Союзі

Предмет, система, завдання навчальної дисципліни «Єдина сільськогосподарська політика ЄС». Загальна характеристика та основні моделі сільського господарства ЄС. Організаційні форми ведення сільського господарства ЄС. Загальна характеристика підходів до класифікації сільського господарства країн ЄС. Стратегії розвитку сільського господарства країн ЄС.

Землекористування в Європейському Союзі. Ціна сільськогосподарських земель в ЄС. Основні макроекономічні показники розвитку сільського господарства ЄС. Частка у ВВП та частка зайнятих у сільському господарстві. Показники економічного становища фермерських господарств. Мережа даних бухгалтерського обліку ферм (The Farm Accountancy Data Network). Провідні компанії ЄС в галузі сільського господарства.

Тема 2. Історичний розвиток єдиної сільськогосподарської політики ЄС

Зародження та перші десятиліття Єдиної аграрної політики. «План Маршалла». Чверть століття зростання і заснування ЄАП (1952-1973рр.). Наслідки першого розширення ЄС.

Перші спроби реформ (1980-1990 рр.). Необхідність реформування ЄАП. Друге розширення ЄС. Уповільненням темпів економічного розвитку. Перехід з екстенсивного на інтенсивний тип економічного розвитку. Молочна квота. Створення Європейського внутрішнього ринку.

Причини наступної реформи ЄАП. «Agenda 2000» та реформа розмежування Фішлера (1990-2002рр.). Реформа Мака Шаррі 1992 р. Поворотний момент між старою та новою ЄАП. Приєднання Австрії, Фінляндії, Швеції. Еволюція видатків ЄАП. Єдиний внутрішній ринок ЄС.

Тема 3. Основні принципи та механізм функціонування єдиної сільськогосподарської політики ЄС

Цілі ЄАП. Вільний рух товарів сільськогосподарських товарів у межах ЄС та спільні ціни на них. Механізм преференційної політики, що веде до переваги продукції, виробленої всередині країни, порівняно з імпортованою. Спільна фінансова відповідальність за ринкову та цінову політику.

Формування шести загальних сільськогосподарських ринків (зерно, свиняче м'ясо, яйця, м'ясо птиці, фрукти, овочі та вино). Галузева структура сільського господарства ЄС.

Встановлення графіка для молочних продуктів, яловичини, телятини, цукру та інших заходів для сприяння торгівлі всередині Співтовариства.

Тема 4. Фінансування спільної аграрної політики ЄС

Основні принципи фінансування спільної аграрної політики ЄС. Розвиток фінансової бази сільського господарства. Створення Європейського фонду орієнтування та гарантування сільського господарства (EAGGF) для фінансування діяльності ЄАП. Європейський сільськогосподарський фонд

розвитку сільських районів (EAFRD). Спільне управління ЄАП. Частка прямих платежів та загальних субсидій у доходах сільського господарства.

ЄАП та багаторічна фінансова рамка (Multiannual Financial Framework, MFF) на 2014–2020 роки. Структура витрат ЄАП. Правила перехресної відповідності (Cross-compliance rules). Нова структура прямих платежів. Основна схема оплати (Basic payment scheme, BPS). «Зелений» прямих платіж. Підтримка молодих фермерів. Витрати ЄАП країн-членів ЄС.

ЄАП та багаторічна фінансова рамка (Multiannual Financial Framework, MFF) на 2021–2027 рр. Структура витрат ЄАП. Добровільна поєднана підтримка. Платежі за перші гектари. Схеми підтримки дрібного фермера. Новий дизайн прямих платежів (і частка конверта прямих платежів). Витрати ЄАП країн-членів ЄС.

Тема 5. Політика розвитку сільських територій

Другий стовп ЄАП: правова основа. Мета та пріоритети політики розвитку сільських територій. Основні програми розвитку сільських територій в ЄС. Досягнення збалансованого територіального розвитку сільських господарств і громад, включаючи створення та збереження зайнятості.

Регіональний вимір ЄАП. Номенклатура територіальних одиниць статистики (NUTS). Сприяння конкурентоспроможності сільського господарства. Забезпечення сталого управління природними ресурсами та кліматичні заходи.

Менш сприятливі території та зони природних обмежень. Гірські райони. Території, крім гірських, зі значними природними обмеженнями. Території, де землю необхідно управляти з метою збереження або покращення навколишнього середовища, підтримки сільської місцевості, збереження потенціалу для туризму або захисту берегової лінії.

Тема 6. Інституції та процес прийняття рішень ЄС в рамках спільної аграрної політики ЄС

Особливості та етапи прийняття рішень у сфері аграрної політики ЄС. Правова основа: статті 38-44 Договору про функціонування Європейського Союзу (TFEU).

Лісабонський договір та ЄАП. Дискусійний «трикутник»: Рада, Комісія та Парламент. ЄАП: розподіл компетенцій між ЄС та державами-членами.

Тема 7. Напрями і перспективи вдосконалення спільної аграрної політики ЄС

Європейська зелена угода та нова ЄАП. Стратегія «Від ферми до вилки» (The Farm to Fork Strategy). Стратегія біорізноманіття.

Дев'ять ключових цілей нової ЄАП. Справедливий дохід для фермерів. Підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору. Турбота про довкілля та спільні дії щодо зміни клімату. Утримання постійних пасовищ. Диверсифікація рослинництва. Зона екологічного фокусу (EFA). Оновлення поколінь фермерів. Яскраві сільські райони. Якісна та здорова їжа.

Національні стратегічні плани: більш зелена та справедлива ЄАП. Графік реформи ЄАП 2021-2027 рр.

Тема 8. Спільна аграрна політика ЄС та СОТ

Європейський Союз як експортер та імпортер сільськогосподарських товарів. Торгівельна політика ЄС. Сільське господарство в ГАТТ. Збалансованість торгівлі. Географічна структура зовнішньої торгівлі ЄС. Великі, середні та малі країни – експортери.

Угода про сільське господарство 1995 р. Експортні субсидії. Механізм ЄАП після Уругвайського раунду ГАТТ.

Внутрішня підтримка сільського господарства по правилам СОТ. «Янтарна скринька» або «сукупна міра підтримки», Aggregate Measure of Support (AMS). «Синій ящик» або допомога, пов'язана з програмами контролю постачання. «Зелена скринька»: програми державних послуг (дослідження, навчання, маркетинг, просування, інфраструктура, домашня продовольча допомога або державні запаси продовольчої безпеки); прямі платежі виробникам, які повністю відокремлені від виробництва.

Дохійській раунд та ЄАП. «Пакет Найробі» (2015) та скасування експортних субсидій сільськогосподарської продукції, нові правила експортних кредитів, рішення про міжнародну продовольчу допомогу та експортні державні торгові підприємства. Нова торговельна та інвестиційна стратегія ЄС.

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття 1

1. Плюси та мінуси основних моделей сільського господарства ЄС.
2. Поділ країн ЄС за рівнем розвитку та частки сільського господарства в ВВП.

Завдання для самостійної роботи

1. *Причини зменшення питомої ваги ЄС у світовому сільськогосподарському виробництві протягом останніх десятиліть.*
2. *Основні соціально-економічні пріоритети стратегії "Європа 2020".*
3. *Порівняти основні макроекономічні показники розвитку сільського господарства країн світу і ЄС.*
4. *П'ять найбільших країн-виробників сільськогосподарської продукції в ЄС.*

Семінарське заняття 2

1. Особливості етапів розвитку сільського господарства в різних країнах-членах ЄС.
2. Основні цілі та наслідки реалізації «План Маршалла» для сільського господарства ЄС.

Завдання для самостійної роботи

1. *Розподіл коштів між країнам-учасницям ЄАП.*
2. *Побічні ефекти ЄАП.*

Семінарське заняття 3

1. Плюси та мінуси ЄАП.

2. Країни донори та реципієнти ЄАП.

Завдання для самостійної роботи

1. ЄАП як результат політичного компромісу між Францією та Німеччиною.
2. Країни лідери та аутсайтери за реальними темпами зростання аграрного сектору.
3. Країни лідери та аутсайтери за доходами аграрного сектору.

Семінарське заняття 4

1. Чому на ЄАП витрачається майже 40% бюджету ЄС (раніше до 70%)
Найважливіші експортні ринки ЄС.
2. Найважливіші зміни в фінансуванні ЄАП 2014-2020 рр.
3. Найважливіші зміни в фінансуванні ЄАП 2021-2027 рр.

Завдання для самостійної роботи

1. Порівняльний аналіз ЄАП обраних країн ЄС.

Семінарське заняття 5

1. Плюси та мінуси історичної та регіональної схеми прямих платежів.
2. Найбільш та найменш розвинуті сільськогосподарські регіони ЄС.

Завдання для самостійної роботи

1. Порівняльний аналіз сільських територій та аграрного сектора обраних країн ЄС.

Семінарське заняття 6

1. Особлива роль Європейського парламенту.
2. Чи потребує реформ інституційна структура ЄАП.

Завдання для самостійної роботи

1. Підготуйте свої пропозиції для реформи інституційної структури ЄАП.

Семінарське заняття 7

1. Причини зменшення витрат на ЄАП.
2. Цілі аграрної політики країн ЄС та Союзу у цілому на сучасному етапі.

Завдання для самостійної роботи

1. Найважливіші (на Ваш погляд) новини в галузі ЄАП (*common agricultural policy*) за останній рік.

Семінарське заняття 8

1. Найважливіших експортні ринки (аграрний сектор) ЄС.
2. Найважливіших імпортні (аграрний сектор) ринки ЄС.
3. Зовнішньоторговельні баланси (аграрний сектор) країн.
4. Інвестиційна привабливість (аграрний сектор) країн.

Завдання для самостійної роботи

1. Порівняти основні показники (аграрний сектор) експорту країн ЄС.
2. Порівняти основні показники (аграрний сектор) імпорту країн ЄС.
3. Найбільші експортні та імпортні торговельні партнери.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Перелік рекомендованих тем і проблем надано після кожного семінарського заняття. Студент має право обрати питання чи проблему для самостійного опрацювання, що не входить до згаданого переліку, попередньо узгодивши її з викладачем дисципліни. Мета і завдання самостійної роботи полягає у виробленні навичок роботи з літературними джерелами, уміння аналізувати, систематизувати та узагальнювати отримані знання з питання, що розглядається, стисло, аргументовано письмово викладати матеріал, робити висновки. Обсяг індивідуальної самостійної роботи з того чи іншого питання не повинен перевищувати 5 сторінок формату А-4, максимальна оцінка за роботу складає 5 балів.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна:

1. База навчальної і наукової інформації про ЄС. Центр досконалості Жана Моне Київського національного університету імені Тараса Шевченка. <https://e-learning.iir.edu.ua/course/view.php?id=29&lang=uk>.

2. Хватов Ю.Ю. Економіка країн ЄС: навчальний посібник. К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2021. 134 с.

3. Європейський Союз: економіка, політика, право: енциклопедичний словник / редкол.: В. В. Копійка (голова), О.І. Шнирков (заст. голови), В.І. Муравйов та ін. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011. 368 с.

4. Розвиток новітніх форм міжнародної економічної інтеграції на початку 21 століття: монографія / О. І. Шнирков, А. С. Філіпенко, Р. О. Заблоцька, З.О. Луцишин та ін. ; за ред. О. І. Шниркова. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2016. 415 с.

5. Аграрна політика Європейського Союзу: виклики та перспективи: монографія // за ред. проф. Т. О. Зінчук. Київ: «Центр учбової літератури», 2019. 494 с. <http://feb.tsatu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/07/Agricultural-policy-of-EU.pdf>

6. Економічна асоціація України з Європейським Союзом : монографія / О. І. Шнирков, В. І. Муравйов, Р. О. Заблоцька та ін. ; за ред. О. І. Шниркова, В. І. Муравйова. К. : ВПЦ "Київський університет", 2015.

7. Кваша С.М. Стан та тенденції розвитку сільського господарства країн-членів Європейського Союзу. К.: ННЦ ІАЕ, 2013. 40 с.

8. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Ратифіковано Законом № 1678-VII від 16.09.2014. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

9. Access2Markets. <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/>

10. European Commission Notice. The “Blue Guide” on the implementation of EU products rules (2016/C 272/01), 2016. <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/18027/attachments/1/translations/en/renditions/pdf>
11. Eur-Lex. <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html>
12. Food Safety / European Commission. https://ec.europa.eu/food/safety_en
13. Summaries of EU Legislation / Eur-Lex. <https://eur-lex.europa.eu/browse/summaries.html>
14. European Commission. https://ec.europa.eu/info/index_en
15. Points of single contact / European Commission. https://ec.europa.eu/growth/single-market/services/services-directive/in-practice/contact_en.
16. The European Single Market. https://ec.europa.eu/growth/single-market_en

Додаткова:

17. Варшавська Н.Г. Спільна аграрна політика ЄС: генезис, основні цільові орієнтири для України // Економіка і організація управління. 2016. № 2 (22). С. 215-222.
18. Гоголь Т.В. Становлення Спільної аграрної політики Європейського Союзу та регулювання розвитку сільських територій. <http://academy.gov.ua/ej/ej15/txts/12GTVRST.pdf>
19. Еволюція Спільної Аграрної Політики ЄС: наслідки для України // Інститут Економічних Досліджень та Політичних Консультаций. Німецька консультативна група при Уряді України. <http://www.ier.kiev.ua>
20. Звіт Комісії до Європейського Парламенту та Ради про впровадження Спільної системи моніторингу та оцінки та перші результати щодо результатів Спільної аграрної політики. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52018DC0790>
21. Зінчук Т.О., Данкевич В.Є. Європейський досвід формування ринку сільськогосподарських земель // Економіка АПК. 2016. № 12. С. 84-92.
22. Калашніков Т., Калашнікова А. Тенденції та перспективи розвитку спільної аграрної політики ЄС у контексті концепції сталого розвитку // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка, Economics. 2018. 2(197). С. 24-31.
23. Кваша С.М., Попова О.Л. Нові пріоритети Спільної аграрної політики ЄС на 2014-2020 роки: стратегічні орієнтири для розвитку агросфери України // Економіка АПК. 2013. № 12. С. 89-96.
24. Маханьова Ю.М. Напрями реалізації Спільної політики ЄС в галузі сільського господарства в рамках стратегії «Європа 2020» // Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. 2017. № 1144. <http://international-relations-tourism.karazin.ua/themes/irtb/resources/65563ddefa938849e9168aa147ea437a.pdf>
25. Мехметі І. Механізми підтримки аграрного сектору в ЄС // Наукові праці МАУП. 2013. Вип. 1(36). С. 173-180.
26. Пошкус Б.И. Что нового в системе поддержки сельского хозяйства в странах Европейского Союза. <http://www.viapi.ru/publication/e-biblio/detail.php?>

27. Попова О.Л. Нові пріоритети Спільної аграрної політики ЄС на 2014–2020 роки: стратегічні орієнтири для розвитку агросфери України // Економіка АПК. 2013. № 12. С. 89.

28. Юркенайте Н. Реформа Єдиної аграрної політики Європейського Союзу на період после 2013 года // Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий. 2012. №3. С. 26-30.

29. Непрядкіна Н.В. Особливості й перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України і ЄС сільськогосподарською продукцією // Вісник Харківського національного університету. 2018. Вип. 6. С. 60 – 65.

30. Основні пріоритети Спільної аграрної політики (САП) країн ЄС. <http://www.amdi.org.ua/uk/home/amdi-news/21-news/300-the-main-priorities-of-the-common-agricultural-policy-cap-of-the-eu.html>

31. П'ясецька–Устич С.В. Генезис Спільної Аграрної політики ЄС: перспективи та ризики для України // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2018. С. 23-28.

32. Семененко О.С. Досвід реалізації принципів Спільної Аграрної політики ЄС і розвиток аграрної сфери України // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. 2018. Спецвипуск 33. Частина 3. С. 184-186.

33. Тенденції зовнішньої торгівлі товарами України з країнами Європи. <https://old.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=69463442>

34. Смирнова К.В. Внутрішній ринок Європейського Союзу: презентація лекції. Весняна школа «Право європейського Союзу та його вплив на Україну», 15-23 березня 2021, Київський національний університет імені Тараса Шевченка. <https://e-learning.iir.edu.ua/mod/book/view.php?id=2729&chapterid=853>

35. Навігатор угоди / Європейська правда. <http://navigator.eurointegration.com.ua/tasks>.

36. Пульс Угоди. <https://pulse.eu-ua.org/>

37. Хватов Ю.Ю. Економіка Франції: етапи і аналіз сучасних тенденцій розвитку. Академічний огляд. Вид-во Дніпр. унів-ту ім. А. Нобеля, 2016. №2. С. 115-126.

38. Хватов Ю.Ю. Класифікація країн, що розвиваються у світовій економіці. Актуальні проблеми міжнародних відносин. Київ: ІМВ, 2017. №130. С. 107-115.

39. Хватов Ю.Ю. Розвинені країни у світовій економіці. Світова економіка: підручник / за ред. О.І. Шниркова, В.І. Мазуренка, О.І. Рогача. Київ: ВПЦ "Київський університет", 2018. С.341-351.

40. Хватов Ю.Ю. Країни, що розвиваються у системі світового господарства. Світова економіка: підручник / за ред. О.І. Шниркова, В.І. Мазуренка, О.І. Рогача. Київ: ВПЦ "Київський університет", 2018. С.464 -474.

41. Хватов Ю.Ю. Демографія бізнесу країн ЄС // Міжнародна науково-практична конференція «Принциповий прагматизм ЄС – наслідки для Східної та Південно-Східної Європи: політичні, економічні, правові та комунікаційні аспекти». Київ, 21-22 травня 2021 р. <http://www.iir.edu.ua/uploads/files/>

Programme%20Conference%202021.pdf?fbclid=IwAR0vj9AWNIJFAJhD8sOTITv19twfaWbrkl0u9Ew0pAoKjEQAiMKYO6P7uGM

42. Аграрна зона вільної торгівлі з ЄС 2014-2020 рр. від «А» до «Я»: досягнення, провали та завдання для України.

43. Чугаєв О.А. Єдиний ринок і економічні політики ЄС: презентація лекції, Школа молодого українського дипломата Бізнес-школи ІМВ, 2020. https://e-learning.iir.edu.ua/pluginfile.php/5070/mod_book/chapter/761/Chugaiev_TheEUSingleMarket.pdf

44. Чугаєв О.А. ЄС і Україна в умовах пандемії COVID-19: презентація лекції // Зимова школа «ЄС в міжнародних економічних інтеграційних і дезінтеграційних процесах», 12-20 січня 2021. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. https://e-learning.iir.edu.ua/pluginfile.php/5070/mod_book/chapter/824/Chugaiev_O_EUkrainePandemic.pdf

45. Чугаєв О.А. Регулювання продажу продуктів харчування в ЄС: презентація лекції, Зимова школа «ЄС в міжнародних економічних інтеграційних і дезінтеграційних процесах», 12-20 січня 2021. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. https://e-learning.iir.edu.ua/pluginfile.php/5070/mod_book/chapter/825/Chugaiev_O_Food.pdf

46. An Overview of the Common Agricultural Policy (CAP) in Ireland and potential regional and sectoral implications of future reforms" (PDF). Parliamentary Budget Office (PBO) of the Houses of the Oireachtas (Irish Parliament). 17 August 2018. Retrieved 22 April 2019.

47. A deeper and fairer Single Market / European Commission. Brussels, 28 October 2015. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/memo_15_5910/MEMO_15_5910_EN.pdf

48. Commission staff working document. A Single Market Strategy for Europe – Analysis and Evidence Accompanying the document Upgrading the Single Market: more opportunities for people and business, 28.10.2015 [SWD(2015) 202 final].

49. CAP Reform 2014-20: EU Agreement and Implementation in the UK and in Ireland: National Assembly for Wales Research paper.

50. Rural development programming 2014-2020 by Alan Matthews <http://capreform.eu/rural-development-programming-2014-2020/>

51. CAP Reform blog. <http://capreform.eu/>

52. Glossary of Terms Related to the Common Agricultural Policy. <https://definedterm.com/a/document/11266>

53. EC: Agricultural statistics and indicators. https://ec.europa.eu/agriculture/statistics/index_en.htm

54. Coronavirus Response. European Commission. https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/coronavirus-response_en

55. European Committee for Standardization. <http://www.cen.eu/Pages/default.aspx>

56. Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

57. Legislative train schedule. <http://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-deeper-and-fairer-internal-market-with-a-strengthened-industrial-base-products>

58. List of national market surveillance authorities by country / European Commission. <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/38349>

59. Mercado S., Welford R., Prescott K. European Business. 4th edition. Harlow: Prentice Hall, Financial Times, Pearson Education Limited, 2001. 592 p.

60. Moussis N. Access to the European Union. 22th edition. Intersentia, 2016. 776 p.

61. Overview of CAP Reform 2014-2020. http://ec.europa.eu/agriculture/policy-perspectives/policy-briefs/05_en.pdf

62. The history of the CAP. http://ec.europa.eu/agriculture/cap-history/index_en.htm

63. Munch J. 2005: Financing the CAP. The power point presentation to the University of Gottingen's students during the visit to the European Commission, Brussels, February 2005.

64. Reference materials for GMO analysis / European Commission. <https://ec.europa.eu/jrc/en/research-topic/reference-materials-gmo-analysis>

65. Shnyrkov O., Zablotska R., Chugaiev O. (2019) The Impact of Institutions on Services Exports of Central and Eastern European Countries // Baltic Journal of Economic Studies. Vol.5, No.5. P. 9-17.

66. Single market and standards. Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs / European Commission. https://ec.europa.eu/growth/single-market_en

67. The European Single Market / European Commission. https://ec.europa.eu/growth/single-market_en

68. The EU Ecolabel Product Catalogue / European Commission. <https://ec.europa.eu/environment/ecolabel/eu-ecolabel-products-and-services.html>

ПИТАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ

1. Назвіть найбільші і найменші країни ЄС за територією і населенням.
2. Поділіть країни ЄС на розвинуті і ті, що розвиваються.
3. Назвіть основні цільові показники стратегія «Європа 2020».
4. Порівняйте основні макроекономічні показники розвитку аграрного сектору країн ЄС і провідних економік світу.
5. Які три типи торговельних угод укладає ЄС?
6. Яке місце займають країни ЄС у міжнародній торгівлі товарами (аграрний сектор)?
7. Яке місце займають країни ЄС у міжнародній торгівлі послугами (аграрний сектор)?
8. Яке місце займають країни ЄС в світових інвестиційних потоках (аграрний сектор)?
9. Схарактеризуйте сучасний стан відносин ЄС і СOT (аграрний сектор).
10. Назвіть провідні багатонаціональні компанії які базуються в країнах ЄС (аграрний сектор).

11. Назвіть основні етапи економічного розвитку країн Європейського Союзу (аграрний сектор).
12. Дайте характеристику кожного етапу післявоєнного економічного розвитку країн ЄС (аграрний сектор).
13. В чому полягала сутність «плану Маршалла»?
14. Яке було співвідношення між кредитами та грантами в допомозі згідно «плану Маршалла»?
15. Схарактеризуйте основні макроекономічні показники розвитку країн ЄС на різних етапах.
16. Як вплинуло возз'єднання Німеччини на аграрний сектор країн ЄС?
17. Які види економічної політики відносяться до виключної компетенції ЄС та які до подвійної компетенції?
18. Охарактеризуйте особливості сучасного етапу економічного розвитку аграрного сектору країн ЄС.
19. Дайте оцінку перспективам подальшого розвитку аграрного сектору ЄС.
20. Поділіть країни ЄС на три групи за критерієм розміру їх аграрного сектору.
21. Назвіть країни-лідери і країни-аутсайтери за реальними темпами зростання аграрного сектору останнього десятиріччя.
22. Що таке NUTS?
23. Які регіони в ЄС мають найбільший обсяг аграрного сектору?
24. Назвіть найбільш і найменш розвинуті аграрні регіони в ЄС.
25. Порівняйте галузеву структуру аграрного сектору країн ЄС
26. Назвіть основні тенденції рівня зайнятості в аграрному секторі ЄС.
27. Порівняйте географічну і товарну структуру зовнішньої торгівлі аграрною продукцією країн ЄС.
28. Розкрийте особливості торгівлі аграрними товарами в середині ЄС.
29. Назвіть країни-лідери і країни-аутсайтери за рівнем інтегрованості у внутрішній аграрний ринок ЄС.
30. Порівняйте рівень конкурентоспроможності аграрного сектору країн ЄС.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «СПІЛЬНА КОМЕРЦІЙНА ПОЛІТИКА ЄС»

Розробники: **Стаканов Роман Дмитрович**, д.е.н., доцент, професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин

Шнирков Олександр Іванович, д.е.н., професор, завідувач кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин

Мета дисципліни – вивчення теоретичних і практичних аспектів функціонування спільної комерційної політики ЄС. Студент повинен ознайомитись з фундаментальними, інституційно-правовими основами спільної комерційної політики ЄС, особливостям ведення двосторонньої та багатосторонньої торговельної політики ЄС, ознайомитись із системою торговельних преференцій ЄС, а також механізмом регулювання здійснення прямих іноземних інвестицій та комерційних аспектів інтелектуальної власності. Ґрунтовне вивчення сучасної спільної комерційної політики ЄС дозволить майбутнім фахівцям з економіки європейської інтеграції ефективно сприяти інтеграції України до спільного ринку ЄС. В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- специфіку спільної комерційної політики Європейського Союзу;
- перелік і функції інституцій ЄС, що є відповідальними за здійснення спільної комерційної політики ЄС;
- особливості функціонування спільної комерційної політики після запровадження положень Лісабонської угоди;
- механізм впровадження окремих заходів в рамках спільної комерційної політики;
- інструменти, що застосовуються в рамках торговельної політики ЄС;
- механізм проведення антидемпінгового розслідування, а також застосування антидемпінгових заходів;
- особливості ведення двосторонньої та багатосторонньої торговельної політики ЄС;
- структуру торговельних преференцій ЄС.

вміти:

- застосовувати знання щодо інструментів імпортного контролю в ЄС при здійсненні торгових операцій між Україною та ЄС;
- складати прогнози розвитку економічних відносин ЄС з третіми країнами аналізуючи договірну базу ЄС з цими країнами;
- використовувати знання щодо системи преференцій ЄС для здійснення товарообмінних операцій між Україною та ЄС;
- застосовувати знання щодо інструментів імпортного контролю в ЄС при здійсненні торгових операцій між Україною та ЄС.

Система оцінювання. Для одержання заліку необхідно протягом семестру одержати принаймні 60 балів. Складові оцінки:

1. Усні відповіді, доповнення, бліц-опитування, дискусія: до 40 балів.
2. Вирішення практичних задач: до 40 балів.
3. Модульна контрольна робота: до 20 балів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва теми	Кількість годин		
		лекції	практичні	С/Р
Змістовий модуль 1				
Концептуальні засади дослідження спільної комерційної політики ЄС				
1	Цілі та принципи спільної комерційної політики Європейського Союзу	4		6
2	Інструменти торговельної політики Європейського Союзу	4	2	6
3	Двостороння та багатостороння торговельна політика ЄС	2	2	6
	<i>Контрольна модульна робота</i>	2		
Змістовий модуль 2				
Сучасні особливості функціонування спільної комерційної політики ЄС				
4	Система торговельних преференцій Європейського Союзу	2	2	6
5	Регулювання торгівлі послугами в рамках спільної комерційної політики ЄС	2	2	6
6	Регулювання здійснення прямих іноземних інвестицій та комерційних аспектів інтелектуальної власності в рамках спільної комерційної політики ЄС	4	2	6
7	Секторальні особливості спільної комерційної політики Європейського Союзу	4	2	6
8	Спільна комерційна політика ЄС щодо України	4	2	6
	ВСЬОГО	28	14	48

Загальний обсяг **90 год.**, в тому числі:

Лекцій – **28 год.**

Семінари – **14 год.**

Самостійна робота – **48 год.**

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Цілі та принципи спільної комерційної політики Європейського Союзу

Сутність спільної комерційної політики ЄС. Інституції ЄС і спільна комерційна політика. Основи спільної торговельної політики країн ЄС. Виключна компетенція ЄС та спільний характер комерційної політики ЄС.

Механізм прийняття рішень у сфері спільної комерційної політики ЄС. Компетенція інституцій ЄС у провадженні спільної комерційної політики. Комерційна політика як складова економічної політики ЄС. Зв'язок між спільною комерційною політикою та спільною сільськогосподарською політикою ЄС.

Спільна комерційна політика до та після Лісабонської угоди (2008 р.). Роль Суду ЄС у формуванні сучасної спільної комерційної політики. Повноваження Європейської Комісії, Ради Міністрів та Європейського Парламенту при проведенні спільної комерційної політики ЄС. Процедура «комітології». Міжнародний торговельний комітет Європарламенту (INTA).

Тема 2. Інструменти торговельної політики Європейського Союзу

Основні напрями регулювання спільної торговельної політики. Інструменти торговельної політики ЄС на товарних ринках.

Регулювання імпорту та експорту товарів в Європейському Союзом. Єдині принципи правил імпорту товарів в ЄС. Спільний митний тариф. Тарифні відмінності в різних галузях. Процедури контролю імпорту. Єдині принципи експортної політики. Заходи з підтримки експорту. Експортні субсидії. Ліцензії. Правила походження товару. Кумуляція походження.

Кількісні обмеження в зовнішній торгівлі ЄС. Практика застосування кількісних обмежень. Антидемпінгове регулювання ЄС. Механізм антидемпінгового розслідування в ЄС. Антисубсидійне регулювання імпорту ЄС. Захисні заходи проти торговельних бар'єрів. Субсидування та практики нечесного ціноутворення. Спільна торговельна політика у сфері стандартів та сертифікації. Стратегія ЄС у сфері стандартів та сертифікації.

Тема 3. Двостороння та багатостороння торговельна політика ЄС

Регулювання двосторонніх торговельних відносин ЄС. Угоди з розвинутими країнами. Двосторонні угоди про ЗВТ між ЄС та третіми країнами (підписані та ті, що знаходяться в стадії переговорів). Роль Європейської Комісії у веденні двосторонніх переговорів з третіми країнами. Класифікація та складові частини двосторонніх торгових договорів, що підписуються ЄС на сучасному етапі. Угоди про зону вільної торгівлі (ЗВТ) за участю ЄС. ЗВТ ЄС – Республіка Корея.

Багатостороння торговельна політика ЄС. Європейське співтовариство в рамках завершених раундів переговорів ГАТТ. Діяльність ЄС в рамках ЮНКТАД. Вирішення торговельних суперечок в СОТ за участі ЄС. Європейський Союз та дохійський раунд переговорів СОТ. Цілі ЄС в дохійському раунді переговорів.

Тема 4. Система торговельних преференцій Європейського Союзу

Піраміда торговельних преференцій ЄС. Диференційний характер торговельної політики ЄС. Використання режиму найбільшого сприяння з третіми країнами. Мотивація укладання преференційних угод. Угоди з майбутніми членами або близькими сусідами ЄС.

Генеральна система преференцій (ГСП) ЄС. Загальна система ГСП. Спеціальна посилена угода ГСП («ГСП+»). Критерії «ГСП+». Все окрім зброї. Еволюція ГСП. «Міграція» країн в рамках ГСП. Порівняння преференційних систем ЄС та США.

Регіональні торговельні угоди в ЄС. Угоди з прикордонними державами. Угоди з країнами, що розвиваються. Угоди з віддаленими країнами і регіонами.

Ломейсько-Котонуйські угоди у системі спільної комерційної політики ЄС. Преференції, що надаються не на умовах взаємності. Ломейські конвенції (1975-1990 рр.). Угода Котону (2000 р.). Фінансовий протокол Угоди Котону. Угоди економічного партнерства.

Тема 5. Регулювання торгівлі послугами в рамках спільної комерційної політики ЄС

Торгівля послугами в ЄС. Ключові види послуг. Внесок вільного руху послуг в європейську інтеграцію. Еволюція руху послуг в рамках ЄС у розвитку Єдиного Ринку. Регуляторна політика в окремих сферах послуг ЄС. Амстердамська угода (1997 р.). Директива ЄС щодо послуг (2006 р.). Роль угоди ГАТС для ринку послуг в ЄС. Аспекти переговорів стосовно торгівлі послугами в Дохійському раунді переговорів СОТ. Положення стосовно торгівлі послугами в угодах ЄС з третіми країнами.

Бар'єри в торгівлі послугами в ЄС (законодавчі та не законодавчі бар'єри). Квоти. Територіальні обмеження. Вимоги щодо громадянства. Цінове регулювання. Культурні відмінності. Визнання професійних кваліфікацій. «Чутливі» сектори послуг ЄС.

Роль Єврокомісії та Європарламенту у регулюванні ринку послуг, укладанні міжнародних договорів. Регулювання доступу надання послуг в ЄС з країн не-членів об'єднання.

Спільна комерційна політика стосовно послуг в ЄС після Лісабонської угоди. Виключна компетенція ЄС в сфері регулювання торгівлі послугами.

Тема 6. Регулювання здійснення прямих іноземних інвестицій та комерційних аспектів інтелектуальної власності в рамках спільної комерційної політики ЄС

Положення Угоди про функціонування ЄС. Декларація № 7 до Угоди про ЄС (1992 р.). Загальні принципи вільного руху капіталу. Винятки з положення про вільний рух капіталу. Обмеження щодо третіх країн. Виключення встановлені Судом ЄС.

Структура ПІІ в ЄС. Спільний підхід ЄС до здійснення ПІІ. Двосторонні інвестиційні угоди. Захист іноземних інвестицій. Роль підписання угод ЗВТ в сприянні ПІІ.

Регулювання здійснення ПІІ в країнах ЄС після Лісабонської угоди. Порядок укладання нових та редагування існуючих інвестиційних договорів. Компетенція Єврокомісії в укладанні двосторонніх інвестиційних договорів. Переговорний процес щодо підписання нових договорів ЄС з третіми країнами у сфері ПІІ (Китай, Індія, Росія, Меркосур). Наслідки запровадження спільного підходу до регулювання ПІІ.

Інтелектуальна власність в Лісабонській угоді. Правила захисту прав інтелектуальної власності в ЄС. Угода ТРІПС. Двосторонні угоди. Захист прав інтелектуальної власності в угодах про ЗВТ. Антиконтрафактна торгова угода (АСТА) (2011 р.). Програми технічної допомоги у сфері захисту прав інтелектуальної власності.

Тема 7. Секторальні особливості спільної комерційної політики Європейського Союзу

Сутність секторальної торговельної політики ЄС. «Чутливі» сектори економіки ЄС. Секторальна торговельна політика у сфері сільського господарства. Спільна сільськогосподарська політика. Угода щодо сільського господарства в рамках СОТ (1994 р.). Спільний митний тариф. Експортні субсидії. Секторальна торговельна політика у автомобільній промисловості. Угода між ЄС та Японією 1991 р. щодо торгівлі автомобілями на території ЄС. Двосторонні договори щодо доступу на ринок.

Секторальна торговельна політика у суднобудівній промисловості. Директиви ЄС щодо допомоги суднобудуванню (1980-90 рр.). Угода ОЕСР щодо нормальних конкурентних умов в комерційному суднобудуванні (1998 р.). Секторальна торговельна політика у сталеливарній промисловості. Європейська спільнота з вугілля та сталі (1951 р.). Рішення Європейської комісії 1991 р. щодо надання інформації по інвестиціями в сталеливарній промисловості. Резолюція Європейського Парламенту у відповідь на Протекціоністське рішення США (2002 р.). Угода з Російською Федерацією щодо торгівлі певними видами сталеливарної продукції.

Тема 8. Спільна комерційна політика ЄС щодо України

Торговельні відносини України та ЄС. Динаміка та структура двосторонньої торгівлі. ЗВТ з окремими теперішніми країнами ЄС до їх вступу в ЄС та країнами-кандидатами.

Інвестиційні відносини України та ЄС. Динаміка та структура взаємних інвестицій. Двосторонні інвестиційні договори.

Партнерство України та ЄС в рамках Європейської політики сусідства. Інструмент європейського сусідства і партнерства. Пріоритетні сфери співпраці.

Україна в Генеральній системі преференцій ЄС. Преференційний імпорт. Частка імпорту товарів з України, які підпадають під ГСП.

Діюча договірна база між Україною та ЄС. Угода про партнерство і співробітництво (1994 р.). Порядок денний Асоціації Україна-ЄС. Угода про Асоціацію Україна-ЄС. Глибока та розширена Зона вільної торгівлі Україна-ЄС в рамках Угоди про Асоціацію. Торгові та інвестиційні питання, а також

питання захисту прав інтелектуальної власності в рамках ЗВТ. Переваги і недоліки впровадження зони вільної торгівлі з ЄС для України. Потенціал розвитку двосторонніх комерційних відносин.

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Завдання для самостійної роботи до теми 1

- 1. Проаналізуйте економічну політику ЄС в сфері регулювання торгівлі в ХХ ст.*
- 2. Дослідіть, як змінились повноваження різних інституцій ЄС після запровадження Лісабонської угоди.*

Семінар 1. Інструменти торговельної політики Європейського Союзу

1. Спільні правила для імпорту в ЄС.
2. Спільний торговельний захист в рамках ЄС.
3. Спільні правила для експорту в ЄС.
4. Тарифна політика.
5. Нетарифні обмеження торгівлі.
6. Кількісні обмеження.
7. Антидемпінгова політика.

Завдання для самостійної роботи

- 1. Проаналізувати тенденції антидемпінгових розслідувань в ЄС за останні 3 роки.*
- 2. Розглянути конкретний приклад антидемпінгового розслідування в ЄС, що проходило (проходить) впродовж останніх трьох років.*
- 3. Дослідіть як нетарифні обмеження впливають на торгівлю ЄС з третіми країнами.*

Семінар 2. Співробітництво ЄС та СОТ

1. ЄС в рамках переговорів ГАТТ.
2. Участь ЄС в роботі СОТ.
3. Роль ЄС у Дохійському раунді переговорів

Завдання для самостійної роботи

- 1. Проаналізувати як змінювався рівень тарифного захисту в ЄС внаслідок завершення раундів переговорів в рамках ГАТТ.*
- 2. Дослідіть процес вирішення суперечок в рамках процедури СОТ, коли ЄС був заявником (один випадок на вибір студента).*
- 3. Дослідіть процес вирішення суперечок в рамках процедури СОТ, коли ЄС був об'єктом скарги (один випадок на вибір студента).*
- 4. Дослідіть процес вирішення суперечок в рамках процедури СОТ, коли ЄС приєднався до процесу в якості третьої сторони (один випадок на вибір студента).*

Семінар 3. Преференційна торговельна політика ЄС

1. Преференційні торговельні угоди ЄС.
2. Генеральна система преференцій.

3. Регіональні торговельні угоди.
4. Двосторонні торговельні угоди.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати підписані торговельні угоди між ЄС та третіми країнами (одна угода на вибір студента).
2. Порівняти систему торговельних преференцій США та ЄС.
3. Дослідити еволюцію системи преференцій ЄС у 1973-2015 рр.
4. Дослідити використання преференцій однією з країн-учасниць Генеральної системи преференцій ЄС в 2000-х рр.

Семінар 4. Регулювання торгівлі послугами в рамках спільної комерційної політики ЄС

1. Регуляторна політика ЄС в окремих сферах послуг.
2. Роль угоди ГАТС для ринку послуг в ЄС.
3. Ринок послуг в ЄС після Лісабонської угоди.

Завдання для самостійної роботи

1. Дослідити вплив угоди ГАТС на розвиток торгівлі послугами в ЄС.
2. Дослідити розвиток ринку послуг ЄС в кризовий період.
3. Дослідити розвиток ринку послуг в ЄС в XXI ст.

Семінар 5. ПІІ та права інтелектуальної власності в спільній комерційній політиці ЄС

1. Структура інвестицій в ЄС.
2. Регулювання здійснення ПІІ в країнах ЄС після Лісабонської угоди.
3. Захист прав інтелектуальної власності в ЄС згідно умов СОТ.
4. Захист прав інтелектуальної власності в ЄС після Лісабонської угоди.

Завдання для самостійної роботи

1. Дослідити приклад захисту прав інтелектуальної власності в одній з двосторонніх угод (на вибір студента) підписаних ЄС з третіми країнами.
2. Дослідити одну з програм технічної допомоги у сфері захисту прав інтелектуальної власності за участю ЄС (на вибір студента).
3. Проаналізувати динаміку прямих інвестицій в ЄС в XXI ст.

Семінар 6. Спільна комерційна політика в окремих секторах

1. Сутність секторальної торговельної політики ЄС.
2. Еволюція секторальної політики в окремих галузях.
3. Сучасні аспекти секторальної політики.

Завдання для самостійної

1. Дослідити взаємозв'язок між економічним розвитком в одній з галузей промисловості ЄС та еволюцією торговельної політики Союзу щодо даної галузі.
2. Порівняти секторальні політики ЄС в двох різних галузях (на вибір студента).

Семінар 7. ПШ та права інтелектуальної власності в спільній комерційній політиці ЄС

1. Динаміка та структура торгівельних відносин між Україною та ЄС.
2. ПШ в Україні з країн ЄС. Динаміка та структура.
3. Переваги і недоліки впровадження зони вільної торгівлі з ЄС для України.
4. Перспективи розвитку двосторонніх комерційних відносин.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати торговельні та інвестиційні відносини України з країнами ЄС (одна країна на вибір студента).
2. Проаналізувати двосторонні інвестиційні договори між Україною та ЄС (один договір на вибір студента).
3. Дослідити наслідки запровадження положень про захист прав інтелектуальної власності в Угоді ЗВТ.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна:

1. Stakanov R., Sardak S., and Shvorak L. (2020) Concept of comprehensive enterprises business model in global economic environment // Academy of Entrepreneurship Journal 26 (2):1-6.
2. Мазуренко В.І, Стаканов Р.Д. Облік зовнішньоекономічної діяльності підприємств: Підручник для студ. екон. спец. 2-е видання, доповнене і перероблене // К.: «ДКС центр», 2018. 424 с.
3. Стаканов Р.Д. «Голандська хвороба» українського експорту: ризики в умовах циклічності світової економіки // Міжнародні відносини. Серія "Економічні науки". Вип. № 16. 2018. http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3540
4. Стаканов Р.Д. Зовнішні чинники дезінтеграції української економіки // Процеси економічної дезінтеграції в сучасному світовому господарстві : монографія. за ред. О.І. Шниркова. К.: ВПЦ «Київський університет», 2018.
5. Стаканов Р.Д. Спільна комерційна політика ЄС: методика викладання // Європейські студії в університетах України: матеріали науково-методичної конференції, м. Київ, 22 квітня, 2016 р. С. 70-72.
6. Стаканов Р.Д. Механізм формування енергетичного союзу ЄС // Розвиток новітніх форм міжнародної економічної інтеграції на початку ХХІ століття: монографія; за ред. О.І. Шниркова. К.: ВПЦ «Київський університет», 2016. С. 118-127.
7. Економічна асоціація України з Європейським Союзом : монографія / О. І. Шнирков, В. І. Муравйов, Р. О. Заблоцька та ін. ; за ред. О. І. Шниркова, В. І. Муравйова. К. : ВПЦ «Київський університет», 2015.

8. Шнирков О.І. Торговельна політика Європейського Союзу: Моногр. / О.І. Шнирков; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. К.: ВПЦ «Київський ун-т», 2005. 152 с.

9. Процеси економічної дезінтеграції в сучасному світовому господарстві : монографія. за ред. О.І. Шниркова. К.: ВПЦ «Київський університет», 2018. 159 с.

10. Пятницький В., Хейліер М. Торгівля з ЄС в рамках поглибленої та всеосяжної угоди про вільну торгівлю. <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=b9e3a4cc-7fd7-4d46-a54f-9111a6bd5b9a>

11. Сайт «Основні норми законодавства ЄС». <http://eur-lex.europa.eu/en/index.htm>

12. Сайт Генерального директорату Євростат. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

13. Сайт Єврокомісії. Розділ «торгівля». <http://ec.europa.eu/trade>

14. Сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства. <http://me.gov.ua/>

15. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011/paran2820#n2820

16. Doing Business. <http://www.doingbusiness.org>

17. Points of single contact. http://ec.europa.eu/internal_market/eu-go/index_en.htm

Додаткова:

18. Allen D., Smith M.. Relations with the Rest of the World // Journal of Common Market Studies, Sep2008 Supplement, Vol. 46 (s1). P. 165-182.

19. Baldwin R. E.. Multilaterising Regionalism: Spaghetti Bowls as Building Blocs on the Path to Global Free Trade // World Economy. 2006, November.

20. Bhagwati J. Termites in the Trading System: How Preferential Agreements Undermine Free Trade. Oxford University Press, 2008.

21. Bungenberg M. The Common Commercial Policy after Lisbon. Dresden, Germany: 2008. 16 p.

22. Burakovsky I., Kutsenko K. Costs and Benefits of FTA between Ukraine and the European Union. Kyiv, 2010. 86 p.

23. Centre for International Political Economy. ECIPE Working Paper. 2009, September. No 9.

24. Ceysens Jan. Towards a Common Foreign Investment Policy? Foreign Investment in the European Constitution Jan Ceysens // Legal Issues of Economic Integration. Aug 2005. Vol. 32 (3). P. 259-291.

25. Committee on Ways and Means, Republican Staff from technical assistance provided by the U.S. International Trade Commission, 2009. September, 15.

26. Conconi P. The EU Common Commercial Policy and Global / Regional Trade Regulation, 2009. [http://www.ecares.org/ecare/personal/conconi\\$/web/EUtrade.pdf](http://www.ecares.org/ecare/personal/conconi$/web/EUtrade.pdf)

27. Conconi, P., Facchini G., Zanardi M. Fast Track Authority and International Trade Negotiations. Université Libre de Bruxelles, 2008.

28. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:EN:PDF>

29. Debate on the Lisbon Treaty / Irish Times, 02/29/2008. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nfh&AN=9FY660964807&lang=ru&site=ehost-live>

30. Dimopoulos A. The common commercial policy after Lisbon: Establishing parallelism between internal and external economic relations? Budapest, 2010. <http://www.g-casa.com/conferences/budapest/papers/Sterbova.pdf>

31. Dunning J.H. Institutional Reform, Foreign Direct Investment and European Transition Economies. FDI, Location and Competitiveness, 2005.

32. Gresser E. More Growth, Less Gridlock: Toward A New Trade Agenda. The New Democratic Leadership Council, 2009, July.

33. EEC: Council Decision concerning a consultation procedure in respect of the negotiation of agreements concerning commercial relations between Member States and third countries and in respect of changes in the state of liberalisation in relation to third countries. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=>

34. Elsig M. EU Trade Policy After Enlargement: Does the Expanded Trade Power Have New Clothes? // Conference Papers. American Political Science Association, 2008 Annual Meeting, P. 1-24. <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=4&hid=112&sid=cb0fb6cc-e139-4bba-b155-0c9aaef1437c%40sessionmgr111&bdata=Jmxhbmc9cnUmc2l0ZT1laG9zdC1saXZl#db=aph&AN=36952179>

35. Emerson M. The Prospects of Deep FTA between EU and Ukraine. CEPS Paperback Series, 2006. №1. P. 1-248.

36. Erixon F., Lee-Makiyama H. Stepping into Asia's Growth Markets: Dispelling Myths about the EU-Korea Free Trade Agreement. ECIPE Policy Brief 03, European Centre for International Political Economy, Brussels, 2010. <http://www.ecipe.org/steppinginto-asias-growth-markets-dispelling-myths-about-the-eu-korea-free-trade-agreement/PDF>

37. Erixon F., Pehnelt G. A New Trade Agenda for Transatlantic Economic Cooperation.

38. EU – Selected instruments taken from Treaties. <http://europa.eu/abc/treaties/archives/en/entr6d07.htm>

39. EU Decision authorizes Member States to renew provisions contained in FTN treaties with third countries that comport with EU law and policy. / International Law Update, Jan2002. Vol. 8. P. 15, 1/3 p.

40. EU27 Foreign Direct Investment. <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=STAT/10/93&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>

41. European Centre for International Political Economy. A Modern Trade Policy for the European Union: A Report to the New European Commission and Parliament from the EU Trade Policy Study Group. 2010, January.

42. European Commission : Trade : Ukraine (Bilateral relations). <http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/countries/ukraine/>

43. European Commission, Communication – Towards a Comprehensive European International Investment Strategy, 7 July 2010. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2010/july/tradoc_146307.pdf.

44. European Commission, DG TRADE, Trade, Growth, and World Affairs. Trade Policy as a Key Component of the EU 2020 Strategy, November 2010. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2010/november/tradoc_146955.pdf

45. European Commission, Directorate General for External Trade: Public Consultation on a Future EU Trade Policy – Final Report, October 2010. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2010/september/tradoc_146556.pdf

46. European Commission, Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council establishing transitional arrangements for bilateral investment agreements between member states and third countries, July 2010. <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=591&serie=355&langId=en>.

47. European Commission. DG TRADE, Trade, Growth, and World Affairs – Trade Policy as a Key Component of the EU 2020 Strategy, 2010. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2010/november/tradoc_146955.pdf

48. European commission. Establishing transitional arrangements for bilateral investment agreements between Member States and third countries, 2010. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2010/july/tradoc_146308.pdf

49. European Commission. Global Europe : competing in the World : a contribution to the EU's growth and jobs strategy. Brussels, 2006, 4 October. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/october/tradoc_130370.pdf.

50. European Commission. Report on Progress Achieved on the Global Europe Strategy, 2006-2010. Brussels, 2010.

51. European Commission. The rules of origin in preferential trade arrangements : orientations for the future. Brussels: the European Commission (communication from the commission to the council, the European Parliament and the Economic and social committee), 2005, 16 March. www.eurocommerce.be/content.aspx?PageId=40188.

52. European Parliament. Directorate-General for External Policies. The EU Approach to international Investment Policy after the Lisbon Treaty, 2010.

53. Eurostat, 2011. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Foreign_direct_investment_statistics

54. Eurostat. <http://ec.europa.eu/eurostat>

55. Evenett S. J. EU commercial policy in a multipolar trading system. <http://www.evenett.com/research/articles/EUTradeMultipolarWorld.pdf>

56. Evenett S. J. The Trade Strategy of the European Union: Time for a Rethink? 2007, April.

57. Evenett S. J. Global Europe: An Initial Assessment of the European Commission's New Trade Policy. *Aussenwirtschaft*. 2006.

58. Exclusive or Shared Competence in the Common Commercial Policy: From Amsterdam to Nice // *Legal Issues of Economic Integration*; Mar2003, Vol. 30 (1), P. 3-14.

59. External Trade. http://europa.eu/pol/comm/index_en.htm

60. External trade: introduction. www.avrupa.info.tr/Files/File/.../Ortak%20Dış%20Tarife%20-en.doc

61. Faber G., Orbie J. The new trade and development agenda of the European Union. *Perspectives on European Politics & Society*. Jun2008. Vol. 9 (2). P.192-207, 16p. <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&hid=112&sid=cb0fb6cc-e139-4bba-b155-0c9aaef1437c%40sessionmgr111>

62. Feinberg R. The political economy of United States' free trade arrangements // *The World Economy*. 2003. Vol 26(7). P. 1019-1040.

63. Global Europe: competing in the world. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/october/tradoc_130376.pdf

64. Goncalves E., Karkkainen A. Foreign direct investment flows hit by the crisis. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-10-029/EN/KS-SF-10-029-EN.PDF

65. Government report. World Trade Organization. www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/g214_e.doc

66. Grant I. The interaction between levels of rulemaking in international trade and investment: the case of sanitary and phytosanitary measures // Woolcock, Stephen (ed), *Trade and investment rule-making: the role of regional and bilateral agreements*. Tokyo: UN University Press, 2006.

67. Grossman, G. N., Sykes A. O. A. Preference for Development: The Law and Economics of GSP. *World Trade Review*. 2005. No. 1.

68. Gultekin-Punsmann B., Nikolov K. Y. European Union approaches to fostering synergies of cooperation and integration around the Black Sea. Burcu Gultekin-Punsmann, Krassimir Y Nikolov // *Journal of Southeast European & Black Sea Studies*. Jun2008. Vol. 8 (2). P.109-128.

69. Horn H., Mavroidis P. C., Sapir A. Beyond the WTO? An Anatomy of EU and US preferential trade agreements. *Bruegel Blueprint Series*, 2009. Vol. VII.

70. Implementation of the European neighbourhood Policy in 2008. Progress Report Ukraine. Brussels, SEC. 2009. 515 p.

71. Millman J. EU and Mexico Reach Free Trade Deal // *Wall Street Journal*, November 26, 1999.

72. Kaiser K. Common Commercial Policy: The Expanding Competence of the European Union in the Area of International Trade. http://www.germanlawjournal.com/pdfs/Vol06No11/PDF_Vol_06_No_11_1673-1686_Special%20Issue_Leczykiewicz.pdf

73. Karel D. G. The implications of the Lisbon Treaty for EU Trade policy. speech delivered at S&D seminar on EU Trade Policy. Oporto, 2010. October, 8. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2010/october/tradoc_146719.pdf.

74. Kingston W. Intellectual Property in the Lisbon Treaty. *European Intellectual Property Review*. Vol. 30 (11). 2008. P. 439-443.

75. Kleimann D. Taking Stock: EU Common Commercial Policy in the Lisbon Era. CEPS Working Document. 2011. April. No. 345. <http://www.ceps.eu/book/taking-stock-eu-common-commercial-policy-lisbon-era>

76. Kleimann D. Taking Stock: EU Common Commercial Policy in the Lisbon Era. CEPS Working document. No. 345, April 2011. www.ceps.eu/ceps/download/5510
77. Krajewski M. The Reform of the Common Commercial Policy. European Union Law after the Treaty of Lisbon, Oxford: Oxford University Press, 2010.
78. Langbein J. The EU-Ukraine FTA: Plus or minus? http://www.icps.com.ua/files/articles/54/76/EF_November_2009_ENG.pdf
79. Leas-Arcas R. The European Union's Trade and Investment Policy after the Treaty of Lisbon. Journal of World Investment and Trade. 2010. Vol. 11. No. 4. P. 463-514.
80. Limão N. Are Preferential Trade Agreements with Non-trade Objectives a Stumbling Block for Multilateral Liberalization? // Review of Economic Studies, 2007. P. 821-855.
81. Meir Pugatch. The international regulation of IPRs in a trIPs and trIPs plus worlds // Woolcock S. (ed), Trade and investment rule-making: the role of regional and bilateral agreements. New York, 2004.
82. Messerlin P. The EU Neighbourhood Policy: Time for an Indepth Review. Implications for the Ukraine-EU FTA. Mimeo. 2009.
83. Mester L. The commercial policies: instruments of economic policy // Annals of the Oradea University. Fascicle of Management and Technological Engineering. Vol. VI (XVI), 2007.
84. Niemann A. Conceptualising Common Commercial Policy Treaty revision: explaining stagnancy and dynamics from the Amsterdam IGC // Conference Papers – International Studies Association, 2008 Annual Meeting. P.1-42.
85. Ostry S. After Doha: Fearful New World? Bridges, 2006. No 5. P. 3-5.
86. Pelkmans J. European Integration: Methods and Economic Analysis. Third Edition. Harlow, England, 2006. 480 p.
87. Preeg E. H.. A New Trade Strategy: From Here to Multilateral Free Trade // Manufacturers Alliance Policy Review. 2009. February.
88. Raymond J. Europe's Preferential Trade Agreements: Status, Content, and Implications, 2011. <http://www.fas.org/sgp/crs/row/R41143.pdf>
89. Reiter J. The Eu-Mexico Agreement // Sampson G., Woolcock S. (eds.), Regionalism, multilateralism and economic integration : the recent experience. New York, 2003.
90. Rubalcaba L. Services in European Policies. Bruges European Economic Policy Briefings. BEEP briefing No. 16, 2007. <http://www.coleurop.be/content/studyprogrammes/eco/publications/BEEPs/BEEP16.pdf>
91. Sally R. Looking East, The European Union's New FTA Negotiations in Asia // October European Centre for International Political Economy, Jan Tulir Essays. 2007. No 3.
92. Santa Cruz M. Intellectual Property Provisions in European Union Trade Agreements. Geneva, Switzerland, 2007. <http://www.iprsonline.org/resources/docs/Santa-Cruz%20Blue20.pdf>
93. Santaolalla F. EC state aid law: liber amicorum in honour. Law&Business, 2008. 558 p.

94. Shan W., Zhang Sh. The Treaty of Lisbon: Half Way toward a Common Investment Policy. 2010 London. 1049 p.

95. Simon D., Blockmans S. The Lisbon Treaty stipulations on Development Cooperation and the Council Decision of 25 March 2010 establishing the organization and functioning of the European External Action Service, European Institute of Public Administration. Maastricht, 2010. http://www.eipa.eu/files/repository/20100504120827_RiposteEurostep3May2010.pdf

96. Štěrbová L. Impacts of the Lisbon Treaty on the EU Trade Policy. University of Economics, Prague, 2010. <http://www.g-casa.com/conferences/budapest/papers/Sterbova.pdf>

97. Stevens Ch., Goodison P. The Lisbon Treaty and Commonwealth Developing Countries: Implications for ACP-EU trade and trade negotiations, 2006. <http://www.odi.org.uk/resources/details.asp?id=5111&title=lisbon-treaty-commonwealth-developing-countriesimplications-acp-eu-trade-tradenegotiations>

98. The Effects of the Lisbon Treaty on the Principles and Objectives of the Common Commercial Policy // European Foreign Affairs Review. May 2010. Vol. 15(2). P. 153-170. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=aph&AN=53070623&lang=ru&site=ehost-live>

99. Trade group to the Eu-India summit. Report of the Eu-India high level trade group to the Eu-India summit. Brussels: European community, 2006, 13 October. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_130306.pdf.

100. Trade policy / Country Commerce. Belgium, 2010. P. 62-67.

101. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community. <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:en:HTML>

102. U.S. Chamber of Commerce. Trade Action – or Inaction: The Cost for American Workers and Companies, 2009, September, 15.

103. UK stripped of power over foreign direct investment. http://www.europeanfoundation.org/my_weblog/2010/07/uk-stripped-of-power-over-foreign-direct-investment.html

104. UNCTAD. World Investment Report: Investing in a low-carbon economy. New York and Geneva: UN, 2010. <http://www.unctad.org/templates/WebFlyer.asp?intItemID=5539&lang=1>

105. Villarreal Angeles M. CRS Report R40784. Mexico's Free Trade Agreements, 2009, August 27.

106. Vogel T. European Voice. Talks to Start on Trade Deal with Canada. October 15, 2009.

107. Woolcock S. EU Trade and Investment Policymaking after the Lisbon Treaty. London: Intereconomics, 2010.

108. Woolcock S. European Union Policy Towards Free Trade agreements. ECIPE Working Paper. 2007, No. 3.

109. Woolcock S. The Potential Impact of the Lisbon Treaty on European External Trade Policy. SIEPS. European Policy Analysis Swedish Institute for European Policy Studies, Stockholm, 2008. No. 8.

110. Woolcock S. The Potential Impact of the Lisbon Treaty on European External Trade Policy. SIEPS European Policy Analysis. No. 8, Swedish Institute for European Policy Studies, Stockholm, June 2008.

111. Woolcock S. Trade and investment rule-making : the role of regional and bilateral agreements. Tokyo, 2006.

112. World Trade Organization. <http://www.wto.org/>

113. WTO – Principles of trade defence instruments. <http://www.articlesbase.com/marketing-tips-articles/wto-principles-of-trade-defence-instruments-853276.html#axzz1QZRQmW00>

114. WTO. Trade Policy Review of the European Communities, 2009.

115. Парламентські слухання «Про стан і перспективи розвитку економічних відносин з ЄС (зона вільної торгівлі) та Митним союзом». http://portal.rada.gov.ua/rada/control/uk/publish/article/news_left?art_id=256367&cat_id=46666

116. Сайт Державної служби статистики України. <http://www.ukrstat.gov.ua>

117. Сайт Національного банку України. <http://www.bank.gov.ua>

118. Сайт представництва Європейського Союзу в Україні. https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine_uk

119. Шнирков О.І. Європейський Союз у зонах вільної торгівлі // Нац. безпека і оборона. 2007. № 7. С. 66-68.

120. Шнирков О.І. Передумови та наслідки створення поглибленої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС. [www.iir.kiev.ua/downloads/file/article%20Shnyrkov%20\(2011\).doc](http://www.iir.kiev.ua/downloads/file/article%20Shnyrkov%20(2011).doc)

Періодика:

121. Актуальні проблеми міжнародних відносин.

122. Applied Economics.

123. European Foreign Affairs Review

124. Journal of Economic Perspectives.

125. Journal of Southeast European & Black Sea Studies

126. Legal Issues of Economic Integration

127. Perspectives on European Politics & Society

Інтернет-ресурси:

128. Інформаційно-аналітичний ресурс ЄС EurActiv.com. <http://www.euractiv.com/en/>.

129. Офіційний сайт Європейського Союзу. Розділ «Основні норми законодавства ЄС». <http://eur-lex.europa.eu/en/index.htm>

130. Офіційний сайт Європейської Комісії. Розділ «Імміграція». http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/immigration/index_en.htm

131. Офіційний сайт пошукової системи бази даних EBSCO. <http://search.ebscohost.com/>

132. Офіційний сайт статистичної служби Європейського Союзу EUROSTAT. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

133. Пошукова система бази даних EBSCO. <http://search.ebscohost.com/>

134. Пошукова система наукових робіт РеПЕк. <http://www.repec.org>

135. Офіційний сайт «Основні норми законодавства ЄС». <http://eur-lex.europa.eu/en/index.htm>

136. Офіційний сайт Генерального директорату Євростат <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

137. Офіційний сайт Міністерства економіки України. <http://me.kmu.gov.ua/>

ЗАВДАННЯ МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

1. Міжнародна економічна інтеграція.
2. Форми міжнародної економічної інтеграції.
3. Спільна торговельна політика інтеграційного об'єднання.
4. Основні цілі спільної комерційної політики міжнародного інтеграційного угруповання.
5. Структура експорту та імпорту ЄС.
6. Товарна структура експорту та імпорту ЄС.
7. Структура експорту та імпорту послуг в ЄС.
8. Основні торговельні партнери ЄС.
9. Сутність спільної комерційної політики ЄС.
10. Інституції ЄС і спільна комерційна політика.
11. Механізм прийняття рішень у сфері спільної комерційної політики ЄС.
12. Компетенція інституцій ЄС у провадженні спільної комерційної політики.
13. Спільна комерційна політика до та після Лісабонської угоди.
14. Інструменти торговельної політики ЄС на товарних ринках.
15. Єдині принципи правил імпорту товарів в ЄС.
16. Єдині принципи експортної політики ЄС.
17. Заходи з підтримки експорту ЄС.
18. Правила походження товару.
19. Механізм антидемпінгового розслідування в ЄС.
20. Антисубсидійне регулювання імпорту ЄС.
21. Спільна торговельна політика у сфері стандартів та сертифікації.
22. Суть багатостороннього регулювання міжнародної торгівлі.
23. Європейський Союз та Дохідський раунд переговорів СОТ.
24. Регулювання двосторонніх торговельних відносин ЄС.
25. Мотивація укладання преференційних угод.
26. Угоди з майбутніми членами або близькими сусідами ЄС.
27. Угоди з прикордонними державами.
28. Угоди з країнами, що розвиваються.
29. Угоди з віддаленими країнами і регіонами.
30. Піраміда торговельних преференцій ЄС.
31. Диференційний характер торговельної політики ЄС.
32. Генеральна система преференцій ЄС.
33. Структура інвестицій в ЄС.
34. Спільний підхід ЄС до здійснення ПІІ.

35. Двосторонні інвестиційні угоди.
36. Регулювання здійснення ПІІ в країнах ЄС після Лісабонської угоди.
37. Порядок укладання інвестиційних договорів.
38. Компетенція Єврокомісії в укладанні двосторонніх інвестиційних договорів.
39. Інтелектуальна власність в Лісабонській угоді.
40. Правила захисту прав інтелектуальної власності в ЄС.
41. Сутність секторальної торговельної політики ЄС.
42. «Чутливі» сектори економіки ЄС.
43. Торговельні відносини України та ЄС.
44. Інвестиційні відносини України та ЄС.
45. Партнерство України та ЄС в рамках Європейської політики сусідства.
46. Діюча договірна база між Україною та ЄС.
47. Угода про партнерство і співробітництво.
48. Зона вільної торгівлі Україна-ЄС.
49. Перспектива розвитку двосторонніх комерційних відносин України та ЄС.
50. Пріоритетні сфери економічної співпраці України та ЄС в XXI ст.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЄДИНИЙ ВНУТРІШНІЙ РИНОК ЄС»

Розробник: Чугаєв Олексій Анатолійович, д.е.н., професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин

Мета дисципліни – вивчення теорії та практики функціонування єдиного внутрішнього ринку ЄС. Дисципліна спрямована на вивчення економічних і правових аспектів середовища функціонування єдиного внутрішнього ринку ЄС. Розглядається регулювання різних складових регулювання єдиного ринку ЄС, включаючи захист прав споживачів, технічне регулювання, особливості регулювання торгівлі продуктами харчування, промисловими продуктами, послугами, заснування і функціонування бізнесу в ЄС, ринок праці, цифровий ринок. В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- понятійно-термінологічний апарат в сфері єдиного внутрішнього ринку ЄС;
- джерельну базу про функціонування єдиного внутрішнього ринку ЄС;
- основні нормативні акти в сфері технічного регулювання та захисту прав споживачів ЄС;
- особливості регулювання торгівлі в сфері харчової продукції та промислових товарів;
- особливості регулювання торгівлі послугами;
- особливості регулювання ринку праці в ЄС;
- регулювання єдиного цифрового ринку ЄС;
- основи регулювання інвестицій та заснування бізнесу в ЄС..

вміти:

- визначати особливості регулювання обраних видів ринків товарів або послуг;
- аналізувати нормативне поле регулювання бізнесу в Європі;
- орієнтуватися у послідовності практичних кроків щодо створення і функціонування бізнесу в ЄС.

Система оцінювання. Для одержання заліку необхідно протягом семестру одержати принаймні 60 балів. Складові оцінки:

1. Усні відповіді або доповнення, бліц-опитування, дискусія: до 40 балів.
2. Виконання індивідуальної самостійної роботи (презентація – кейс): до 30 балів.
3. Модульна контрольна робота: до 30 балів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва лекції	Кількість годин		
		лекції	семінари	С/Р
Змістовий модуль 1 Єдиний ринок товарів ЄС				
1	Вступ до дисципліни. Основні складові єдиного ринку ЄС	2		4
2	Технічне регулювання в єдиному ринку товарів ЄС	2	1	4
3	Екологічні та галузеві аспекти технічного регулювання промислової продукції в ЄС	2	1	4
4	Регулювання продажу продуктів харчування	2	2	4
5	Захист прав споживачів в ЄС	2	2	4
Змістовий модуль 2 Регулювання інших сфер внутрішнього ринку ЄС				
6	Регулювання торгівлі послугами	2	1	4
7	Стандарти праці в єдиному ринку ЄС	2	1	4
8	Єдиний цифровий ринок ЄС	2	2	4
9	Основи корпоративного права в ЄС	2	1	4
10	Регулювання заснування і функціонування бізнесу в країнах єдиного ринку	2	1	4
11	<i>Презентація індивідуальної самостійної роботи</i>		2	10
12	<i>Модульна контрольна робота</i>		2	
13	<i>Залік</i>		2	
	ВСЬОГО	22	18	50

Загальний обсяг – **90 год.**, в тому числі:

Лекцій – **22 год.**

Семінари – **18 год.**

Самостійна робота – **50 год.**

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Вступ до дисципліни. Основні складові єдиного ринку ЄС

1. Вступ до дисципліни.
2. Вільний рух товарів і послуг.
3. Вільний рух товарів та осіб.

Тема 2. Технічне регулювання в єдиному ринку товарів ЄС

1. Загальна характеристика системи технічного регулювання в ЄС.
2. Процедури оцінки відповідності і ринковий нагляд.
3. Технічне регулювання ЄС і торгівля з третіми країнами.

Тема 3. Екологічні та галузеві аспекти технічного регулювання промислової продукції в ЄС

1. Екологічні норми в системі технічного регулювання.
2. Приклади галузевих технічних вимог.

Тема 4. Регулювання продажу продуктів харчування

1. Загальні вимоги до продуктів харчування в ЄС.
2. Спеціальні вимоги щодо окремих видів продуктів харчування.
3. Вимоги до маркування та упаковки харчових продуктів.

Тема 5. Захист прав споживачів в ЄС

1. Система нормативних актів в сфері захисту прав споживачів.
2. Процедури вирішення суперечок в сфері захисту прав споживачів.

Тема 6. Регулювання торгівлі послугами

1. Загальна характеристика системи регулювання послуг в ЄС.
2. Приклади галузевого регулювання ринку послуг.

Тема 7. Стандарти праці в єдиному ринку ЄС

1. Захист праці молоді.
2. Угода про асоціацію і регулювання ринку праці.
3. Основні нормативні акти в сфері трудового законодавства ЄС.

Тема 8. Єдиний цифровий ринок ЄС

1. Тенденції розвитку цифрового сектору в ЄС.
2. Регулювання єдиного цифрового ринку в ЄС

Тема 9. Основи корпоративного права в ЄС

1. Загальноєвропейські юридичні форми організації бізнесу.
2. Основні нормативні акти ЄС в сфері корпоративного законодавства.
3. Вимоги щодо звітності компаній в ЄС.

Тема 10. Регулювання заснування і функціонування бізнесу в країнах єдиного ринку

1. Регулювання заснування бізнесу в країнах єдиного ринку.
2. Регулювання основних аспектів функціонування бізнесу в країнах єдиного ринку.

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття 1. Технічне регулювання ринку промислової продукції в ЄС

1. Структура системи технічного регулювання в ЄС.
2. Загальні вимоги щодо безпечності і екологічності промислової продукції в ЄС.
3. Наближення законодавства України до ЄС в сфері технічного регулювання.

Завдання для самостійної роботи

1. *Новини в сфері регулювання єдиного ринку ЄС.*
2. *Огляд наукової статті або нормативного акту по темі.*
3. *На прикладі однієї із країн вкажіть, які в ній існують органи ринкового нагляду.*
4. *На прикладі групи товарів вкажіть, які існують нотифіковані установи щодо оцінки їх відповідності.*
5. *Знайдіть приклади небезпечної продукції в системі RAPEX: які ризики та коригуючі заходи передбачені для таких товарів?*
6. *Знайдіть приклади гармонізованих стандартів ЄС.*
7. *Які нові кроки очікуються щодо реформування технічного регулювання в ЄС?*
8. *Яка процедура передбачена за одним з модулів оцінки відповідності на вибір?*
9. *Проаналізуйте одну з угод про взаємне визнання оцінки відповідності за участю ЄС.*
10. *Порівняйте норми технічного регулювання ЄС, України та іншого інтеграційного утворення.*
11. *Який прогрес фактично спостерігається в сфері імплементації норм технічного регулювання ЄС в національне законодавство України?*
12. *Наскільки легко або складно українські компанії адаптуються до технічних вимог ЄС.*
13. *Охарактеризуйте перспективи покращання регулювання в обраній сфері регулювання бізнесу в Україні.*
14. *Знайдіть приклади продукції з екомаркуванням.*
15. *Знайдіть приклади енергомаркування продукції.*
16. *Знайдіть приклади позначень щодо типу ризику та відповідних настанов щодо цього у Регламенті про класифікацію, маркування і упаковку речовин і сумішей.*
17. *Знайдіть приклад декларації про експлуатаційні якості.*
18. *Яким чином пандемія коронавірусу вплинула на функціонування і регулювання ринку промислової продукції в ЄС?*

Семінарське заняття 2. Регулювання продажу продуктів харчування в єдиному ринку ЄС

1. Загальні вимоги до продуктів харчування в ЄС: безпека, гігієнічні вимоги, інформування споживачів, упаковка.
2. Спеціальні вимоги щодо окремих видів продуктів харчування: ГМО, новітні, швидкозаморожені, органічні, з позитивним впливом на здоров'я.
3. Наближення законодавства України до ЄС в сфері санітарних і фітосанітарних заходів.

Завдання для самостійної роботи

1. *Новини в сфері регулювання єдиного ринку ЄС.*
2. *Огляд наукової статті або нормативного акту по темі.*
3. *На уявному прикладі продукту харчування сформууйте інформацію, яка буде використана при його маркуванні.*
4. *Складіть приклад заяви на одержання дозволу на новітній продукт харчування.*
5. *Знайдіть декілька прикладів дозволених новітніх продуктів харчування.*
6. *Знайдіть приклади визнаних країн і контролюючих органів для цілей імпорту органічних продуктів.*
7. *Знайдіть приклади дозволених харчових добавок і специфічних вимог щодо їх застосування.*
8. *Знайдіть приклади небезпечної продукції в системі RASFF: які ризики та коригуючі заходи передбачені для таких товарів?*

Семінарське заняття 3. Захист прав споживачів в ЄС

1. Гарантії на товари і відповідальність за дефектну продукцію.
2. Дистанційні контракти та контракти, укладені поза діловими приміщеннями.
3. Недобросовісні торговельні методи, умови контракту і реклама.
4. Вирішення суперечок у сфері прав споживачів.
5. Реформування захисту прав споживачів в Україні згідно Угоди про асоціацію з ЄС.

Завдання для самостійної роботи

1. *Новини в сфері регулювання єдиного ринку ЄС.*
2. *Огляд наукової статті або нормативного акту по темі.*
3. *Як еволюціонує законодавство ЄС в сфері захисту прав споживачів?*
4. *Наведіть приклади судових рішень в сфері захисту прав споживачів.*
5. *Який прогрес фактично спостерігається щодо імплементації норм ЄС в сфері захисту прав споживачів у національне законодавство України?*
6. *Ознайомтеся з Керівництвом щодо застосування Директиви про недобросовісні торговельні методи, знайдіть приклади таких методів.*
7. *Спробуйте навести приклади невідповідності з поточної комерційної практики окремих продавців в Україні або іншій державі нормам захисту прав споживачів в ЄС.*

8. Для обраного товару складіть текст інформації для споживачів, так щоб це відповідало нормам Директиви про права споживачів.

9. Наведіть приклади реклами, яка могла би бути забороненою згідно законодавства ЄС.

10. На прикладі обраного виду товару для продукції різних виробників порівняйте ціни за упаковку і ціни за натуральну одиницю виміру.

11. Уявіть, що Ви купили товар в ЄС, але Ваші права як споживача були порушені. На уявному прикладі розробіть алгоритм вирішення Вашої суперечки з продавцем.

Семінарське заняття 4. Регулювання торгівлі послугами і єдиний ринок робочої сили в ЄС

1. Загальні вимоги щодо забезпечення функціонування єдиного ринку послуг.

2. Регулювання єдиного ринку праці в ЄС.

Завдання для самостійної роботи

1. Новини в сфері регулювання єдиного ринку ЄС.

2. Огляд наукової статті або нормативного акту по темі.

3. Проаналізуйте особливості регулювання послуг в Угоді про асоціацію Україна – ЄС: загальні положення і секторальні особливості.

4. Яким чином норми щодо регулювання послуг в ЄС впливають на бізнес компанії України.

5. Складіть приклад інформації, яку надає споживачу провайдер послуг.

6. Продивіться детальні вимоги щодо пожежної безпеки готелів.

7. Охарактеризуйте стан безпеки туристів в ЄС згідно Зеленої книги: Безпека послуг з поселення туристів.

8. Знайдіть і передивіться приклад контракту на пакетний тур.

9. Передивіться стандартну форма для інформації Standard European Consumer Credit Information form.

10. Знайдіть приклади варіантів забезпечення доступності товарів та послуг для людей з обмеженими можливостями та похилого віку.

11. Яким чином Угода про асоціацію впливає на відкриття ринку праці ЄС для громадян України?

12. Які тенденції з зміни трудового законодавства в країнах єдиного ринку ЄС?

13. Наскільки інтенсивно відбувається трудова міграція між країнами ЄС, які чинники на це впливають?

14. Яким чином забезпечується визнання професійної кваліфікації провайдерів послуг-резидентів різних країн ЄС?

15. Яким чином пандемія коронавірусу вплинула на функціонування і регулювання ринку послуг в ЄС?

16. Яким чином пандемія коронавірусу вплинула на функціонування і регулювання ринку праці і переміщення осіб в ЄС?

Семінарське заняття 5. Єдиний цифровий ринок ЄС

1. Тенденції розвитку цифрового сектору в ЄС.

2. Регулювання єдиного цифрового ринку в ЄС.

Завдання для самостійної роботи

1. Новини в сфері регулювання єдиного ринку ЄС.

2. Огляд наукової статті або нормативного акту по темі.

3. Знайдіть у Євростаті новітні дані щодо рівня використання цифрових технологій в ЄС споживачами та компаніями.

4. Знайдіть і передивіться приклад умов контракту на одержання цифрових послуг чи контенту.

5. Яким чином пандемія коронавірусу вплинула на функціонування і регулювання цифрового ринку в ЄС?

6. Які особливості оподаткування в сфері цифрових послуг та електронної комерції?

7. Який стан і перспективи інтеграції України до цифрового ринку ЄС?

Семінарське заняття 6. Основи корпоративного права та інвестиційний клімат в єдиному ринку ЄС

1. Загальноєвропейські юридичні форми організації бізнесу.

2. Основні нормативні акти ЄС в сфері корпоративного законодавства.

3. Вимоги щодо звітності компаній в ЄС

4. Право заснування у внутрішньому ринку ЄС і обмеження на рух капіталу.

5. Регулювання основних етапів функціонування бізнесу в країнах єдиного ринку.

Завдання для самостійної роботи

1. Новини в сфері регулювання єдиного ринку ЄС.

2. Огляд наукової статті або нормативного акту по темі.

3. Які прогнози щодо реформування корпоративного законодавства на рівні ЄС або країн-членів?

4. Які причини обмеженої гармонізації юридичних форм організації бізнесу в ЄС?

5. Яка детальна інформація має міститися у фінансовій звітності компаній?

6. Порівняйте основні особливості корпоративного права в ЄС та Україні.

7. Підготуйте інформацію про управлінську структуру та показники функціонування однієї з європейських компаній (SE).

8. Визначте відповідність назв юридичних форм організації бізнесу в різних країнах ЄС.

9. Визначить країни з найкращим або найгіршим рівнем регулювання бізнесу по різних кількісних та якісних показниках регулювання бізнесу в ЄС.

10. Проаналізуйте зв'язок економічної динаміки країн ЄС та якості регулювання бізнесу.

11. Яким чином фінансова криза 2008-09 рр. вплинула на реформи в сфері регулювання бізнесу?

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ (ПРЕЗЕНТАЦІЯ-КЕЙС)

Оберіть галузь, групу товарів або вид послуг і підготуйте презентацію на тему «Регулювання обраної галузі в ЄС» (наприклад, автомобілі, медичні послуги). Товари / послуги не мають повторюватися у групі. Обсяг роботи 8-15 слайдів.

Робота має характеризувати такі аспекти регулювання галузі:

- основні нормативні акти;
- положення технічного регулювання / санітарно-фітосанітарні вимоги ЄС;
- очікувані зміни у регулюванні;
- фактори, що впливають на регулювання галузі;
- ілюстративні приклади продукції щодо дотримання або недотримання регуляторних вимог ЄС;
- динаміка ринку та її фактори.

Конкретна структура обирається студентом, виходячи із специфіки галузі, доступності інформації та вимог щодо обсягу роботи. Для одержання максимальної оцінки робота доповідається під час аудиторних або онлайн занять.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна:

1. Економічна асоціація України з Європейським Союзом : монографія / О. І. Шнирков, В. І. Муравйов, Р. О. Заблоцька та ін. ; за ред. О. І. Шниркова, В. І. Муравйова. К. : ВПЦ «Київський університет», 2015.

2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Ратифіковано Законом № 1678-VII від 16.09.2014. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

3. Чугаєв О.А. Європейське бізнес-середовище : навчальний посібник. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2020. 183 с.

4. Чугаєв О.А. Торговельна інтеграція в умовах асиметрії країн // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Економічна». 2016. № 90. С. 164-172.

5. Access2Markets. <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/>

6. Doing Business Data. Economy Snapshots / Doing Business. The World Bank. <https://www.doingbusiness.org/en/data>

7. European Commission Notice. The “Blue Guide” on the implementation of EU products rules (2016/C 272/01), 2016. <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/18027/attachments/1/translations/en/renditions/pdf>

8. Eur-Lex. <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html>

9. Food Safety / European Commission. https://ec.europa.eu/food/safety_en

10. Shnyrkov O., Zablotska R., Chugaiev O. (2019) The Impact of Institutions on Services Exports of Central and Eastern European Countries // Baltic Journal of Economic Studies. Vol.5. No.5. P. 9-17.

11. Summaries of EU Legislation / Eur-Lex. <https://eur-lex.europa.eu/browse/summaries.html>.

12. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/info/index_en

13. Points of single contact / European Commission. https://ec.europa.eu/growth/single-market/services/services-directive/in-practice/contact_en

14. The European Single Market. https://ec.europa.eu/growth/single-market_en

Додаткова:

15. Байко Р. Р., Васильєва Л. І. Захист прав споживачів в Європейському Союзі в контексті наближення українського законодавства до європейських стандартів. Financial and Economic Analysis Office in the VRU, 12 p. https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2016/04/FEAO_Zahyst_prav_A5_web.pdf.

16. Економічна асоціація України з Європейським Союзом : монографія / О. І. Шнирков, В. І. Муравйов, Р. О. Заблоцька та ін. ; за ред. О. І. Шниркова, В. І. Муравйова. К. : ВПЦ «Київський університет», 2015. 415 с.

17. Європейський Союз: економіка, політика, право: енциклопедичний словник / редкол.: В. В. Копійка (голова), О. І. Шнирков (заст. голови), В. І. Муравйов та ін. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011. 368 с.

18. Калініна О. М. Правове регулювання діяльності компаній в Європейському Союзі: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2013. 234 с.

19. Калініна О. М. Реформування корпоративного права України відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом // Актуальні проблеми міжнародних відносин : збірник наукових праць. Київ, 2013. Вип. 115. (ч. 2). С. 168-175.

20. Навігатор угоди / Європейська правда. <http://navigator.eurointegration.com.ua/tasks>

21. Пульс Угоди. <https://pulse.eu-ua.org/>

22. Регистрація підприємства / Eesti.ee. <https://www.eesti.ee/ru/ziznennye-sobytia/hocu-sozdat-predpriatie/>

23. Розвиток новітніх форм міжнародної економічної інтеграції на початку 21 століття: монографія / О. І. Шнирков, А. С. Філіпенко, Р. О. Заблоцька, З. О. Луцишин та ін. ; за ред. О. І. Шниркова. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2016. 415 с.

24. Угода про асоціацію: Захист прав споживачів. Інфографіка / Українська правда, 2013. <https://www.pravda.com.ua/articles/2013/10/7/6999416/>

25. Хеллер М., Нерпій С., Пятницький В. Енциклопедія з експортування в ЄС на засадах ПВЗВТ. Harrow: СТА Economic & Export Analysts Ltd. Кабінет Міністрів України, Урядовий офіс з питань європейської інтеграції, Торгово-промислова палата України, 2016. 899 с. <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/ugoda-pro-asociaciyu/bucklets/encyclopaediaukr-part1.pdf>.

26. Хочу создать предприятие / Eesti.ee. <https://www.eesti.ee/ru/ziznennye-sobytia/hocu-sozdat-predpriatie/>

27. Чугаєв О. А. Розвиток цифрового сектору ЄС // Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки». Спеціальний випуск «Діджиталізація сучасної системи міжнародних економічних відносин»: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 21 листопада 2019 р.). К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин, Центр досконалості Жана Моне, 2019. № 20. Т. 2. С. 21-23. http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/download/3796/3459

28. Шнирков О. І. ЄС: від єдиного цифрового ринку до цифрового союзу країн-членів // Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки». Спеціальний випуск «Діджиталізація сучасної системи міжнародних економічних відносин»: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 21 листопада 2019 р.). К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин, Центр досконалості Жана Моне, 2019. № 20. Т. 2. С. 1-6. http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/download/3790/3454

29. A deeper and fairer Single Market / European Commission. Brussels, 28 October 2015. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/memo_15_5910/MEMO_15_5910_EN.pdf

30. Aims of the organic logo / European Commission. <https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/organic-farming/organics-glance/organic-logo>

31. Alexandropoulou A., Senini E., Somers G. Study on digitalisation of company law. By everis for the European Commission – DG Justice and Consumers, 2017. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/dg_just_digitalisation_of_company_law_final_report.pdf

32. Alexandropoulou A., Senini E., Somers G. Study on digitalisation of company law. Member States Report. By everis for the European Commission – DG Justice and Consumers, 2017. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/dg_just_digitalisation_of_company_law_country_report_v3.2_0.pdf

33. Business Reforms / Doing Business. The World Bank. <https://www.doingbusiness.org/en/reforms>.

34. Carlson A. SE Companies / SEEurope, ETUI. Bologna 2018-03-12/13. <http://www.worker-participation.eu/content/download/6230/103998/file/SE-FactsFigures-2018-03-13%20Bologna.pdf>

35. Commission staff working document. A Single Market Strategy for Europe – Analysis and Evidence Accompanying the document Upgrading the Single Market: more opportunities for people and business, 28.10.2015 [SWD(2015) 202 final].

36. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions of 28 October 2015. Upgrading the Single Market: more opportunities for people and business Brussels [COM(2015) 550 final].

37. Company law and corporate governance / European Commission. https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/doing-business-eu/company-law-and-corporate-governance_en
38. Consumer protection / European Commission. https://ec.europa.eu/info/policies/consumers/consumer-protection_en
39. Coronavirus Response. European Commission. https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/coronavirus-response_en
40. Cosmetic product notification portal / European Commission. <https://ec.europa.eu/growth/sectors/cosmetics/cpnp/>
41. de Streel A., Sibony A.-L. 2017. Towards smarter consumer protection rules for digital services. 28th European Regional ITS Conference, Passau 169509, International Telecommunications Society (ITS), 2017. <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/169509/1/de-Streel-Sibony.pdf>
42. Ease of Doing Business rankings / Doing Business. The World Bank. <https://www.doingbusiness.org/en/rankings>
43. EU Ecolabel for Businesses / European Commission. <https://ec.europa.eu/environment/ecolabel/eu-ecolabel-for-businesses.html>
44. European Chemicals Agency (ECHA). <https://echa.europa.eu/>
45. European Committee for Standardization. <http://www.cen.eu/Pages/default.aspx>
46. Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>
47. For a Second Chance Policy – to benefit all of us / European Commission. <https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/ewt/>
48. Green Paper. Safety of Tourism Accommodation Services. European Commission, 22.7.2014 [COM(2014) 464 final]. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52014DC0464>
49. Ideas / RePEc. <http://ideas.repec.org/search.html>
50. Kamiński R. European Union regulations of corporate reporting as a response to the evolution of business activity conditions // Applied Finance and Accounting, Redfame publishing. 2016. Vol. 2(1). P. 40-47.
51. Law Library / Doing Business. The World Bank. <https://www.doingbusiness.org/en/law-library>
52. Legislative train schedule. <http://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-deeper-and-fairer-internal-market-with-a-strengthened-industrial-base-products>
53. List of national market surveillance authorities by country / European Commission. <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/38349>
54. Malczynska-Bialy M. Non-governmental organisations in European Union and its role in consumer protection // Proceedings of International Academic Conferences 5306970, International Institute of Social and Economic Sciences, 2016. <https://ideas.repec.org/p/sek/iacpro/5306970.html>
55. Moussis N. Access to the European Union. 22th edition. Intersentia, 2016. 776 p.
56. NANDO / European Commission. <https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/nando/>

57. New energy efficiency labels explained / European Commission. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_19_1596

58. Nurgaliyeva M. T., Iskakova Zh. A., Mamayeva L. A., Zhamurova V. S., Wright A., Smagulov A. K. Studying effectiveness of the European and Eurasian Economic Union food safety legislation // European Research Studies Journal. 2017. Vol. 0(3A). P. 729-747.

59. Online Dispute Resolution. <https://ec.europa.eu/consumers/odr/main/index.cfm?event=main.home2.show&lng=EN>

60. Reference materials for GMO analysis / European Commission. <https://ec.europa.eu/jrc/en/research-topic/reference-materials-gmo-analysis>

61. Szikora V. Company legislation and reforms in Europe // Curentul Juridic, The Juridical Current, Le Courant Juridique, Petru Maior University, Faculty of Economics Law and Administrative Sciences and Pro Iure Foundation. 2018. Vol. 72. P. 155-171.

62. Rusu V. D., Roman A. The business environment in CEE countries: Current challenges and perspectives // CES Working Papers, Centre for European Studies, Alexandru Ioan Cuza University. 2016. Vol. 8(1). P. 128-147.

63. Safety Gate: the rapid alert system for dangerous non-food products / European Commission. https://ec.europa.eu/consumers/consumers_safety/safety_products/rapex/alerts/repository/content/pages/rapex/index_en.htm

64. Sectors. Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs / European Commission. <https://ec.europa.eu/growth/sectors>

65. Single market and standards. Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs / European Commission. https://ec.europa.eu/growth/single-market_en

66. The European Single Market / European Commission. https://ec.europa.eu/growth/single-market_en

67. The EU Ecolabel Product Catalogue / European Commission. <https://ec.europa.eu/environment/ecolabel/eu-ecolabel-products-and-services.html>.

68. van Hall S. A., van Leeuwen C., Lengton E. E., van der Linden R. W. H. European business environment: Doing business in Europe. F. Somers (ed. by). Groningen: Noordhoff Uitgevers, 2010. 414 p.

69. Worker-participation.eu. <http://www.worker-participation.eu/>

70. Your rights when making payments in Europe / European Commission, 2019. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/business_economy_euro/banking_and_finance/documents/leaflet-your-rights-payments-eu_en.pdf

ПИТАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ

1. Винятки з режиму вільного руху товарів в ЄС – в яких випадках можливі?
2. Винятки з режиму вільного руху капіталу в ЄС – в яких випадках можливі?
3. Які свободи передбачені для вільного руху осіб в ЄС?
4. Що таке випуск продукту на ринок і які випадки не є ним?
5. Яке призначення систем RAPEX і RASFF?

6. Якщо товар виявляється небезпечним, які заходи можуть бути використані для виправлення цієї ситуації?
7. У чому відмінності між різними модулями оцінки відповідності?
8. Які підрозділи або установи залучені до процедури оцінки відповідності продукції?
9. Які повноваження мають органи ринкового нагляду?
10. Які правові засоби в сфері технічного регулювання використовує ЄС для стимулювання торгівлі з третіми країнами?
11. Які критерії беруться до уваги при визначенні можливості використання екомаркування для конкретного товару?
12. Яким вимогам має відповідати упаковка, випущена на ринок?
13. Які вимоги до маркування текстильних виробів щодо використаних волокон?
14. Які основні вимоги передбачені до будівельних матеріалів в ЄС?
15. Які гігієнічні вимоги діють щодо поводження із продуктами харчування?
16. Які методи використовуються з метою здійснення контролю за виробництвом продуктів харчування?
17. Які діють вимоги щодо інформації на упаковці продуктів харчування?
18. Які вимоги до маркування у випадку використання ГМО в процесі виробництва продуктів харчування?
19. Які діють вимоги до заморожування, зберігання і маркування швидкозаморожених продуктів харчування?
20. Які вимоги діють стосовно органічного рослинництва?
21. Наведіть приклади зареєстрованих тверджень про поживну цінність та позитивний вплив на здоров'я харчових продуктів.
22. Яким вимогам мають відповідати матеріали, що вступають в контакт з харчовими продуктами?
23. Яке юридичне визначення споживчих товарів?
24. У чому відмінність юридичної та комерційної гарантії?
25. Хто підпадає під визначення споживача і виробника товару в нормативних актах в сфері захисту прав споживачів?
26. За яких умов особа, яка зазнала шкоди, може одержати компенсацію від виробника дефектної продукції?
27. В яких випадках виробник дефектної продукції звільняється від відповідальності?
28. Які відмінності вимог щодо інформації для споживача у випадку звичайних і дистанційних контрактів?
29. Що підпадає під визначення агресивної комерційної практики, яка має бути заборонена?
30. Наведіть декілька прикладів недобросовісних торговельних методів?
31. Дайте юридичне визначення і приклади недобросовісних умов контракту.
32. Які передбачені механізми судового чи позасудового вирішення суперечок в сфері захисту прав споживачів в ЄС?
33. Яким чином Директива про послуги на внутрішньому ринку сприяє вільному руху послуг між країнами-членами ЄС?

34. Яким нормам щодо енергоефективності мають відповідати нові будинки?
35. До яких будинків дозволяється не застосовувати норми щодо енергоефективності?
36. Яку інформацію має надати споживачу організатор або продавець пакетного туру?
37. Як регулюються зміни ціни на пакетний тур?
38. Яку інформацію має надати кредитор споживачу при купівлі товарів або послуг в кредит?
39. Яке призначення Europass?
40. Яку інформацію про умови праці має надавати робітнику перед працевлаштуванням?
41. Які основні вимоги щодо організації робочого часу в ЄС?
42. Якими правами користуються дистанційні робітники в ЄС?
43. Яким чином забезпечується гендерна рівність на ринку праці в ЄС?
44. Яким чином пандемія коронавірусу вплинула на регулювання руху осіб в ЄС?
45. Які критерії рівня диджиталізації компаній?
46. В яких випадках електронні контракти мають такий самий статус, як і в паперовій формі?
47. Який порядок підготовки до проведення загальних зборів акціонерів компаній, що перебувають у лістингу?
48. Якими способами можливо утворити європейську компанію (SE)?
49. Які існують варіанти організації управлінської структури європейської компанії (SE)?

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФОНДОВИЙ РИНОК ЄС»

Розробник: Сніжко Оксана Володимирівна, д.е.н., професор кафедри міжнародних фінансів

Мета дисципліни – вивчення теоретичних концепцій і сукупності явищ і процесів, які характеризують специфічні форми розвитку і функціонування фондового ринку ЄС, інструменти фінансування та інвестування в країнах ЄС. Розглядаються особливості інституційної структури, тенденції розвитку та механізми функціонування фондового ринку ЄС, у т.ч. його країнова і корпоративна структура, процеси і механізми формування інтегрованого пан-європейського фондового ринку. Вивчаються типи державних і корпоративних цінних паперів та основні принципи їх оцінки з врахуванням часу і ризику. Розглядаються базові рівноважні моделі ринку капіталу та особливості процесу управління інвестиціями на фондовому ринку ЄС в умовах інтеграційних процесів. В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- понятійно-термінологічний апарат, що характеризує організацію і функціонування фондового ринку ЄС;
- джерельну базу щодо фондового ринку ЄС;
- ключові концепції фондового ринку, принципи і механізми його функціонування, специфічну роль, яку фондовий ринок відіграє у національних економічних системах різних країнах ЄС;
- загальні закономірності формування інституційної структури фондового ринку та його компонентних складових, тенденції і напрями інтеграції фондового ринку ЄС;
- характеристики і механізми здійснення операцій на первинному і вторинному ринках цінних паперів; особливості функціонування і консолідації фондових бірж ЄС;
- основні види цінних паперів, їх специфічні властивості, відмінності між інвестиційними характеристиками фінансових інструментів фондового ринку ЄС;
- закономірності формування ринкових цін на фінансові активи та умови встановлення рівноваги на ринку капіталів;
- базові моделі оцінювання фінансових активів та особливості визначення інвестиційної якості цінних паперів на основі принципів застосування технічного і фундаментального аналізу;
- систему нормативного середовища і методи регулювання фондового ринку ЄС, інтеграційні проекти створення інтегрованого пан-європейського фондового ринку.

вміти:

- аналізувати якісні та кількісні характеристики фондового ринку ЄС: структуру процентних ставок, доходність інструментів, ефективність ринку, ризики інвестування;
- застосовувати кількісні методи оцінки фінансових інструментів і пояснювати статистичні дані поведінки акцій та облігацій на фондовому ринку ЄС;
- визначати інвестиційну якість цінних паперів і на цій основі проводити порівняльний аналіз фінансових інструментів фондового ринку ЄС;
- порівнювати альтернативні напрями інвестування на фондовому ринку ЄС із застосуванням різних методів і способів оцінки їх ефективності;
- аналізувати як процеси, інститути та механізми фондового ринку ЄС на прикладі окремих країн, так і тенденції та механізми створення єдиного інтегрованого фондового ринку ЄС;
- аналізувати нормативне середовище щодо регулювання угод з цінними паперами і транскордонних.

Система оцінювання. Для одержання заліку необхідно протягом семестру одержати принаймні 60 балів. Складові оцінки:

1. Усні відповіді, доповнення, бліц-опитування, дискусія, задачі: до 40 балів.

2. Виконання індивідуальної самостійної роботи (презентація – кейс): до 30 балів.

3. Модульна контрольна робота: до 30 балів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва лекції	Кількість годин		
		лекції	семінари	С/Р
1	Фондовий ринок: поняття, структура, роль в економічній системі ЄС	2	2	5
2	Цінні папери та їх властивості. Індeksi фондових ринків у країнах ЄС	2	2	5
3	Первинний ринок цінних паперів в ЄС	2	2	5
4	Торговельна система та інфраструктура фондового ринку країн ЄС	2	2	5
5	Організація і консолідація фондових бірж в ЄС	2	2	5
6	Акції як фінансові активи	4	1	5
7	Аналіз інвестиційної якості акцій	4	1	6

9	Ринок боргових цінних паперів в країнах ЄС	4	1	5
10	Аналіз інвестиційної якості облігацій	3	1	6
11	Похідні цінні папери на фондовому ринку ЄС	2	1	6
12	Інтеграційні процеси на фондовому ринку ЄС	2	1	5
13	<i>Презентація індивідуальної самотійної роботи</i>		3	6
14	<i>Модульна контрольна робота</i>	1		6
15	<i>Залік</i>		1	
	ВСЬОГО	30	20	70

Загальний обсяг - **120 год.**, в тому числі:

Лекцій – **30 год.**

Семінари – **20 год.**

Самостійна робота – **70 год.**

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Фондовий ринок: поняття, структура, роль в економічній системі ЄС

Особливості предмету навчальної дисципліни. Місце навчальної дисципліни “Фондовий ринок ЄС” у системі підготовки фахівців для роботи у сфері міжнародних економічних відносин. Мета і завдання дисципліни. Програма та послідовність вивчення навчальної дисципліни. Характеристика рекомендованої літератури.

Фондовий ринок як елемент фінансового ринку. Ринок цінних паперів і фондовий ринок – концепції і співвідношення. Ринок титулів власності та ринок позичкового капіталу. Інвестиційний капітал: його роль на фінансовому ринку і основні характеристики. Роль фондового ринку в економіці.

Національний та міжнародний фондові ринки. Зрілі та виникаючі ринки цінних паперів. Класифікація і масштаби сучасних європейських фондових ринків. Місце фондових ринків в економічній системі ЄС. Директива Ради ЄС 2004/39/ЄС від 21 квітня 2004 р. (Про ринки фінансових інструментів) (MiFID).

Специфіка фондового ринку. Найважливіші особливості фондового ринку як сегменту фінансового ринку країни. Функції фондового ринку. Ринкова взаємодія на фондовому ринку.

Типологія фондового ринку. Первинний та вторинний ринки. Офіційний (організований) та неофіційний ринки. Біржовий та позабіржовий ринки. Основні відмінності біржового та позабіржового ринків. Класифікація ринків за видами цінних паперів. Інші класифікації фондових ринків.

Учасники фондового ринку. Емітенти цінних паперів, їх класифікація. Інвестори, їх функції на ринку цінних паперів. Типи інвесторів. Інвестиційні

посередники, їх класифікація та функції. Фінансові і стратегічні інвестори. Поняття професійної діяльності на ринку цінних паперів. Основні види професійної діяльності на фондовому ринку. Торговці цінними паперами. Брокери і дилери.

Фінансовий консалтинг. Інформаційні агенції. Фінансова преса.

Фінансове регулювання. Роль IOSCO.

Сучасний стан фондового ринку країн ЄС. Структурні та інституційні зміни на фондових ринках європейських країн.

Тема 2. Цінні папери та їх властивості. Індeksi фондових ринків у країнах ЄС

Загальна характеристика цінних паперів. Цінні папери як права на ресурси. Поняття цінних паперів в міжнародній практиці. Фундаментальні властивості цінних паперів. Боргові та пайові цінні папери: спільні риси і відмінності.

Загальна класифікація цінних паперів: за економічним статусом, за економічною природою, за типом права, що реалізується, за способом передачі майнових прав, за способом сплати доходу, за емітентами.

Інвестиційна якість цінних паперів. Структура інвестиційного процесу. Ризик і ліквідність цінних паперів. Премія за ризик. Гранична норма заміщення. Схильність до ризику. Агресивні і консервативні інвестори. Старші та молодші цінні папери.

Основні цілі інвестування. Диверсифікація вкладень. Концепція інвестиційного портфелю. Захисні і агресивні портфельні цінні папери. Вибір цінних паперів для інвестицій: основні підходи.

Біржові (фондові) індeksi як індикатори фондового ринку. Концептуальні засади обчислення індексів. Типи фондових індексів. Інтегральні індeksi. Галузеві індeksi. Часткові показники. Рейтингові оцінки. Методи обчислення індексів.

Особливості окремих індексів фондових ринків у європейських країнах. Фондовий індекс FTSE. Інші індeksi “Файненшел таймз” (FTA, FTO). Фондовий індекс DAX (Німеччина). Фондовий індекс CAC (Франція). Роль індексів Міжнародної фінансової корпорації.

Тема 3. Первинний ринок цінних паперів в ЄС

Емісія цінних паперів. Цілі емісії. Етапи емісії. Емісійний проспект. Класифікація видів емісії. Форми первинного ринку. Приватне і публічне розміщення цінних паперів. Основні характеристики приватного розміщення. Основні характеристики публічного розміщення.

Сутність та особливості IPO, переваги та недоліки для компанії. Процес проведення IPO. Світові та європейські тенденції IPO. IPO в ЄС та українські компанії.

Форми і методи розміщення цінних паперів. Поняття і види андеррайтингу. Функції андеррайтера. Види андеррайтингу. Андеррайтинг “на базі твердих зобов’язань”. Андеррайтинг “на базі кращих умов”. Форми андеррайтингу.

Нові процедури емісії. “Сірий ринок”.

Емісійний синдикат. Синдикаційний договір. Структура емісійного синдикату. Група купівлі і група продажу. Функції лід-менеджера. Стабілізація

ринку. Ціновий механізм роботи емісійного синдикату. Розмір і структура цінового спреду.

Особливості випуску і реєстрації інструментів фондових ринків у Великій Британії, Німеччині, Франції, Італії, Польщі.

Тема 4. Торговельна система та інфраструктура фондового ринку країн ЄС

Система торгівлі як спосіб організації фондового ринку. Лібералізація фінансових ринків і багатоманітність торговельних систем. Регулювання ринку цінних паперів. Моделі фондового ринку. Англо-американська і континентально-західноєвропейська модель фондового ринку.

Головні функції систем торгівлі цінними паперами. Виявлення цін. Стабілізація ринку. Нагляд за ринком. Сертифікація якості.

Відмінності торговельних систем. Консолідація ринку і конкуренція. Консолідація і ефективність фондового ринку. Централізація фондового ринку.

Види технологій на фондовому ринку. Дилерський ринок. Аукціонний ринок. Строковий та регулярний ринки. Функції учасників (посередники, довгострокові і короткострокові інвестори). Високочастотна торгівля.

Інфраструктура ринку цінних паперів. Права власності на цінні папери. Реєстраційна діяльність. Мережа реєстраторів.

Зберігання і передача цінних паперів. Депозитарна діяльність. Депозитарії. Зберігачі. Кастоді. Асоціація європейських центральних депозитаріїв (ECSDA).

Кліринг і розрахунки. Оплата цінних паперів. Неофіційні норми функціонування систем клірингу і розрахунків. Європейська асоціація клірингових будинків (EACH). Європейський кодекс поведінки по розрахунках та клірингу.

Тема 5. Організація і консолідація фондових бірж в ЄС

Розвиток біржових інститутів в ЄС. Етапи розвитку біржової торгівлі. Ознаки класичної фондової біржі. Фондова біржа та її функції. Еволюція концепції біржового ринку.

Розподіл фондових бірж по європейських країнах. Основні фондові біржі Великої Британії (LSE, LIFFE), Франції (PSE), Німеччини (FSE, Deutsche Boerse). NYSE Euronext.

Фондова біржа: організаційні основи. Членство на біржі. Рада директорів. Біржові комітети та їх функції. Роль та функції Розрахункової палати. Гарантійні задатки (депозит, маржа). Види ринків фондової біржі в ЄС.

Особливості технічної організації і функціонування фондової біржі. Аукціонний ринок. Комп'ютеризована біржа. Електронна біржа. Біржовий зал. Біржова сесія. Біржова сигналізація.

Еволюція інституту біржових посередників в ЄС. Біржовий маклер. Брокер. Джеббер. Дилер. Роль та функції біржових посередників.

Лістинг і котирування цінних паперів. Умови допуску до котирування. Процедура лістингу. Вимоги до котирування на фондових біржах ЄС. Допуск до торгів. Декотирування цінних паперів.

Розпорядження клієнтів. Типи розпоряджень (по ціні, по строках, по обсягах). Схема укладання угоди на біржі і механізм торгівлі. Повноважні

представники учасників. Умови торгів і поведінка на торгах. Підтвердження контракту у Розрахунковій палаті біржі.

Біржові бюлетені. Курси цінних паперів в біржових бюлетенях.

Регулювання біржової торгівлі та його рівні. Державне регулювання фондових бірж в ЄС. Федерація європейських фондових бірж (FESE).

Тема 6. Акції як фінансові активи

Акції: економічна сутність. Фундаментальні властивості акцій.

Види (класи) акцій. Класифікація акцій за їх розміщенням. Акції прості (звичайні) та привілейовані акції. Акції іменні та на пред'явника. Умовно-іменні акції. Платні і преміальні акції. Обмежені та необмежені акції. Казначейські акції. Резервні акції.

Різновиди звичайних акцій. Класифікація звичайних акцій за режимом голосування, за системою голосування і за режимом сплати дивідендів. Класифікація акцій за поведінкою на ринку.

Типи привілейованих акцій. Кумулятивні та некумулятивні привілейовані акції. Інші види привілейованих акцій за способом сплати дивідендів. Класифікація привілейованих акцій: по можливості відклику; по способу погашення; по привілеям власників.

Інші цінні папери, пов'язані з акціями. Варанти. Підписні права. Депозитарні розписки.

Визначення дивіденду. Дивідендна політика. Взаємозв'язок між динамікою курсу і динамікою дивідендів на акцію. Механізми виплати дивідендів.

Формування курсової вартості акцій. Різновиди цін акцій. Номінальна вартість акції, балансова вартість акції, ринкова вартість акції, емісійна вартість.

Особливості структури ринка акцій ЄС.

Тема 7. Аналіз інвестиційної якості акцій

Ризики інвестування в акції. Визначення інвестиційної вартості акцій. Поняття фінансового аналізу цінних паперів. Технічний і фундаментальний аналіз на ринку акцій.

Технічний аналіз: основні принципи оцінки акцій. Особливості побудови технічного аналізу. Способи та інструменти технічного аналізу. Графічний аналіз. Методи аналізу цінових графіків. Технічні індикатори. Теорія Джоу. Хвилі Еліота. Тренди Де Марка.

Поняття і особливості фундаментального аналізу. Ухвалення рішення про інвестування. Фундаментальний аналіз: основні принципи оцінки акцій. Ринковий і фінансовий аналіз активів. Прогнозування ринкових показників.

Загальноекономічне прогнозування. Галузевий аналіз. Аналіз корпорацій і метод фінансових коефіцієнтів. Економіко-статистичні показники та індикатори ринку акцій.

Гіпотеза про ефективний ринок. Цінова ефективність ринку. Ступені інформаційної ефективності ринку.

Інсайдерський ділінг та інсайдерський трейдинг. Роль державного регулювання у підвищенні ефективності ринку.

Факторні моделі оцінки: однофакторні і багатфакторні моделі. Ринкова модель. Модель оцінки капітальних активів (САРМ). Систематичний і несистематичний ризик.

Тема 8. Ринок боргових цінних паперів в країнах ЄС

Цінні папери з фіксованим доходом та їх види. Облігації: загальна характеристика. Облігації як фінансові активи. Фундаментальні властивості облігацій. Облігаційна угода.

Класифікація облігацій по строках погашення, по характеру емітента і черговості їх погашення. Безстрокові і регулярні облігації. Облігації з плаваючою і фіксованою процентною ставкою. Номінальна і курсова вартість облігацій.

Облігації внутрішніх державних позик у країнах ЄС. Відмінності між казначейськими векселями, нотами і казначейськими облігаціями. Цілі випуску облігацій внутрішньої державної позики.

Муніципальні облігації. Цілі емісії та спосіб заставного покриття.

Корпоративні облігації та їх різновиди. Забезпечені і незабезпечені облігації.

Конвертовані облігації. Облігації з “нульовим купоном”.

Ринок корпоративних облігацій в ЄС.

Ризики інвестування в облігації. Кредитний ризик. Процентний ризик.

Рейтинг облігацій. Суть і значення рейтингів облігацій. Інвестиційна якість облігацій. Інвестиційний і спекулятивний рейтинг.

Особливості структури ринка облігацій ЄС.

Тема 9. Аналіз інвестиційної якості облігацій

Оцінка фінансових інвестицій. Оцінка фінансових інструментів: час і ризик. Майбутня вартість. Сьогоднішня вартість. Доходність фінансових інвестицій. Складний процент. Ефективна ставка.

Критерії оцінки ефективності інвестицій: чиста приведена вартість, внутрішня норма доходності.

Ціна і доходність облігацій. Показники вартості облігацій: безстрокових, дисконтних, купонних. Вартість облігацій і фактор ризику. Накопичений процент. Чиста приведена вартість облігацій.

Показники доходності купонних облігацій. Доходність дисконтних облігацій. Реалізована доходність.

Теорема оцінки облігацій. Взаємозв'язок ціни і доходності облігацій. Показники процентного ризику.

Фактори, що впливають на ціну і доходність облігації. Базисна процентна ставка. Премія за ризик.

Часова структура процентних ставок. Крива доходності. Побудова і використання теоретичної кривої спот-ставок. Форвардні ставки.

Принципи і методи управління портфелем облігацій. Активні і пасивні методи.

Тема 10. Похідні цінні папери на фондовому ринку ЄС

Майбутня невизначеність як основа існування похідних інструментів. Поняття та призначення похідних цінних паперів. Ф'ючерси та опціони як гібридні форми фінансових інструментів.

Основи ф'ючерсу. Ф'ючерсний контракт. Типи ф'ючерсів. Особливості торгівлі ф'ючерсними контрактами. Торгівля лотами. Зворотна торгівля. Поняття офсетної угоди. Біржова позиція. Ліквідація ф'ючерсного контракту. Ф'ючерси з поставкою і ф'ючерси, що погашаються грошовими коштами. Проміжні грошові потоки. Ефективність ф'ючерсного контракту.

Характеристика фінансових ф'ючерсів. Валютні ф'ючерси. Ф'ючерси по відсотковим ставкам. Ф'ючерсні контракти на боргові зобов'язання. Ф'ючерсні контракти на індекси курсу акцій.

Основи опціону. Опціонний контракт. Підписник опціону. Держатель опціону. Типи опціону: опціон на купівлю, опціон на продаж, стелаж, подвійний опціон. Опціони по контрактах спот. Опціони по ф'ючерсних контрактах. Види опціонів. Біржові і дилерські опціони. Термін дії опціонів. Європейський та американський опціони. Прості і подвійні опціони. Покриті і непокриті опціони. Опціонний ризик. Механізм формування опціонної угоди.

Особливості функціонування ринку похідних інструментів в ЄС.

Тема 11. Інтеграційні процеси на фондовому ринку ЄС

Тенденції розвитку національних фондових ринків в умовах глобалізації.

Процес формування єдиного фондового ринку країн ЄС. Фактори і передумови інтеграції фінансових ринків європейських країн. Об'єктивні переваги та доцільність інтеграції фондових ринків країн ЄС.

Оцінка бар'єрів на шляху створення єдиного інтегрованого фондового ринку країн ЄС. Група Джованніні. План дій в області фінансових послуг: задачі і результати по створенню інтегрованого фінансового ринку.

Інтеграційні проекти Федерації європейських фондових бірж (FESE). Інтеграційні проекти Асоціації європейських центральних депозитаріїв (ECSDA). Інтеграційні проекти Європейської асоціації клірингових будинків (EACH). Євросистема та етапи реалізації проекту Target. Сучасний етап Target 2 Securities (T2S). Роль робочої групи «Електронні повідомлення» в рамках ECSDA.

Еволюція державного регулювання фондових ринків в ЄС. Законодавчо-правове регулювання угод з цінними паперами в країнах ЄС.

Регулювання фінансового ринку Великої Британії (закон про фінансові послуги 1986 р., про інсайдерів 1985 р., формування мегарегулятора Financial Services Authority (FSA) у 1997 р.

Вплив Брексіт на ефективність функціонування фондового ринку ЄС.

Взаємодія фондових ринків України та ЄС. Проблеми і можливості застосування досвіду європейських країн для стимулювання функціонування фондового ринку в Україні.

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття 1

1. Функції та види фондових ринків.
2. Учасники фондового ринку.
3. Сучасні тенденції фондового ринку країн ЄС.

Семінарське заняття 2

1. Класифікація цінних паперів.
2. Характеристики цінних паперів.
3. Фондові індекси.

Семінарське заняття 3

1. Публічне і приватне розміщення цінних паперів.
2. Андеррайтинг.
3. Емісійний синдикат.
4. Особливості емісії цінних паперів в країнах ЄС.

Семінарське заняття 4

1. Торговельні системи фондового ринку.
2. Види технологій на фондовому ринку.
3. Реєстратори і зберігачі цінних паперів.
4. Кліринг і розрахунки.

Семінарське заняття 5

1. Фондові біржі країн ЄС.
2. Організаційна структура фондової біржі.
3. Технічна організація фондової біржі.
4. Лістинг.
5. Організація діяльності біржових посередників.

Семінарське заняття 6

1. Види акцій і пов'язаних з акціями цінних паперів.
2. Дивіденди.
3. Формування ціни акцій.
4. Технічний аналіз ринку акцій.
5. Фундаментальний аналіз ринку акцій.
6. Моделі оцінки акцій.

Семінарське заняття 7

1. Особливості різних видів облігацій.
2. Ризики інвестування в облігації та рейтинги.
3. Аналіз інвестиційної якості облігацій.
4. Фактори ціни облігації.

Семінарське заняття 8

1. Фінансові ф'ючерси.
2. Торгівля опціонами в ЄС.
3. Інтеграційні процеси на фондовому ринку ЄС.
4. Взаємодія фондових ринків України та ЄС.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна:

1. European Securities Law / ed. by R. Panasar, Ph. Voeckman. N.Y.: 2010.
2. European Commission. Financial Markets Infrastructure. http://ec.europa.eu/internal_market/financial-markets/index_en.htm
3. Financial Integration in Europe. European Central Bank: 2019.
4. The Guide to World Equity Markets. London: Euromoney Publications PLC (за різні роки).
5. Європейський Союз: економіка, політика, право: енциклопедичний словник / редкол.: В.В. Копійка (голова), О.І. Шнирков (заст. голови), В.І. Муравйов та ін. К.: ВПЦ «Київський університет», 2011.
6. Насадюк І.Б. Валютно-фінансова інтеграція ЄС: навч.-метод. посібник. Одеса: Астропринт, 2011.
7. Зимарин К.А. Вопросы теории и практики формирования европейской финансовой системы. М.: Экономика, 2012.
8. Сніжко О.В. Фінансовий розвиток трансформаційних економік: структурно-функціональний аналіз. К.: ВПЦ „Київський університет”, 2009.

Додаткова:

1. Brunnermeier M., Garicano L., Lane P., Pagano M., Reis R., Santos T., Nieuwerburgh S.V., Vayanos D. European Safe Bonds (ESBies). 26.09.2011.
2. De Grauwe P., Moesen W. Gains for All: A Proposal for a Common Euro Bond // Intereconomics. May/June 2009.
3. Delpla J., von Weizsacker J. The Blue Bond Proposal // Bruegel Policy Brief Issue 2010/03. May 2010.
4. Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on markets in financial instruments and amending Directive 2002/92/EC and Directive 2011/61/EU. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1449489563688&uri=CELEX:32014L0065>.
5. Domowitz I., Steil B. Innovation in Equity Trading Systems: the Impact on Trading Costs and the Cost of Equity Capital // Technological Innovation and Economic Performance / Steil B., David G. Victor, and Richard R. Nelson (eds.). Princeton: Princeton University Press, 2002.
6. Financial Markets and Exchanges Law / ed. by M. Blair and G. Walker. N.Y.: 2007.
7. Moloney N. EC Securities Regulation / Second ed. N.Y.: 2008.

8. Sylvester C.W. Eijffinger. Eurobonds – Concepts and Implications / European Parliament's Committee on Economic and Monetary Affairs / IP/A/ECONMD/FWC/2009-040/C4/SC7. ED 15060/2011. Brussels: European Parliament, March 2011.

9. The Giovannini Group. Second report on EU clearing and settlement arrangements. 2003. http://ec.europa.eu/internal_market/financial-markets/docs/clearing/

10. Warren M.G. European Securities Regulation. Hague: 2003.

11. Historical prices of CAC 40. http://www.finanzen.net/index/CAC_40/
Hochtief

12. Historical prices of DAX 30. <http://www.finanzen.net/index/DAX/Hochtief>

13. Historical prices of FTSE 100. <http://swanlowpark.co.uk/ftseannual.jsp>

14. Амвросов В.А. Движение к единому интегрированному фондовому рынку ЕС // Актуальные вопросы сотрудничества России и ЕС. М., 2013.

15. Антонов С., Шишков С. Як упроваджувати європейський досвід на фондовому ринку // Дзеркало тижня, №15, 25 квітня 2014 р.

16. Бачо Р.Й. Государственное регулирование рынков финансовых услуг в странах ЕС // Глобальные рынки и финансовый инжиниринг. 2015. № 2 (3).

17. Виговський О. І. Директиви ЄС як інструменти правового регулювання випуску та розміщення цінних паперів. <https://www.google.com.ua/search?ie=UTF->

18. Директива Ради ЄС 2004/39/ЄС від 21 квітня 2004 р. (Про ринки фінансових інструментів) (MiFID). <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1398325978410&uri=CELEX:02004L0039-20110104>

19. Зарубежный опыт правового регулирования деятельности саморегулируемых организаций. <http://www.komitet25.km.duma.gov.ru/site.xp/051057052124052049049.html/>

20. Кравчук В., Шульга Д. Інтеграція України до внутрішнього ринку фінансових послуг ЄС. Міжнародний Фонд “Відродження”, «Громадська синергія», 2019.

21. Ляшенко В.И., Павлов К.В. Фондовые индексы зарубежных рынков. М.: Магистр, 2007.

22. Меньшикова А. Регулирование рынка ценных бумаг в ЕС – возможность использования подходов // Рынок ценных бумаг. 2009. № 5.

23. Миркин Я.М. Ценные бумаги и фондовый рынок: профессиональный курс. М.: Перспектива, 2014.

24. Немецкие фондовые биржи. <http://utmagazine.ru/posts/12532-nemeckie-fondovye-birzhi/>

25. План спільних дій у сфері фінансових послуг (FSAP). http://ec.europa.eu/internal_market/finances/docs/actionplan/index/action_en.pdf

26. Пищик В. Я. Влияние рисков неопределенности Brexit на финансовый сектор Великобритании и Европейского Союза // Деньги и кредит. 2016. № 12.

27. Ронч О.В. Специфика функционирования современного рынка акций в структуре фондового рынка ФРГ // Молодой ученый. 2014. № 19.1.

28. Сніжко О.В., Будз Ю.В. Financial Development through Shadow Banking: The Choice of Emerging Markets // Journal of Global Economy Review. 2015. Vol.1. № 3. (Greece)
29. Статут Комітету європейських фондових регуляторів. 2008. <http://www.esma.europa.eu>
30. Уилсон Р., Фабоцци Ф. Корпоративные облигации: структура и анализ / Пер. с англ. М.: Альпина Бизнес Букс, 2005.
31. Фабоцци Ф. Рынок облигаций: анализ и стратегии / Пер.с англ. М.: Альпина, 2005.
32. Хелферт Э. Техника финансового анализа / Пер. с англ. СПб.: Питер, 2003
33. Ходов Л. Г. Регулирование рынка ценных бумаг в ФРГ, Франции, Швеции и Нидерландах // Внешнеэкономический бюллетень, 2002.
34. Шапран Н. Багатосторонні торговельні системи в ЄС: чи доступні вони для емітентів із ринків, що розвиваються? // Цінні папери України. 2015. № 26–27 (871–872).
35. Шеленкова Н.Б. Единый европейский фондовый рынок: вопросы регулирования // Рынок ценных бумаг. 2003. № 2; № 3.
36. Якушева А. Текущие задачи Ассоциации европейских центральных депозитариев и деятельность в 2006 г. // Международный опыт. 2007. № 10.
37. Яновська І. П. Особливості взаємодії загальних міжнародноправових інструментів правового регулювання ринку цінних паперів та права ЄС // Європейські студії і право. 2013. № 1 (7). С. 49-61.
38. Action Plan on Building a Capital Markets Union. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. European Commission, Brussels, 30.9.2015. http://ec.europa.eu/finance/capital-markets-union/docs/building-cmu-action-plan_en.pdf

Джерела Інтернет:

39. <http://ec.europa.eu> – сайт Європейської Комісії.
40. <http://ecsda.eu/> – сайт Асоціації європейських центральних депозитаріїв цінних паперів.
41. <http://stock-maks.com> – сайт Франкфуртської фондової біржі.
42. <http://www.bloomberg.com/> – сайт агентства Bloomberg.
43. <http://www.reuters.com/> – сайт агентства Reuters.
44. www.euronext.com/ – сайт фондової біржі Євронекст.
45. www.londonstockexchange.com/ – сайт Лондонської фондової біржі.
46. <http://www.esma.europa.eu> – сайт Європейської комісії з цінних паперів та ринків.
47. www.world-exchanges.org – сайт World Federation of Exchanges.
48. <http://www.clearstream.com> – сайт міжнародного центрального депозитарію Клірстрім.
49. <https://www.euroclear.com> – сайт міжнародного центрального депозитарію Євроклір.

ПИТАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ

1. Типологія національних фондових ринків ЄС.
2. Місце фондового ринку в системі фінансових ринків країни.
3. Роль фондового ринку в економічній системі ЄС.
4. Учасники фондового ринку.
5. Професійна діяльність на фондовому ринку ЄС.
6. Первинний і вторинний фондовий ринок: характеристика, функції, структура, учасники.
7. Цінні папери як права на ресурси.
8. Загальна класифікація цінних паперів. Відмінності фондових і комерційних цінних паперів.
9. Інфраструктура фондового ринку ЄС.
10. Кліринг і розрахунки на ринку цінних паперів. Європейська асоціація клірингових будинків (EACH).
11. Європейський кодекс поведінки по розрахунках та клірингу.
12. Зберігання і передача цінних паперів. Асоціація європейських центральних депозитаріїв (ECSDA).
13. Розвиток біржових інститутів в країнах ЄС.
14. Організація і консолідація фондових бірж в ЄС.
15. Вимоги до котирування на фондових біржах ЄС.
16. Державне регулювання фондових бірж в ЄС. Федерація європейських фондових бірж (FESE).
17. Фундаментальні властивості цінних паперів.
18. Облігації: економічна сутність, функції, різновиди.
19. Муніципальні облігації: види і джерела покриття.
20. Боргові зобов'язання держави. Види, особливості емісії, джерела покриття.
21. Характеристика корпоративних облігацій: різновиди за способом забезпечення.
22. Характеристика корпоративних облігацій: різновиди за способом погашення боргових зобов'язань.
23. Облігаційна угода. Відповідність корпоративних облігацій і привілейованих акцій.
24. Кредитний ризик і оцінка надійності облігацій.
25. Кредитні рейтинги: види, характеристика.
26. Сутність ф'ючерсних угод.
27. Особливості торгівлі ф'ючерсними контрактами.
28. Опціони та їх різновиди.
29. Технічний аналіз: сутність, принципи і методи.
30. Фундаментальний аналіз: сутність і основні методи.
31. Гіпотеза про ефективний ринок.
32. Оцінка інвестиційної якості цінних паперів.
33. Емісія цінних паперів.

34. Приватний і публічний ринок.
35. Форми і методи розміщення цінних паперів в країнах ЄС.
36. Основні характеристики приватного розміщення.
37. Основні характеристики публічного розміщення.
38. Сутність, функції і види андеррайтингу.
39. Емісійний синдикат: поняття, функції, структура.
40. Загальна характеристика облігацій.
41. Державні і муніципальні облігації в ЄС.
42. Похідні цінні папери: види і функції.
43. Депозитарні розписки, як інструмент фінансування: види й особливості.
44. Варанти: сутність, переваги і недоліки з точки зору інвесторів та емітентів.
45. Відмінності ф'ючерсних і форвардних угод.
46. Основні принципи оцінки акцій. Фінансові коефіцієнти.
47. Ризики інвестування в цінні папери.
48. Звичайні акції, їх переваги та недоліки.
49. Привілейовані акції: характеристика.
50. Основні класи акцій та їх характеристика.
51. Звичайні акції: режими і системи голосування.
52. Можливість відклику і способи погашення привілейованих акцій.
53. Цінні папери, пов'язані з акціями: види і характеристика.
54. Характеристика підписних прав.
55. Загальна характеристика і види фінансового аналізу.
56. Курс та доходність акцій. Сплата дивіденду.
57. Фактори, що впливають на ціну і доходність облігацій.
58. Основні типи і характеристика інвесторів фондового ринку в ЄС.
59. Розвиток інституту біржових посередників в ЄС.
60. Вплив Брексіт на ефективність функціонування фондового ринку ЄС.
61. Структурні та інституційні зміни на фондових ринках європейських країн.
62. Індeksi фондових ринків країн ЄС.
63. Біржові (фондові) індeksi як індикатори фондового ринку.
64. Особливості окремих фондових індексів. Фондовий індекс FTSE. Фондовий індекс DAX (Німеччина). Фондовий індекс CAC (Франція).
65. Інтеграційні проекти Федерації європейських фондових бірж (FESE).

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «СОЦІАЛЬНА ТА МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЄС»

Розробник: **Відякіна Марія Миколаївна**, к.е.н., доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин
Стаканов Роман Дмитрович, к.е.н., доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин
Шнирков Олександр Іванович, д.е.н., професор, завідувач кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин

Мета дисципліни – вивчення теоретичних і практичних аспектів соціально-економічної політики в ЄС, функціонування міграційної політики країн-членів ЄС та проблем формування і координації спільної міграційної політики Союзу. Через визначення суб'єктів соціальної політики в ЄС, функцій ЄС та країн-членів ЄС, як суб'єктів такої політики, поелементне вивчення сутності соціально-економічної політики ЄС, студенти повинні опанувати механізм функціонування соціальної економіки в країнах ЄС в умовах сучасних демографічних та міграційних викликів на Європейському континенті. В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- понятійно-термінологічний апарат в сфері соціально-економічної політики в ЄС;
- структуру міграційної політики держави;
- основи політики зайнятості в ЄС;
- основні пенсійні системи країн ЄС;
- складові міграційної політики ЄС та особливості європейської міграційної системи;
- характеристики сучасних соціально-економічних чинників, що лежать в основі трансформації міграційної політики країн ЄС;
- особливості бюджетної політики країн ЄС у сфері соціального забезпечення;
- специфіку нарахування та сплати соціальних платежів в країнах ЄС.

вміти:

- орієнтуватися у політиці соціально-економічного згуртування ЄС;
- визначати вплив соціальної політики на стан економічної стабільності в ЄС;
- аналізувати нормативне поле регулювання систем соціального забезпечення в ЄС та презентувати результати своїх досліджень;
- визначати вплив міграційної політики країн ЄС на стан соціального забезпечення.

Система оцінювання. Для одержання заліку необхідно протягом семестру одержати принаймні 60 балів. Складові оцінки:

1. Усні відповіді або доповнення, дискусія: до 40 балів.
2. Вирішення практичних задач: до 40 балів.
3. Модульна контрольна робота: до 20 балів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва теми	Кількість годин		С/Р
		лекції	семінари	
Змістовий модуль 1.				
Соціальна політика ЄС				
1	Сутність соціально-економічної політика в ЄС	1		5
2	Еволюція соціально-економічної політика в ЄС	1		5
3	Інституційно-законодавче забезпечення соціально-економічної політики в ЄС	2	2	5
4	Соціально-солідарні принципи європейської економіки	2		5
5	Політика захисту прав працівників в ЄС	2		5
6	Система соціального забезпечення в ЄС	2	2	5
7	Пенсійні системи країн ЄС	2		5
8	Політика зайнятості в ЄС	2	2	5
	<i>Контрольна модульна робота</i>	2		
Змістовий модуль 2.				
Міграційна політика ЄС				
9	Теоретичні основи дослідження міграційної політики	2	2	6
10	Трансформація європейських підходів до управління міжнародною міграцією	2		6
11	Інституційні виміри трансформації міграційної політики країн ЄС	2	2	6
12	Регулювання міграції робочої сили з нових країн-членів в контексті розширень ЄС	2		6
13	Формування спільної міграційної політики Європейського Союзу	2	2	6
14	Міграційна складова співробітництва України та ЄС	2	2	8
	ВСЬОГО	28	14	78

Загальний обсяг - **120 год.**, в тому числі:

Лекцій – **26 год.**

Семінари – **14 год.**

Самостійна робота – **78 год.**

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Сутність соціально-економічної політики в ЄС

1. Значення соціальної політики.
2. Сутність соціальної політики.
3. Базова концепція соціальної політики.
4. Головне завдання соціальної політики.

Тема 2. Еволюція соціально-економічної політики в ЄС

1. Формування соціальної політики ЄС.
2. Розвиток соціальної політики ЄС.
3. Виміри соціальної політики ЄС.

Тема 3. Інституційно-законодавче забезпечення соціально-економічної політики в ЄС

1. Європейський соціальний фонд.
2. Бюджетні пріоритети ЄСФ.
3. Фонд зайнятості, соціальних питань та інтеграції.
4. Європейський корегувальний фонд з питань глобалізації.
5. Європейський фонд регіонального розвитку.
6. Фонд згуртування.
7. Інструмент для допомоги приєднанню (ІРА).

Тема 4. Соціально-солідарні принципи європейської економіки

1. Витрати на соціальний захист країн ЄС.
2. Мінімальна заробітна плата.
3. Європейський фонд глобального коригування.

Тема 5. Політика захисту прав працівників в ЄС

1. Захист прав працівників.
2. Організація робочого часу.
3. Корпоративна соціальна відповідальність.
4. Рівне ставлення до робітників на робочому місці.
5. Протокол МОП про примусову працю: ратифікація країнами ЄС.
6. Колективні звільнення: інформація про персоналу та консультації.
7. Захист працівників у випадку неплатоспроможного роботодавця.
8. Захист прав на працевлаштування при передачі права власності на підприємство.

Тема 6. Система соціального забезпечення в ЄС

1. Структура соціального захисту в ЄС.
2. Хвороби та інвалідність. Сім'я та діти.
3. Витрати на соціальний захист у зв'язку із втратою годувальника.
4. Соціальні витрати на допомогу сім'ям і дітям.
5. Проблеми житла і соціальної ізоляції.

Тема 7. Пенсійні системи країн ЄС

1. Достатні та стабільні пенсії.
2. Обмежена компетенція на рівні ЄС щодо пенсійних систем.
3. Процес Європейського семестру та рекомендації щодо пенсійного забезпечення.
4. Солідарні та накопичувальні пенсійні системи в країнах ЄС.
5. Тенденції та наслідки пенсійної реформи для адекватності та стійкості.

Тема 8. Політика зайнятості в ЄС

1. Зайнятість та соціальна політика: міжнародний аспект та розширення.
2. Політика зайнятості населення.
3. Соціальна ситуація та зайнятість в Європі.
4. Заходи щодо створення робочих місць.

Тема 9. Теоретичні основи дослідження міграційної політики

1. Економічна природа міграційної політики.
2. Методологічні підходи до визначення суті міграційної політики.
3. Теоретичні основи імміграційної політики.

Тема 10. Трансформація європейських підходів до управління міжнародною міграцією

1. Детермінанти європейської міграційної системи.
2. Зміна парадигми міжнародної міграції як передумова трансформації міграційної політики країн ЄС.
3. Соціально-економічні чинники трансформації міграційної політики країн ЄС.

Тема 11. Інституційні виміри трансформації міграційної політики країн ЄС

1. Специфіка інституційних змін міграційної політики країн ЄС.
2. Класифікація країн ЄС відповідно до національної міграційної політики.
3. Інституційні перетворення в міграційній політиці країн ЄС-15.
4. Інституційні зміни в міграційній політиці нових країн-членів.
5. Трансформація політики інтеграції мігрантів у ЄС-15.
6. Трансформація політики інтеграції мігрантів у ЄС-8 і ЄС-2.

Тема 12. Регулювання міграції робочої сили з нових країн-членів в контексті розширень ЄС

1. Рушійні сили трудової міграції у розширеному ЄС.
2. Перехідні періоди лібералізації руху робочої сили з нових країн-членів.
3. Політика країн ЄС щодо працівників-мігрантів з нових країн-членів.

Тема 13. Формування спільної міграційної політики Європейського Союзу

1. Теоретичні концепції формування спільної європейської міграційної політики.
2. Еволюція інституційних засад регулювання руху осіб в ЄС.
3. Компетенція інституцій ЄС у провадженні спільної міграційної політики.
4. Спільні підходи країн ЄС до управління міжнародною трудовою міграцією.

5. Гармонізація візової політики.
6. Політика у галузі нелегальної міграції і притулку.
7. Становлення спільного механізму співробітництва ЄС з країнами походження та транзиту мігрантів.

Тема 14. Міграційна складова співробітництва України та ЄС

1. Інституційні виміри міграційної політики ЄС щодо України.
2. Співробітництво України та ЄС у галузі реадмісії.
3. Візові відносини Україна-ЄС.
4. Співпраця з питань трудової міграції.

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Завдання для самостійної роботи до тем 1-2

1. Дослідіть моделі соціальної політики.
2. Вивчіть різні підходи до концепції Європейської соціальної моделі
3. Зробіть порівняльний аналіз різних кластерів соціальних моделей в ЄС да обгрунтуйте вашу позицію щодо їх ефективності.

Семінарське заняття 1. Інституційно-законодавче забезпечення соціально-економічної політики в ЄС

1. Європейська стратегія зростання.
2. Пріоритети та завдання: соціальна програма.
3. Соціальні заходи для цільових груп: інвалідність та старість.

Завдання для самостійної роботи

1. Вивчіть політику антидискримінації та відносини з громадянським суспільством в ЄС
2. Дослідіть яким чином відбувається соціальна інтеграція та боротьба з бідністю в країнах ЄС.

Завдання для самостійної роботи до теми 4

1. Дослідіть діяльність програми Прогрес (програма зайнятості та соціальної солідарності).
2. Визначте ефективність Європейської програми з питань зайнятості та соціальної політики: EaSI.
3. Дослідіть механізм Мікрофінансування та соціального підприємництва в ЄС(MF / SE).

Завдання для самостійної роботи до теми 5

1. Дослідіть посилення впровадження законодавства ЄС щодо розміщення працівників.
2. Вивчіть та систематизуйте порядок інформування працівників про їхні умови праці в окремих країнах ЄС.

Семінарське заняття 2. Система соціального забезпечення в ЄС

1. Моделі соціального захисту в державах ЄС.
2. Соціальна політика ЄС: сучасні виклики.

Завдання для самостійної роботи

1. Дослідіть програми, що сприяють розвитку мікрофінансування в Європейському Союзі.

Завдання для самостійної роботи до теми 7

1. Дослідіть AGE Platform Europe.
2. Дослідіть «Звіт про старість» за та стабільність пенсій.
3. Дослідіть 2021 Pension adequacy Report.
4. Дослідіть 2021 Long-term care Report.

Семінарське заняття 3. Політика зайнятості в ЄС

1. Соціальний діалог та участь працівників.
2. Роль Єврокомісії у підтримці соціального діалогу.
3. Соціальний захист працівників.
4. Європейська інспекція зайнятості.
5. Комітет зайнятості. Взаємна програма навчання.
6. Послуги з пошуку роботи по всьому ЄС.
7. Гарантія зайнятості для молоді.
8. Національні схеми гарантій для молоді. Заходи щодо створення робочих місць.
9. Модернізація державних служб зайнятості.

Завдання для самостійної роботи

1. Дослідіть EURES – портал ЄС щодо мобільності роботи.
2. Дослідіть Eurorpass – більша мобільність для навчання та роботи в Європі.
3. Дослідіть Спільну систему документування з питань зайнятості (SYSDEM).
4. Дослідіть Eurorpass – більша мобільність для навчання та роботи в Європі.

Семінарське заняття 4. Міграційна політика як об'єкт міждисциплінарного дослідження

1. Міграційна політика держави: визначення, економічний зміст.
2. Суб'єкти, об'єкти, інструменти реалізації міграційної політики.
3. Імміграційна політика в системі регулювання зовнішніх міграцій.
4. Теоретичні підходи до політики імміграційного контролю.

Завдання для самостійної роботи

1. Роль міграційних програм та економічних інструментів міграційної політики в управлінні зовнішніми міграційними потоками.
2. Обґрунтувати причини асиметричних підходів урядів країн світу до регулювання еміграції й імміграції.

3. Проаналізувати та аргументувати чинники формування імміграційної політики держави (на прикладі однієї з країн ЄС).

Завдання для самостійної роботи до теми 10

1. Дослідити наслідки диверсифікації мотивів імміграції до країн ЄС.
2. Визначити передумови і наслідки переорієнтації географічних векторів європейської міграції.
3. Аргументувати вплив інтенсифікації євроінтеграційних процесів на характер міграційної політики країн ЄС.

Семінарське заняття 5. Специфіка інституційних перетворень національних міграційних політик

1. Сутність селективної імміграційної політики країн ЄС.
2. Індекси імміграційної політики країн ЄС.
3. Інституційні перетворення в галузі трудової міграції.
4. Інституційні зміни в галузі гуманітарної міграції.
5. Індекс політики інтеграції мігрантів (MIREX): індикатори, результати.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати складові агрегованого індексу імміграційної політики ЄС (Т. Боєрі та Г. Брюкера).
2. Дослідити трансформацію політики із залучення висококваліфікованих мігрантів (країна на вибір студента).
3. Проаналізувати вплив реформ міграційної політики за останні п'ять років на міграційну динаміку та ситуацію на ринку праці країни-реципієнта (країна на вибір студента).
4. Дослідити реформи міграційної політики у країнах найбільших реципієнтах трудових мігрантів з України (на вибір студента). Виявити потенційні наслідки для українських працівників закордоном.
5. Проаналізувати стан політики інтеграції мігрантів у країнах ЄС (країна на вибір студента).

Завдання для самостійної роботи до теми 12

1. Дослідити вплив міграції робочої сили з ЄС-8 і ЄС-2 на ринок праці країн-реципієнтів (на вибір студента).
2. Проаналізувати вплив трудової міграції з нових країн-членів на систему соціального захисту країн-реципієнтів (на вибір студента).

Семінарське заняття 6. Проблеми координації спільної міграційної політики ЄС

1. Зміст гіпотез «втеча в Європу» та «втрата контролю».
2. Інструменти фінансування міграційної політики ЄС.
3. Сучасні моделі багаторівневого імміграційного контролю ЄС.
4. Політика ЄС із залучення фахівців дефіцитних професій. Система блакитних карт.

5. Міграційна складова Стокгольмської програми «Відкрита та безпечна Європа на благо та захист громадян» 2010-2014 рр. (2009 р.).
6. Інструменти співпраці ЄС із третіми країнами в міграційній сфері у «Глобальному підході з управління міграцією».

Завдання для самостійної роботи

1. *Інституційна відкритість імміграційної політики ЄС в межах системи Шенгенського співробітництва. Місце України у моделі імміграційного контролю.*
2. *Положення візового кодексу Шенгенського простору (2009 р.). Вплив на візові відносини з Україною.*
3. *Проаналізувати зміст Європейського Пакту з питань імміграції та притулку (2008 р.).*
4. *Засади формування спільної імміграційної політики відповідно до комюніке Європейської Комісії «Спільна імміграційна політика для Європи: принципи, заходи та інструменти» (2008 р.).*

Семінарське заняття 7. Співробітництво України та ЄС у міграційній сфері

1. Масштаби, структура, динаміка української еміграції до ЄС.
2. Місцевий прикордонний рух після розширення Шенгенського простору.
3. Перспективи і наслідки лібералізації візового режиму для України з боку ЄС.
4. Міграційні аспекти двосторонньої взаємодії у рамках Східного партнерства.

Завдання для самостійної роботи

1. *Проаналізувати зміст Європейських угод про асоціацію й Угод про стабілізацію та асоціацію з однією з країн потенційних кандидатів на членство в ЄС (на вибір студента).*
2. *Дослідити міграційні перспективи України у контексті поглибленої Угоди про асоціацію з ЄС.*
3. *Провести оцінку стану виконання Україною Плану дій щодо запровадження безвізового режиму для короткострокових поїздок громадян України в країни ЄС.*
4. *Визначити чинники оптимізації співробітництва України та ЄС у галузі реадмісії.*
5. *Проаналізувати ефективність державного регулювання української трудової еміграції до країн ЄС.*

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна:

1. A Social and Solidarity Economy: The Ukrainian Choice. Edited by Anton S. Filipenko (Edited by Anton S. Filipenko). Newcastle: Cambridge Scholars Publishing, 2017, 230 p.

2. Employment and social affairs // European Union. https://europa.eu/european-union/topics/employment-social-affairs_en 3D17

3. Employment and social policy // Офіційний сайт «Основні норми законодавства ЄС». http://eur-lex.europa.eu/summary/chapter/employment_and_social_policy.html?root_default=SUM_1_CODED%3D17

4. Europe and Its Immigrants in the 21st Century: A New Deal or a Continuing Dialogue of the Deaf? / [Ed. by D. G. Papademetriou]. Washington: Migration Policy Institute and the Luso-American Foundation, 2006. 276 p.

5. Shnyrkov O., Mazurenko V., Stakanov R. (2021). Labour migration from Ukraine under the global economic turbulence // Baltic Journal of Economic Studies 7 (2), 240-249.

6. Stakanov R. The Performance of Ukraine's National Labour Market in the Context of the Social Economy / A Social and Solidarity Economy: The Ukrainian Choice Edited by Anton S. Filipenko (Edited by Anton S. Filipenko). Newcastle: Cambridge Scholars Publishing, 2017. P. 95-106.

7. The Social Policy of the European Union // Center for Promoting Ideas, USA. 2013. http://ijbssnet.com/journals/Vol_4_No_10_Special_Issue_August_2013/2.pdf

8. Yakymiak, S.-D., Stakanov, R. (2020). Culture of sustainable development as one of the elements of development of the economic, social and security field of the modern society. Journal of Scientific Papers «Social Development and Security». Vol. 10(1). P. 67-78. <https://doi.org/10.33445/sds.2020.10.1.8>

9. Stakanov R. The role of regional migration policy in the development of migration processes. // Scientific Journal. Economics, Management and Sustainability. Vol. 3(1). 2018. P. 70-78.

10. Відякіна М. Міграційна політика на регіональних ринках робочої сили / М. Відякіна, Р. Стаканов. Черкаси: видавництво Ю. Чабаненко, 2013. 354 с.

11. Відякіна М. М. Трудова міграція з України до ЄС: макроекономічний вимір: Монографія / М. М. Відякіна, Р. Д. Стаканов. Київ: ТОВ «ДКС», 2011. 198 с.

12. Європейський Союз: економіка, політика, право: енциклопедичний словник / редкол.: В.В. Копійка (голова), О.І. Шнирков (заст. голови), В.І. Муравйов та ін. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011. 368 с.

13. Розвиток новітніх форм міжнародної економічної інтеграції на початку XXI століття: монографія; за ред. О.І. Шниркова. К.: ВПЦ «Київський університет», 2016.

14. Стаканов Р.Д. Вплив пандемії covid-19 на міжнародну трудову міграцію // Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки». Том 2. Випуск №23. 2020. http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ес_n/article/view/4071.

15. Стаканов Р.Д., Ухова А.В. Переваги та суперечності міграційної політики щодо інтелектуальної міграції на прикладі Блакитної Картки ЄС // Стратегія розвитку України: наук. журн. 2020. №1. С. 69-75.

16. Стаканов Р.Д., Шворак Л.О., Ухова А. The mechanism of the adaptation of the intellectual migrant with the application of Lisgaard's u-curve hypothesis // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. Випуск 140.К., 2019.С. 89-99.

17. Стаканов Р.Д. Асиметрія впливу регіональної міграційної політики на функціонування світових центрів робочої сили // Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки». Випуск №12. 2018. http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ес_n/article/view/3281.

18. Стаканов Р. Д. Мобільність робочої сили в багатонаціональних підприємствах // Багатонаціональні підприємства та глобальна економіка. Монографія / За ред. О. І. Рогача. Київ: «Центр учбової літератури», 2020. С. 188–197.

19. Стаканов Р.Д. Особливості міграційного менеджменту в регіональному розрізі // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Випуск 46. Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2017. С. 50-55.

20. Стаканов Р.Д. Імперативи формування гібридних регіональних систем міграційної політики // Ефективна економіка. 2017. №12. <http://www.economy.science.com.ua/?op=1&z=5934>.

21. Стаканов Р.Д. Сучасна архітектура регулювання міжнародної трудової міграції // Інвестиції: практика та досвід (науково-практичний журнал). № 13 липень. 2017. С. 12-16.

22. Стаканов Р.Д. Регіональна політика регулювання міжнародної трудової міграції: монографія. Ужгород: Видавництво «ФОРМ Сабов А.М.», 2017. 550 с.

Додаткова:

23. Європейська інтеграційна політика: навч. посіб. / А.М. Поручник, В.І. Чужиков, Д.О. Ільницький, О.А. Федірко; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. В.І. Чужикова. К.: КНЕУ, 2010. 451 с.

24. Менеджмент європейської економічної інтеграції: підручник / С. М. Писаренко, Н. В. Горін, Л. А. Українець та ін. ; за ред. С. М. Писаренко. К. : Знання, 2012. 373 с.

25. Слюсаренко К.В., Соціальна політика ЄС: сучасні виклики і перспективи // Економічний аналіз: зб. наук. праць. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2017. Том 27. № 1. С. 80-90. <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/1276>

26. Шнирков О.І. Торговельна політика Європейського Союзу: Моногр. / О.І. Шнирков; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. К.: ВПЦ «Київський ун-т», 2005. 152 с.
27. Шутаєва О.О., Побірченко В.В. Моделі соціальної політики ЄС: основні напрямки трансформації // Ученые записки Таврического национального университета имени В.И. Вернадского Серия «Экономика и управление». Том 26 (65). 2013 г. № 1. С. 174-182. http://sn-econmanag.crimea.edu/arhiv/2013/uch_26_1econ/shut.pdf
28. Чалюк Ю. О. Особливості соціальної політики ЄС // Науковий вісник Херсонського державного університету. 2017. http://ej.kherson.ua/journal/economic_05/28.pdf
29. Consumer protection in the EU. Policy overview // European Parliament. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/565904/EPRS_IDA\(2015\)565904_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/565904/EPRS_IDA(2015)565904_EN.pdf)
30. Digital Economy and Society Index (DESI) 2017 // European Commission. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/digital-economy-and-society-index-desi-2017>
31. Economic and social cohesion in the European Union // Publications EU. <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ba4fa321-f491-4132-a827-18682af75987/language-en>
32. EU budget and regional policy // BusinessEurope. <https://www.bussinesseurope.eu/policies/economy-and-finance/eu-budget-and-regional-policy>
33. EU Industrial Policy // European Parliamentary Research Service Blog Search. 2016. <https://epthinktank.eu/2016/01/25/eu-industrial-policy-2/>
34. EU Social Security Coordination // European Commission. <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=849>
35. Europe 2020 strategy // European Commission. https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester/framework/europe-2020-strategy_en
36. European employment strategy // European Commission. <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=101>
37. European employment strategy – Employment guidelines // European Commission. <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=101&intPageId=3427>
38. European structural and investment funds // European Commission. https://ec.europa.eu/info/funding-tenders-0/european-structural-and-investment-funds_en
39. European Union pension systems. Adequate and sustainable? // European Parliament. 2015. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/571327/EPRS_BRI\(2015\)571327_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/571327/EPRS_BRI(2015)571327_EN.pdf)
40. Healthcare in the EU // European Union. https://europa.eu/european-union/life/healthcare_en
41. Wilde R. Extraterritorial application of economic and social rights: problems and prospects // European University Institute, Academy of European

Law, Session on Human Rights Law, 2013. <https://ael.eui.eu/wp-content/uploads/sites/28/2013/04/01-Wilde-Course-Outline.pdf>

Періодичні видання:

42. Актуальні проблеми міжнародних відносин.
43. Economic Policy.
44. European Journal of Migration and Law.
45. European Journal of Political Research.
46. Journal of International Migration and Integration.
47. Legal Issues of Economic Integration.
48. Migration Policy Practice (Journal).
49. Perspectives on European Politics & Society.
50. West European Politics.

Інтернет-ресурси:

51. Інформаційно-аналітичний ресурс ЄС EurActiv.com. <http://www.euractiv.com/en/>

52. Офіційний сайт Європейського Союзу. Розділ «Основні норми законодавства ЄС». <http://eur-lex.europa.eu/en/index.htm>

53. Офіційний сайт Європейської Комісії. Розділ «Імміграція». http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/immigration/index_en.htm

54. Офіційний сайт пошукової системи бази даних EBSCO. <http://search.ebscohost.com/>

55. Офіційний сайт статистичної служби Європейського Союзу EUROSTAT. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

56. Пошукова система бази даних EBSCO. <http://search.ebscohost.com/>

57. Пошукова система наукових робіт РеПЕК. <http://www.repec.org>

58. Офіційний сайт «Основні норми законодавства ЄС». <http://eur-lex.europa.eu/en/index.htm>

59. Офіційний сайт Генерального директорату Євростат <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

ПИТАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ

1. Суб'єкти, об'єкти міграційної політики.
2. Інструменти реалізації міграційної політики.
3. Імміграційна політика.
4. Політика імміграційного контролю.
5. Пост-імміграційна політика.
6. Моделі інтеграції мігрантів у приймаюче суспільство.
7. Імміграційна політика в економічних концепціях.

8. Чинники формування імміграційної політики держави.
9. Політика «нульової» міграції.
10. Канали імміграції до країн ЄС.
11. Перехідні періоди лібералізації руху робочої сили з нових країн-членів.
12. Роль міжнародної міграції робочої сили в регулюванні демографічних диспропорцій в країнах ЄС.
13. Галузева структура зайнятості іммігрантів в ЄС.
14. Інституційні зміни в міграційній політиці найбільших країн імміграції в ЄС за останні п'ять років (країна на вибір).
15. Агрегований індекс імміграційної політики Т. Боєрі та Г. Брюкера.
16. Індекс політики інтеграції мігрантів (MIREX).
17. Політика країн ЄС стосовно трудової міграції з нових країн-членів.
18. Гіпотези формування спільної міграційної політики ЄС («втєчі в Європу» і «втрати контролю»).
19. Модель багаторівневого імміграційного контролю ЄС.
20. Схема міграційного контролю ЄС (модель концентричних кіл).
21. Міграційні аспекти в Лісабонській стратегії (2000-2010 рр.).
22. Міграційні аспекти в стратегії соціально-економічного розвитку ЄС «Європа 2020» (2011-2020 рр.).
23. Інструменти фінансування міграційної політики ЄС.
24. Міграційні аспекти Гаазької програма з посилення свободи, безпеки та справедливості у Європі (2005-2010 рр.).
25. Візовий кодекс Шенгенського простору (2009 р.).
26. Європейський Пакт з питань імміграції та притулку (2008 р.).
27. Угода між Україною та Європейським Співтовариством про спрощення оформлення віз (2007 р.).
28. Міграційні аспекти Європейських угод про асоціацію й Угод про стабілізацію та асоціацію з країнами потенційних кандидатів на членство в ЄС.
29. Етапи формування спільної міграційної політики ЄС.
30. Компетенція інституцій ЄС у провадженні спільної міграційної політики.
31. Детермінанти європейської міграційної системи.
32. Соціально-економічні чинники трансформації міграційної політики країн ЄС.
33. Тенденції інституційних змін міграційної політики країн ЄС.
34. Спільні підходи країн ЄС до управління міжнародною трудовою міграцією.
35. Гармонізація візової політики ЄС.
36. Політика ЄС у галузі нелегальної міграції і притулку.
37. Міграційна складова Стокгольмської програми «Відкрита та безпечна Європа на благо та захист громадян» 2010-2014 рр. (2009 р.).
38. Інструменти співпраці ЄС із третіми країнами в міграційній сфері у «Глобальному підході з управління міграцією».

39. Принципи формування спільної імміграційної політики (комюніке Європейської Комісії «Спільна імміграційна політика для Європи: принципи, заходи та інструменти» (2008 р.)).
40. Співробітництво України та ЄС у галузі реадмісії.
41. Візові відносини України та ЄС.
42. Співпраця України і ЄС з питань трудової міграції.
43. Масштаби, структура української еміграції до ЄС.
44. Місцевий прикордонний рух як інструмент транскордонного співробітництва.
45. Перспективи лібералізації візового режиму для України з боку ЄС.
46. Міграційні аспекти взаємодії України з ЄС у програмі Східного партнерства.
47. Міграційні перспективи України у контексті поглибленої Угоди про асоціацію з ЄС.
48. План дій щодо запровадження безвізового режиму для короткострокових поїздок громадян України в країни ЄС.

ПЕРЕЛІК ТЕМ ДЛЯ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ БАКАЛАВРА

1. Класифікація і основні етапи економічного розвитку країн ЄС.
2. Економічні наслідки Brexit для різних країн ЄС.
3. Асоціація Україна – ЄС: вплив на економіку різних країн ЄС.
4. Економіки країн Вишеградської групи та Балтії: загальне і особливе.
5. Стратегія «Європа 2020»: досягнення основних орієнтирів у різних країнах ЄС.
6. Становлення та основні етапи розвитку валютно-кредитної інтеграції в ЄС.
7. Наслідки та перспективи розширення Єврозони.
8. Організація діяльності валютно-фінансових органів в ЄС.
9. Розвиток інструментів та засобів єдиної монетарної політики в Єврозоні.
10. Фінансова інтеграція України і ЄС.
11. Формування банківського союзу ЄС.
12. Наслідки та перспективи фіскальної інтеграції в ЄС.
13. Фінансові заходи ЄС в умовах подолання наслідків глобальних криз та пандемії.
14. Конкурентна політика ЄС в умовах протидії COVID-19.
15. Регулювання державних закупівель у країнах ЄС.
16. Форми зловживання домінуючим становищем у конкурентному регулюванні ЄС.
17. Економічні механізми регулювання горизонтальних (вертикальних) угод в ЄС.
18. Розвиток конкурентної політики України в умовах реалізації угоди про асоціацію з ЄС.
19. Динаміка і структура трудової міграції в Україні в умовах економічної асоціації з ЄС.
20. Проблеми і перспективи формування спільної міграційної політики Європейського Союзу.
21. Трансформація політики зайнятості в країнах ЄС.
22. Еволюція соціально-економічної політики в ЄС.
23. Динаміка і структура трудової міграції в ЄС в умовах глобальної економічної турбулентності.
24. Основні принципи спільної сільськогосподарської політики ЄС.
25. Впровадження спільної сільськогосподарської політики ЄС в нових країнах-членах ЄС.
26. Імплементация спільної сільськогосподарської політики ЄС.
27. Особливості сучасного етапу спільної сільськогосподарської політики ЄС.
28. Зовнішні аспекти спільної сільськогосподарської політики ЄС.
29. Регіональна економічна політика ЄС: досвід для України.

30. Діяльність структурних фондів ЄС для реалізації регіональної політики.

31. Стратегія створення енергетичного союзу ЄС.

32. Енергоефективність та декарбонізація як основний пріоритет енергетичної політики ЄС.

33. Особливості формування європейської транспортної політики в сучасних умовах.

34. Ефективність використання інструментів торговельної політики ЄС в умовах посилення глобального економічного протистояння основних центрів економічної сили.

35. Динаміка і структура торговельних відносин між Україною і ЄС в умовах економічної асоціації.

36. Динаміка і структура інвестиційних відносин між Україною і ЄС в умовах економічної асоціації.

37. Трансформація спільної комерційної політики ЄС на сучасному етапі.

38. Розвиток єдиного цифрового ринку ЄС на сучасному етапі.

39. Трансформація системи захисту прав споживачів в ЄС.

40. Система технічного регулювання ЄС і проблеми її імплементації в Україні.

41. Вимоги щодо безпечності та інформування споживачів в сфері продуктів харчування в єдиному ринку ЄС.

42. Функціонування єдиного ринку послуг ЄС на сучасному етапі.

43. Функціонування єдиного ринку ЄС в умовах пандемії.

44. Наслідки виходу Великобританії з ЄС для єдиного ринку товарів, послуг, капіталів і робочої сили.

45. Ринок боргових зобов'язань державного сектору країн ЄС.

46. Високочастотна торгівля на фондовому ринку країн ЄС.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ КОМПЛЕКСНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ

1. Поглиблена та розширена зона вільної торгівлі України з ЄС.
2. Проблеми економічного реформування ЄС.
3. В країнах ЄС на с/г припадає трохи більше 1% ВВП і 4% зайнятих. В той же час на САП витрачається майже 40% бюджету ЄС (раніше до 70%). Дайте своє пояснення цьому «парадоксу».
4. Використання цифрових технологій компаніями і споживачами в ЄС.
5. Вимоги щодо інформування споживачів за звичайних і дистанційних продаж.
6. Вимоги щодо інформування споживачів при продажу послуг в ЄС.
7. Вимоги щодо маркування продуктів харчування в ЄС.
8. Гігієнічні вимоги до продуктів харчування в ЄС.
9. Дайте своє бачення побічним ефектам САП.
10. Державна допомога та конкуренція на спільному ринку ЄС.
11. Джерела інформації про технічні і санітарні вимоги до товарів в ЄС.
12. Дозволена картельна діяльність на спільному ринку ЄС.
13. Європейська компанія (SE) як форма організація бізнесу в ЄС.
14. Зовнішні аспекти САП.
15. Зовнішні виміри конкурентної політики ЄС.
16. Інструменти та види операцій Євросистеми в рамках реалізації єдиної монетарної політики.
17. Інструменти торговельної політики ЄС.
18. Комунарні конкурентні правила щодо окремих категорій підприємств в ЄС.
19. Конкурентна політика ЄС щодо зловживання домінуючим становищем на ринку.
20. Конкурентне регулювання в Угоді про асоціацію України з ЄС.
21. Механізми фінансової допомоги в межах ЄС.
22. Міграційна складова співробітництва України та ЄС.
23. Модулі оцінки відповідності товарів в ЄС.
24. Моніторинг фіскальної політики в країнах ЄС.
25. Назвіть країни-лідери і країни-аутсайтери за рівнем інтегрованості у внутрішній ринок ЄС.
26. Назвіть найбільш і найменш розвинуті регіони в ЄС.
27. Організація приєднання країни до єврозони
28. Організація прийняття рішень в Євросистемі
29. Основні цілі нової регіональної політики ЄС.
30. Особливості формування Європейського енергетичного союзу.
31. Особливості функціонування спільної комерційної політики після запровадження положень Лісабонської угоди.
32. Передумови ефективної валютної інтеграції.

33. Поглиблена та всеосяжна зона вільної торгівлі ЄС-Україна: сільськогосподарський сектор.
34. Поділіть країни ЄС на три групи за критерієм розміру їх економік.
35. Політика зайнятості в ЄС
36. Порівняйте основні макроекономічні показники розвитку країн ЄС і провідних економік світу.
37. Приклади недобросовісних торговельних методів і реклами, що заборонені в ЄС.
38. Принципи і завдання інфраструктурної політики ЄС.
39. Регулювання дистанційної роботи працівників у ЄС.
40. Регулювання пропозицій щодо придбання компаній в корпоративному праві ЄС.
41. Розкрийте три принципи САП.
42. Роль інституцій ЄС у регулюванні ринку послуг.
43. Система банківського нагляду в ЄС.
44. Система соціального забезпечення в ЄС.
45. Система торговельних преференцій ЄС.
46. Структурні фонди ЄС як елемент соціально-міграційної політики ЄС.
47. Тендери і розрахункові процедури в межах реалізації єдиної монетарної політики.
48. TEN-T як основа транспортної політики ЄС.
49. Торговельні відносини України з ЄС в рамках Угоди про Асоціацію.
50. Третій та четвертий енергетичні пакети ЄС: особливості і характеристика.
51. Формування спільної міграційної політики Європейського Союзу.
52. Яким було співвідношення між кредитами та грантами в допомозі згідно з «планом Маршалла»?